

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI**

**İSRAİL’İN “YERLEŞİMCİ” POLİTİKASININ AMERİKAN KÖKENLERİ: POST –
YAPISALCI BİR DEĞERLENDİRME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HATİCE KÜBRA DEMİR

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET ALİ UĞUR

**YALOVA
AĞUSTOS 2025**

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

İSRAİL’İN “YERLEŞİMCİ” POLİTİKASININ AMERİKAN KÖKENLERİ: POST-
YAPISALCI BİR DEĞERLENDİRME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HATİCE KÜBRA DEMİR
228131003

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET ALİ UĞUR

YALOVA
AĞUSTOS 2025

ETİK BEYAN

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım “İSRAİL’İN “YERLEŞİMCİ” POLİTİKASININ AMERİKAN KÖKENLERİ: POST-YAPISALCI BİR DEĞERELENDİRME” başlıklı bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Hatice Kübra DEMİR

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim boyunca benden yardımlarını esirgemeyen, akademik anlamda bana her zaman destek olan ve doğru yolu gösteren sayın danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Ali UĞUR'a teşekkür ederim. Her zaman bana şefkatle yaklaştığı ve her fikrimi dinleyip farklı bakış açıları kazandırdığı için kendisine minnettarım. Yüksek lisansta bana farklı düşünmenin ufkumu nasıl açabileceğini öğrettiği için ve her yanına gittiğimde üstümdeki yükü hafifletip daima ileriye doğru hareket etmemi sağladığı için teşekkür ederim.

Her zaman yanımda oldukları ve benden desteklerini hiçbir zaman esirgemedikleri için aileme teşekkür ederim. Özellikle bu yolumun yoldaşı olan annem Fatma DEMİR ve her türlü sıkıntıya rağmen her zaman arkamı döndüğümde var olan babam Celal DEMİR'e minnettarlığımı ifade etmek isterim.

Ağustos– 2025

Hatice Kübra DEMİR

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	i
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	v
TABLolar LİSTESİ	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
HARİTALAR LİSTESİ.....	vii
ÖZET.....	viii
ABSTRACT	ix
GİRİŞ	1
1. TEORİK ÇERÇEVE: POST-YAPISALCI TEORİ	11
1.1.Post-Yapısalcılığın Temel Kavramları.....	11
1.2. Derrida ve Yapisöküm Yöntemi	17
1.3. Foucault: Soybilim ve Söylem Analiz.....	20
2. ABD’NİN MANİFEST DESTİNY SÖYLEMİ VE BATI YÖNLÜ GENİŞLEMESİ	28
2.1. Batı’ya Doğru Genişleme Süreci: Tarihsel ve İdeolojik Arka Plan	28
2.1.1. Avrupa merkezli hakikat rejiminin yerli halkları bastırması.....	28
2.1.2. Bağımsızlık sonrası Amerikan sömürgeci politikaları.....	32
2.2. Manifest Destiny Söyleminin İnşası: Dini,İrksal ve Hukuki Kodlar	42
2.2.1. Manifest destiny söyleminin dini kodları.....	42
2.2.2. Manifest destiny söyleminin ırksal kodları.....	44
2.2.3. Manifest destiny söyleminin hukuki kodları.....	47
2.3. Derrida’nın Yapisöküm Yöntemiyle Manifest Destiny Söyleminin Eleştirisi.....	50
3. ARZ-I MEV’ÛD SÖYLEMİ VE İSRAİL’İN "YERLEŞİMCİ" UYGULAMALARI.....	56
3.1. Filistin Üzerinde Egemenlik: İsrail’in İşgal Sürecinin Analizi.....	56
3.2. Arz-ı Mev’ûd Söyleminin İnşası: Teolojik, Etnonasyonel ve Hukuki Kodlar.....	68
3.2.1. Arz-ı mev’ûd söyleminin teolojik kodları.....	68
3.2.2. Arz-ı mev’ûd söyleminin etnonasyonel kodları.....	71
3.3.3. Arz-ı mev’ûd söyleminin hukuki kodları.....	76
3.3. Derrida’nın Yapisöküm Yöntemiyle Arz-ı Mev’ûd Söyleminin Eleştirisi.....	81
4. MANİFEST DESTİNY VE ARZ-I MEV'ÛD SÖYLEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMALI SÖYLEM ANALİZİ.....	88
4.1. Manifest Destiny ve Arz-ı Mev’ûd Söylemlerinin Ortak Söylemsel Kodları.....	88

5. SONUÇ VE ÖNERİ.....	98
KAYNAKLAR.....	104
ÖZGEÇMİŞ	114
TEZDEN TÜRETİLEN YAYIN VE ESERLER.....	114

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
ICRC	: International Committee of the Red Cross
IDF	: Israel Defense Forces
NRC	: Norwegian Refugee Council
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UN HABİTAT	: United Nations Human Settlements Programme
UNISPAL	: United Nations Information System on the Question of Palestine

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Arz-ı Mev'ûd Söyleminin Tarihsel-Söylemsel Dönüşümü Tablosu.....	85
---	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Derrida'nın yapı söküm yönteminde merkez ve öteki ilişkisi.....	18
Şekil 1.2. Foucault'un soybilim analizi.....	22
Şekil 1.3. Foucault'da soybilim-söylem-iktidar/bilgi ilişkisi.....	24
Şekil 1.4. Foucault'a göre bilginin oluşumunda tarihsel a priori ve arşiv ilişkisi.....	26
Şekil 2.1. Katledilen bizon kafatasları (ABD, 1870'ler).....	39
Şekil 2.2. John Gast'ın "American Progress" (1872) adlı tablosunun orijinal(sol) ve yapı sökümüne uygun parçalanmış versiyonu(sağ).....	54
Şekil 3.1. Holokost'tan kurtulan Yahudi mültecileri taşıyan Exodus 1947 gemisi.....	56
Şekil 3.2. İktidarın mutlak şiddetine karşı çocuk bedeninin simgesel direnişi: Birinci İntifada'dan bir kare.....	64
Şekil 3.3. Vaat edilen toprakların sessiz genişlemesi: Arz-ı Mev'ûd'un haritalardaki söylemsel izleri.....	87

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 2.1. Zorunlu göçün coğrafyası:Zorunlu Göç Yasası sonrası yerli halkların sürülüşü.....	35
Harita 3.1. 1947'den günümüze Filistin toprakları üzerinde İsrail'in işgali.....	66

İSRAİL’İN “YERLEŞİMCİ” POLİTİKASININ AMERİKAN KÖKENLERİ: POST-YAPISALCI BİR DEĞERLENDİRME

ÖZET

İsrail’in Filistin üzerindeki baskı politikaları, uluslararası ilişkiler literatüründe yeni bir olgu değildir. Tarihsel süreçte antisemitist pratikler, kutsal metinlerde yer alan “Arz-ı Mev’ûd” anlayışını yeniden gündeme taşımıştır. Bu teolojik inanç, zamanla yalnızca dini bir beklenti olmaktan çıkarılmış; modern siyasi söylemin bir parçası haline getirilmiştir. Böylece tüm Yahudi topluluklarının ortak bir ulus-devlet çatısı altında bir araya getirilmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda, Filistin toprakları üzerinde “tarihsel hak” iddia ederek başlayan süreç dönemin güçlü devletlerinin desteğini olarak 1948 yılında İsrail Devleti’nin kurulmasını sağlamıştır. Şayet Yahudilerin hedefi yalnızca bir devletin kurulması olsaydı, 1948 sonrası izlenen sistematik “yerleşimci” yayılma politikalarına ihtiyaç kalmazdı. Arz-ı Mev’ûd inancına dayanan Tanrısal meşruiyet söylemi, İsrail’in sınırlarını genişletme çabasının temelini oluşturmuştur. Bu bağlamda, İsrail’in söylemsel ve yapısal “yerleşimci” stratejileri, ABD’nin 19. yüzyıldaki “*Manifest Destiny*” söylemi ile önemli benzerlik taşımaktadır.

Bu tez, ABD’nin batıya doğru genişlemesini meşrulaştıran “*Manifest Destiny*” söylemi ile İsrail’in Filistin’deki “yerleşimci” politikalarını haklı çıkarmak için kullandığı “Arz-ı Mev’ûd” anlatısının karşılaştırmalı bir analizini sunmaktadır. Post-yapısalcı bir çerçeve benimseyen çalışma, Michel Foucault’nun söylem ve iktidar ilişkileri kavramlarının yanı sıra Jacques Derrida’nın yapı söküm yönteminden yararlanmaktadır. Araştırma, her iki söylemin de ötekileştirme, tahakküm ve meşruiyet üretimi süreçlerinde nasıl işlev gördüğünü incelemeyi amaçlamaktadır.

Bu araştırma, söz konusu söylemlerin yalnızca geçmişin ideolojik kalıntıları olmadığını; mekânsal işgali, hukuki meşrulaştırmayı ve kültürel yok saymayı mümkün kılan güncel hakikat rejimleri olarak işlemeye devam ettiğini ortaya koymaktadır. Nihayetinde bu tez, böylesi “yerleşimci” söylemlerin yalnızca geçmişin travmalarını yansıtmadığını, aynı zamanda Filistin halkı için geri döndürülemez yıkımlarla şekillenen bir geleceği etkin biçimde kurduğunu savunmaktadır. Buna bağlı olarak, sistemin bu hegemonik anlatıları nasıl yeniden ürettiğine dair eleştirel bir bakış sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Manifest Destiny, Arz-ı Mev’ûd, Post-Yapısalcı, ABD, İsrail

AMERICAN ORIGINS OF ISRAEL'S "SETTLER" POLICY: A POST-STRUCTURAL ASSESSMENT

ABSTRACT

Israel's policies of domination over Palestine are not a new phenomenon in the field of international relations. Historically, antisemitic practices have brought the theological notion of the "Promised Land" (Arz-ı Mev'ûd) back into political discourse. This belief, initially rooted in religious tradition, has evolved into a central component of modern Zionist ideology. Within this framework, the aim has been to unite all Jewish communities under a single nation-state. The claim of a "historical right" over the land of Palestine, supported by the dominant powers of the time, culminated in the establishment of the State of Israel in 1948. However, had the primary objective been merely to establish a state, the systematic "settler" expansion that followed 1948 would have been unnecessary. The Promised Land discourse, grounded in divine legitimacy, has become the foundation of Israel's territorial ambitions. In this regard, Israel's discursive and structural "settler" strategies bear significant resemblance to the United States' 19th-century expansionist ideology, known as Manifest Destiny.

This thesis presents a comparative analysis of the "Manifest Destiny" discourse that legitimized U.S. westward expansion and the "Promised Land" narrative used to justify Israeli "settler" policies in Palestine. Adopting a post-structuralist framework, it draws on Michel Foucault's concepts of discourse and power relations, alongside Jacques Derrida's method of deconstruction. The study seeks to examine how both discourses function in processes of othering, domination, and the production of legitimacy.

There search demonstrates that these discourses are not merely ideological remnants of the past, but continue to operate as contemporary regimes of truth that enable spatial occupation, legal legitimization, and cultural erasure. Ultimately, this thesis argues that such "settler" discourses do not only reflect the traumas of the past, but actively shape a future of irreversible devastation for the Palestinian people. Accordingly, it provides a critical perspective on how the international system continues to reproduce these hegemonic narratives.

Keywords: Manifest Destiny, Promised Land, Post-structuralism, United States, Israel

GİRİŞ

Tarih, yalnızca olmuş bitmiş olayların kaydı değildir; iktidarın, söylemin ve söylem aracılığıyla kurulan meşruiyetin birbirine dolandığı ve kendisini inşa ettiği bir alan olarak görev yapmaktadır. İnsanlık olarak tarihin bize öğrettiği bir şey varsa o da “sözün” bir silah kadar yıkıcı etkiler yaratabileceğidir. Bu bağlamda, İsrail’in dünya kamuoyunda Antisemitist hareketler sonucu inşa ettiği “mağdur ulus” söylemi 7 Ekim 2023’te Hamas tarafından İsrail’e karşı gerçekleştirilen “El Aksa Tufanı” operasyonu ile bir tarihi kırılma yaşamıştır. Hamas’ın İsrail üzerine yaptığı bu harekât işgal altındaki halkın direnişi olarak görülmelidir. Ayrıca “El Aksa Tufanı” operasyonu İsrail’in Filistin topraklarında uzun yıllardır sürdürdüğü yapısal ve söylemsel şiddete karşı bir kırılma anı olarak değerlendirilmelidir.

2 Kasım 1917 yılında Balfour Deklarasyonu ile Filistin topraklarında bir “Yahudi yurdu”nun kurulmasının beyanıyla başlayan süreç, zamanla epistemik şiddetten başlayarak askeri, hukuki, kültürel ve psikolojik şiddet biçimlerine evrilmiştir (Scheneer, 2010, akt. Birkan, 2012; Peled-Elhanan, 2012). Yüz yılı aşkın süren bu şiddet zaman zaman uluslararası sistemin tepkisini çekse de İsrail tarafından oluşturulan “mağdur halk” söyleminin meşruiyeti kendini büyük ölçüde korumayı başarmıştır (Finkelstein, 2003). Fakat 7 Ekim 2023 sonrası, bu söylemsel zemin ilk kez sarsılmıştır. Özellikle Nil’den Fırat’a kadar uzanan toprakların “Tanrı” tarafından kendilerine vaat edildiği mitinin kurulduğu Arz-ı Mev’ûd (Vaat Edilmiş Topraklar) söyleminin dünyevileştirilerek uluslararası hukuk düzlemine taşınması ve İsrail Devleti’nin bu söylemi meşrulaştırmak amacıyla kullandığı stratejiler giderek daha fazla sorgulanmaya başlanmıştır (Garaudy, 1982, akt. Malchelosse, 1996; Sand, akt. Lotan, 2010). Bu süreçte yapılan küresel kamuoyu araştırmaları¹, pek çok ülkede halkın Filistinlilere karşı artan sempatisinin yanı sıra İsrail’in eylemlerini haksız bulduğunu da ortaya koymaktadır. Nitekim uluslararası sistemde İsrail’in her daim destekçisi olan Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) yapılan anketler²İsrail’e karşı sempatinin son 25 yılın en düşük seviyesine gerilediğini göstermektedir.

¹ İnternet tabanlı kamuoyu yoklamaları yapan ve İngiltere’de kurulan YouGov şirketinin Haziran 2025 anketi altı ülke (Almanya, İngiltere, İtalya, Fransa, İspanya ve Danimarka) örneklem olarak alınmıştır ve bu ülkelerin 7 Ekim sonrası İsrail’e karşı sempatisi inişli çıkışlı seyretmesiyle birlikte şu anda sadece % 13-21 arasında katılımcı tarafından olumlu olarak değerlendirilmiştir. Filistin için ise bu sayı % 18-33 arasında sempati duyulduğunu göstermektedir (Smith, 2024).

² Amerika merkezli analiz ve anket şirketi olan Gallup, Inc.’in 3-16 Şubat 2025 tarihli anketine göre Amerikalı yetişkinlerin Filistin’e sempatisi % 33’e yükselirken İsrail’e karşı sempatisi son 25 yılın en düşük seviyesi olan % 46’ya düşmektedir. Bununla birlikte YouGov şirketinin Amerikalı gençler üzerinde yaptığı ankette ise

7 Ekim 2023 sonrası gelişmeler, uluslararası toplumun vicdani refleksini harekete geçirmiştir. Bu doğrultuda, devletlerin söylemsel ve diplomatik düzeyde İsrail'e verilen koşulsuz desteğin meşruiyeti sorgulanır hale gelmiştir. El Aksa Tufanı sonrası ortaya çıkan küresel kamuoyu tepkisi, devletlerin resmi söylemleri ile halkın vicdani refleksleri arasındaki ayrışmayı görünür kılmıştır. Bu durum, uzun yıllardır iktidar aygıtları tarafından üretilen ve ilk olarak “medenileştirme” ardından “güvenlik tehdidi” en son ise “terör” gibi kavramlarla meşruiyet kazanan söylemsel yapının (her ne kadar sarsılmaya başlasa da) ne denli güçlü ve dönüştürücü biçimde işlediğini bir kez daha ortaya koymaktadır (Foucault, 1997, akt. Bertani, Fontana ve Macey, 1997; Ashley, 1988). Oysa bu söylemsel yapı sadece İsrail'e özgü bir durum değildir. İsrail'in bir Yahudi devleti olarak kurulma fikrinin söylemsel yapısı irdelendiğinde benzer kavramların veya meşrulaştırma mekanizmalarının 19. yüzyılda ABD'nin batı yönlü genişleme sürecinde şekillendiği görülmektedir. Nitekim Amerikan halkının “doğal”, “kaçınılmaz olan” ve “ahlaki bir görev” olarak inşa ettiği “*Manifest Destiny* (İlahi Kader)”³ söylemi Avrupa'nın çeşitli bölgelerinden göç eden “yerleşimci”lerin Amerika kıtasında bağımsız bir devlet kurduktan sonra, kıta üzerinde yayılmasını meşrulaştıran güçlü bir söylemsel aygıt olarak ortaya çıkmaktadır. Bu söylemsel yapı, Amerikan yerli halkına ait toprakların gasp edilmesinde, onların adeta tarihin dışına itilmesini ve özneliklerinin inkâr edilmesini “kutsal görev” çerçevesinde gerekçelendirerek, “yerleşimci” şiddetin ideolojik düzlemde görünmez kılınmasını ve normalleşmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda, çalışma boyunca “yerleşimci” kavramı, Patrik Wolfe'un tanımladığı gibi, yerli hakların yalnızca fiziksel olarak yerinden edinilmesi değil aynı zamanda onların kültürel ve söylemsel olarak da ortadan kaldırılmasına dayanan sömürgecilik anlayışı olarak ele alınmakta (Wolfe, 2006); Foucault'nun söylem (*discourse*) ve özneleştirme (*subjectification*) kavramlarıyla birlikte okunmaktadır. Bu sebeple Amerika kıtasının orijinal sahipleri “Kızılderililer” (*American Indians*) veya “yerli halklar” (*natives/Native Americans*) olarak ele alınmakta iken; “yeni yaşam arzusu” ile kıtaya göç edip yerli halkın varlığını silmeye çalışan “yerleşimci” aktörler ise çalışmada “Avrupalı göçmenler” ya da “Amerikalılar” olarak tasvir edilmektedir. Benzer şekilde çalışmada Filistin halkı tarihsel sürekliliğe bağlı olarak kendi mekânsal-toplumsal

İsrail'in eylemlerinin haksız olduğunu söyleyenler % 45 iken; haklı olduğunu söyleyenler % 30'dur (Brenan, 2025; Shah, 2024).

³ John L. O'Sullivan'ın *Democratic Review*'in “*Annexation*” başlıklı yazısında “*Manifest Destiny*” söylemini “açık”, “apaçık kader”, “kaçınılmaz olan” şeklinde tanımlanmakta; kavram, Türkçeye “Açık Kader, İlahi Kader, Aşikâr Kader, Kader Manifestosu veya Alın Yazgısı” gibi biçimlerde çevirilebilse de bu çeviriler söylemin ideolojik ve söylemsel inşa boyutunu tam olarak karşılamamaktadır. *Manifest Destiny*, 19. yüzyılda Amerikan yayılmacılığını coğrafi, politik şekilde ifade etmenin yanı sıra ideolojik ve söylemsel inşa sürecini temsil etmektedir. Bu sebeple çalışma boyunca *Manifest Destiny* ifadesi özgün haliyle kullanılacaktır.

bağlamı içerisinde ele alınmaktadır. Bu sebeple, İsrail merkezli anlatıların⁴ aksine bu çalışmada Filistin halkı, Osmanlı döneminden bu yana aynı coğrafyada yaşayan, toplumsal ve kültürel hafızasını Filistin toprakları üzerinde kuran yerli halk olarak değerlendirilmektedir. “Filistinliler” veya “Filistinli Araplar” kavramı sadece etnik bir kimliğe indirgenmeden, Filistin topraklarında kurdukları tarihsel ve söylemsel ilişkisi doğrultusunda özne konumunda ele alınmaktadır.

Bu çalışmanın temel çıkış noktası, Yahudilerin Filistin topraklarına göç ettikten sonra bir devlet inşa ederek uluslararası sistemde tanınmasıyla birlikte Filistin halkına yönelik uyguladığı politikaların, tarihsel olarak ABD’nin yerli halklara uyguladığı “yerleşimci” şiddet pratikleriyle benzer söylemsel ve yapısal kodlara sahip olduğu yönündeki eleştirel tespitlerdir. Bu benzerlik, rastlantısal olmaktan ziyade, farklı tarihsel bağlamlarda benzer söylemsel kodlar ile ortak “yerleşimci” pratiklerin modeline işaret ettiğini göstermeyi hedeflemektedir. Bu çalışma Filistinlilerin, (tıpkı 19. yüzyılda Kızılderililerin maruz kaldığı gibi) iktidarın ürettiği söylemler aracılığıyla ya “terörist”, “barbar” gibi damgalayıcı negatif özneleştirmeye maruz bırakıldığını ya da tamamen sessizleştirilerek özne konumundan dışlandığını görünür kılmaktır. Çalışmanın temel saiki, Kızılderililerin tarihsel olarak yaşadığı yapısal veya kültürel yok edilme sürecini anlamaya çalışarak Filistinlilerin de benzer bir duruma sürüklenmesine karşı eleştirel bir farkındalık oluşturmaktır. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, söylemin yalnızca geçmişin ideolojisi olarak değil, aynı zamanda bugünün ve geleceğin politik gerçekliğini kuran bir araç olduğunu hatırlatmaktır. Bu amaçla paralel olarak post-yapısalcı kuramsal araçlar eşliğinde yukarıda bahsedilen söylemlerin nasıl çalıştığını ortaya koyarak uluslararası ilişkiler disiplininde hem teorik hem de ahlaki bir uyarı geliştirmek hedeflenmektedir. Bu bağlamda çalışma, şu temel soru üzerine inşa edilmiştir: İsrail’in “yerleşimci” uygulamaları, tarihsel ve söylemsel düzeyde ABD’nin yerli halklara yönelik politikalarıyla hangi yapısal benzerlikleri taşımaktadır? Bu temel soru eşliğinde ise çalışmanın diğer soruları şu şekilde tasavvur edilmiştir:

- *Manifest Destiny* ve Arzı Mev’ûd söylemleri hangi tarihsel, dini ve hukuki kodlar üzerine inşa edilmiştir ve bu kodlar “yerleşimci” politikaların meşruiyetini nasıl üretmiştir?

⁴ İsrail söylemsel çerçevesinde oluşturulan çalışmalarda Filistinliler çoğu zaman genel “Arap nüfusu” içerisinde eritilen ve tarihsel bölgesel aidiyetleri silikleştiren bir yaklaşım sergilemektedir. Bu duruma örnek olarak Norman G.Finkelstein’in “*Image and Reality of the Israel-Palestine Conflict*” (2003) eseri İsrail söylem ve politikalarının Filistin halkını genelleştirerek “Araplar” şeklinde tanımlayan bir kalıba soktuğunu eleştirmektedir. Bunun yanı sıra Nurit Peled-Elhanan’ın “*Palestine in Israel School Books*” (2012) eserinde de İsrail eğitim sisteminde Filistinlilerin “kimliksiz kitleler” olarak temsil edildiğine değinmektedir.

- Foucault'nun “soybilim analizi” ve “söylem analizi” kavramları çerçevesinde, *Manifest Destiny* ve Arz-ı Mev'ûd söylemleri hangi “hakikat rejimleri”ni üretmiştir ve bu rejimler hangi iktidar ilişkileri aracılığıyla kurulmuştur?
- Derrida'nın “yapısöküm” yöntemiyle ele alındığında, *Manifest Destiny* ve Arz-ı Mev'ûd söylemlerinde yer alan metafizik varsayımlar, ikili karşıtlıklar ve içsel çelişkiler nelerdir?
- ABD'nin batı yönlü genişlemesinde kullandığı *Manifest Destiny* söylemi ile İsrail'in Filistin topraklarındaki yerleşimci politikalarını meşrulaştıran Arz-ı Mev'ûd söylemi arasında nasıl bir söylemsel ve yapısal benzerlik kurulabilir?
- Her iki söylemde de kullanılan “boş toprak”, “ilahi kader”, “medenileştirme görevi” gibi kavramlar yerli halkların varlığını dışlayan egemen anlatıların kurulmasında nasıl bir işlev görmektedir?

Çalışma sorularının ardından tezin çıkış noktası ve araştırma sorularının yönlendirmesiyle temel ve alt hipotezleri şu şekilde belirlenmiştir:

Ana hipotez:

- H0: ABD'nin *Manifest Destiny* ve İsrail'in Arz-ı Mev'ûd söylemleri, farklı tarihsel ve kültürel bağlamlarda ortaya çıkmış olsalar da, her iki devlet de “yerleşimci” politikalarının ideolojik meşruiyetini üretmekte benzer söylemler üretmiş, özneleştirme süreçlerini yönlendiren “hakikat rejimleri” kurmuşlardır.

Alt hipotezler:

- H1: ABD'nin *Manifest Destiny* söylemi, batı yönlü genişleme sürecini “medenileştirme” ve “ilerleme” gibi ikilikler üzerinden haklılaştıran söylemsel yapı olarak işlev görmüş, bu ikilikler (*binary oppositions*) yerli halkların dışlanmasını ve devletin yayılmacı politikalarını doğallaştırılmak üzere kurgulanmıştır.
- H2: İsrail'in Arz-ı Mev'ûd söylemi, Foucault'un bilgi-iktidar ilişkisi bağlamında bir “hakikat rejimi” (*regimes of truth*) olarak işlev görmüş; bu söylem aracılığıyla yerleşimci politikalar sadece tarihsel hak veya güvenlik olarak değil, aynı zamanda “söylenebilir” olanın sınırları içinde tanımlanan meşru pratikler olarak sunulmuştur.

Bu çalışmada, “yerleşimci” söylemlerin tarihsel, söylemsel ve ideolojik düzlemde; üretimini, işleyiş biçimlerini çözümleyebilmek amacıyla post-yapısalcı kuram temel alınmıştır. Post-

yapısalcı kuram, anlamın sabit ve evrensel olmadığını; söylem içinde sürekli ertelenen ve iktidar ilişkileriyle şekillenen bir yapı olduğunu savunmaktadır. Tarihsel olayları, söylemleri ve özne konumlarını evrimsel veya bütüncül bir yapı içinde ele almamaktadır; süreksizlikler, kırılmalar ve söylemsel çatışmalar içinde açıklamaktadır. Bu sebeple ABD'nin batı yönlü genişleme süreci ve İsrail'in Filistin toprakları üzerinde yayılmacı politikaları Michel Foucault'un soybilim analizi yaklaşımı temel alınarak, iktidar-bilgi ilişkileri tarihsel kırılmalar içerisinde çözümlenmektedir. Bu duruma ilaveten, *Manifest Destiny* ve Arz-ı Mev'ûd söylemlerinin ardındaki teolojik, ırksal ve hukuki kodlar üretimi, nasıl bir hakikat rejimi oluşturdukları Foucault'un söylem analizi yöntemiyle incelenmektedir. Son olarak, bu söylemlerin altında yatan metafizik kabuller, ikili karşıtlıklar ve söylemsel çelişkiler Jacques Derrida'nın yapısöküm yöntemi kullanılarak ifşa edilmektedir. Bu yöntemsel bütünlük, "yerleşimci" politikalarının söylem yoluyla nasıl üretildiğini çok katmanlı bir biçimde çözümleme imkânı sunmaktadır.

Post-yapısalcı kuramın seçilmesinin bir diğer nedeni ise, sosyal inşacılık gibi alternatif kuramsal çerçevelerin sınırlılıklarıdır. Sosyal inşacılık, toplumsal gerçekliklerin insanlar arası etkileşim ve uzlaşmayla kurulduğunu savunurken, söylemin arkasındaki iktidar ilişkilerini, hakikat üretim süreçlerini göz ardı etmektedir. Post-yapısalcılık, söylemi yalnız bir iletişim biçimi olarak değil, iktidarın yeniden üretim aracı olarak konumlandırmaktadır. Bu nedenle "yerleşimci" ideolojilerin meşruiyet kazanma süreçlerini hem tarihsel belgeler hem de dilsel stratejiler üzerinden analiz etmek ancak post-yapısalcı bir yaklaşımla mümkün olacaktır.

Bu çalışmanın metodolojik çerçevesi, nitel araştırma yöntemine dayalı olarak yapılandırılmaktadır. "Yerleşimci" politikaların söylemsel düzeyde nasıl üretildiğini, iktidar ilişkileri içerisinde meşrulaştırıldığını ve özneleştirme pratiklerini biçimlendirildiğini ortaya koymak adına araştırma betimleyici, yorumlayıcı ve karşılaştırılmalı nitelik taşımaktadır. *Manifest Destiny* ve Arz-ı Mev'ûd söylemleri kendi tarihsel süreçleri ve iktidar politikalarına yansımalarıyla birlikte incelenmiş; aralarındaki söylemsel ve yapısal benzerlik post-yapısalcı bir teorik zeminde analiz edilmiştir. Bu bağlamda, çalışmanın veri türü metinsel ve söylemsel nitelik taşıyan yazılı belgelerden oluşmaktadır. Veriler, yalnızca bilgi aktaran içerikler olarak değil, aynı zamanda iktidar ilişkilerini, söylemsel yapıları ve özneleştirme stratejilerini taşıyan söylem nesneleri olarak ele alınmaktadır. Bu çerçevede çalışma, birincil ve ikincil kaynaklara dayanmaktadır. Her iki devletin devlet arşivleri, dışişleri bakanlıklarının yayınladığı belgeler, resmi devlet ajanslarında yer alan yazılı belgeler veya sivil toplum kuruluşların arşivlerinde yer alan başkanlara ait mektuplar araştırmanın temel dayanağını oluşturmaktadır. Akademik

alışmalar, bilimsel kitap ve makaleler, tarihsel analiz ve teorik yorumlardan oluşan ikincil kaynaklardan da destek alınmaktadır. Bu kaynaklar, birincil metinlerin söylemsel çözümlenmesine dayanak sağlayan kavramsal çerçeveyi sunmaktadır.

Çalışmanın bir diğer nitel yöntemi ise başkanların yerli halklara yönelik konuşmalarının söylem analizi çerçevesinde değerlendirilmesidir. Bu yöntem ile sadece politik veya hukuki stratejiler değil, söz konusu “yerleşimci” ideolojilerin sosyo-kültürel temellerini ve söylemsel inşasını anlamak yönünden işlevsel bir araç sunmaktadır. Liderlerin söylemler aracılığıyla kurduğu meşruiyet zemini, söylemin nasıl bir hakikat rejimini oluşturduğunu ve ötekini nasıl dışladığını ortaya koymaktadır.

Tezin teorik erevesi bağlamında elde edilen bilgiler üç temel analiz tekniğine dayalı olarak incelenmiştir:

- Foucault’nun Soybilim Analizi: ABD’nin yerli halklara yönelik politikaları ve İsrail’in Filistin topraklarında yürüttüğü “yerleşimci” uygulamaların tarihsel geçmişleri; “söylemsel süreksizlikler”, “kırılmalar”, “bilgi-iktidar eksenini”, “hakikat rejimi” ve “özneleştirme” gibi kavramlarla açıklanmaktadır. Bu tekniğin kullanılmasındaki amaç ise söz konusu politikaların altında yatan iktidar ilişkilerini ele almak ve tarihin iktidar tarafından kesintili bir biçimde yeniden üretilmiş olduğunu ortaya koymaktır.
- Foucault’nun Söylem Analizi: *Manifest Destiny* ve Arz-ı Mev’üd söylemlerinin hangi dini, hukuki, ırk temelli kodlarla üretildiğini ve “yerleşimci” kimliğini nasıl doğallaştırdığını incelemektedir. Bu söylemlerin oluşturduğu “söylenebilirlik koşulları” ve kurdukları hakikat düzeni analiz edilmektedir.
- Derrida’nın Yapısöküm Yöntemi: Her iki söylemin altındaki metafizik kabuller, ikili karşıtlıklar (Örneğin; medeni/barbar, vaat edilen/topraksız) ve içsel çelişkiler yapısöküm yöntemiyle ifşa edilmektedir. Bu teknik sayesinde söylemlerin yüzeysel istikrarı sorgulanmış ve ideolojik çatışma alanları açığa çıkarılmıştır.

Çalışma, belirli tarihsel dönem veya sabit bir coğrafi mekâna bağlı kalmamıştır. Çünkü çalışmanın teorik çerçevesini oluşturan post-yapısalcı kuram doğrusal bir tarih anlatısını ve sabit mekânsal sınırları problematize etmektedir. Bunun yerine, tarihsel kırılmalar ve söylemsel yeniden üretimler ortaya çıkarılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri bağlamında özellikle 19. yy’ın ilk yarısından itibaren şekillenen batı yönlü genişleme sürecine odaklanmaktadır. Bu süreçte 1830 tarihli Zorunlu Göç Yasası (*Indian Removal Act*), 1838’de başlayan Gözyaşı Patıkları (*Trail of Tears*) süreci, 1845 yılında John L.O’Sullivan tarafından

ortaya atılan *Manifest Destiny* söylemi ve 1862 tarihli Yurt Edinme Kanunu (*Homestead Act*) gibi yasal düzenlemeler esas alınarak analiz edilmektedir. Kuzey Amerika kıtası bağlamında, ABD'nin doğu kıyısından batıya doğru genişleme süreci kapsamında Mississippi Nehri çevresi ve yerleşimcilere tahsis edilen federal topraklar incelenmiştir.

İsrail-Filistin çatışması bağlamında, 19. yy Siyonist söylemin Yahudi ulusuna ait “Kutsal Topraklar” fikrinin yükselmesinin ardından 1948’de İsrail Devleti’nin kurulmasıyla birlikte başlayan “yerleşimci” politikalara odaklanılmıştır. Bu çerçevede Arz-ı Mev’ûd kavramının dini ve tarihsel temelleri, Balfour Deklarasyonu (1917) , Birleşmiş Milletler 181 Sayılı Taksim Kararı (1947), İsrail’in devletleşme süreci sonrası 1950 yılında çıkardığı *Absentees Property Law* (Gaip Mülkiyeti Yasası) ve akabinde 1967 yılı itibariyle “yerleşimci” faaliyetlerin arttığı düzenlemeler esas alınarak incelenmektedir. Mekânsal sınırlar bağlamında İsrail’in yerleşimci politikaların uygulandığı Batı Şeria, Doğu Kudüs ve Gazze Şeridi toprakları analiz edilmektedir. Bu sınırlılıklar, çalışmanın derinlemesine karşılaştırmalı bir söylem analizine olanak sağlaması amacıyla belirlenmiş olup hem tarihsel hem de coğrafi bağlamda “yerleşimci” söylemlerin söylemsel inşasını anlamaya yönelik analitik çerçeveyi oluşturmaktadır.

Çalışma hem içerdiği karşılaştırmalı analiz düzeyi hem de kuramsal derinliği açısından uluslararası ilişkiler alanında özellikle Filistin meselesi üzerine özgün katkılar sunmayı hedeflemektedir. Literatürde genellikle ABD’nin batı yönlü yayılma süreci ya da İsrail’in Filistin topraklarındaki “yerleşimci” uygulamaları ayrı ayrı incelenmektedir. Dolayısıyla bu süreçlerin söylemsel benzerliklerine ve ideolojik ortaklıklarına yeterince odaklanılmamaktadır. Bu tez ise, *Manifest Destiny* ve Arz-ı Mev’ûd söylemlerinin yerleşimci sömürgecilik ideolojisini tarihsel ve söylemsel araçlar olarak ele almakta, bu iki söylemin nasıl birer “hakikat rejimi” inşa ettiğini post-yapısalcı kuram çerçevesinde çözümlemektedir. Michel Foucault’nun soybilim ve söylem analizi, Derrida’nın yapısöküm yöntemi birlikte kullanılarak; hem iktidar-söylem ilişkileri hem de bu söylemlerin içerdiği metafizik varsayımlar ve içsel çelişkiler açığa çıkarılmaktadır. Böylece çalışma, “yerleşimci” ideolojilerin söylemsel üretim biçimlerini çok katmanlı bir analizle değerlendirmektedir. Bu bağlamda, literatürde eksik kalan karşılaştırmalı bir söylem çözümü sunulmaktadır.

Uluslararası ilişkiler literatürü uzun yıllar boyunca realizm-liberalizm pozitivist ikilemesi ve onunun türevlerinin etkisi altında şekillenmiştir. Dolayısıyla söylemin kurucu rolüne, öznenin dağılmış doğasına ve hakikatin inşa edildiğine vurgu yapan post-yapısalcı kuram, disiplin içerisinde marjinal bir konuma yerleştirilmiştir. Her ne kadar post-yapısalcı kuram

uluslararası ilişkiler literatüründe görece sınırlı bir yer tutsa da, bu alanda yapılmış nitelikli çalışmalar mevcuttur. Bu tez, söz konusu çalışmalardan kuramsal ve yöntemsel olarak destek almış, analizi daha sağlam bir akademik temele oturtmayı amaçlamıştır. Nitekim Richard Ashley'nin “*Untying the Sovereign State*” (Egemen Devleti Çözümlemek) başlıklı eseri uluslararası ilişkilerde egemenlik ve anarşi gibi kavramların doğal ve evrensel olarak ele alınmasını eleştirmekte, söylemsel inşa süreçlerini görünür kılmaktadır. Bu yönüyle çalışma, tez de analiz edilen “yerleşimci” söylemlerin iktidar ilişkileriyle nasıl iç içe geçtiğini ve meşrulaştığını anlamada kuramsal bir çerçeve sunmaktadır.

Literatürde var olan İsrail'in Filistin topraklarındaki yerleşimci uygulamalarını betimsel biçimde ele alan Nurlan Muminov'un 2013 yılında yayınladığı “Vladimir Jabotinsky'nin Büyük İsrail Düşüncesi ve İsrail Dış Politikası” adlı yüksek lisans tezi; bu sürecin demografik etkileri, uluslararası hukuk bağlamındaki yansımaları ve tarihsel arka planı üzerinde durmaktadır. Ancak söz konusu çalışma, “yerleşimci” söylemlerin nasıl üretildiğini, söylemin altındaki iktidar ilişkilerini çözümlemekte yetersiz kalmaktadır. Bununla birlikte, Abdallatif Sedda'nın 2020 yılında yayınlanan “Uluslararası Hukuka Göre Filistin'deki İsrail Yerleşimi” doktora tezi İsrail'in uluslararası hukuk ihlallerini görünür kılmakta ve “yerleşimci” uygulamalarını uluslararası hukuk normları çerçevesinde incelemektedir. Post-yapısalcı kuram çerçevesinde yazılmış olan Oğuz Erengil'in 2023 yılında yayınladığı “Sınır Duvarlarının Post-yapısalcılık Bağlamında Analizi: ABD ve Meksika Sınır Duvarı Örneği” Foucault'nun bilgi-iktidar kavramları ile söylem analizine dayalı çözümlemeler sunmaktadır. Ancak çalışma tekil bağlamla sınırlı kalarak, karşılaştırmalı söylem analizini derinlemesine incelememektedir. Roger Garaudy'nin “*The Founding Myths of Israeli Politics*” (İsrail Politikalarının Kurucu Efsaneleri) adlı eseri, İsrail'in politik meşruiyetini dini ve tarihsel mitlere dayandırma çabasını eleştirmekte; Arz-ı Mev'ûd gibi kavramların nasıl bir manipülasyon aracına dönüştüğünü ele almaktadır. Fakat söz konusu söylemi tarihsel bir inşa süreci olarak ele almakta ve söylemin hangi iktidar araçlarıyla sürdürüldüğü kuramsal olarak ele alınmamaktadır. Hesna Serra Aksel'in 2019 yılında yayınladığı “*A Reading Of Judaism Through Post-Structuralist Lenses*” (Post-yapısalcı Perspektiften Yahudilik Okuması) adlı makalesinde Yahudi kimliğinin modernite ve temsil rejimleri bağlamında nasıl üretildiği post-yapısalcı kuram ile ele alınmaktadır. Derrida'nın dil felsefesi ve kimlik çözümlemeleri ekseninde normatif özne anlayışını sorgulamaktadır. Bu yönüyle çalışmanın kuramsal temelleri ile bu tezin benzerlik gösterdiği söylenebilir. Ancak tez içerisinde kimlik meselesi doğrudan incelenmemektedir. Arz-ı Mev'ûd ve *Manifest Destiny* söylemleri üzerinden

“yerleşimci” pratikler analiz edilmektedir. 2010 tarihli Fatih Memiç’e ait olan “Yahudilik’t e ve İslam’da Arzı Mev’ûd Anlayışı” başlıklı yüksek lisans tezi ise; Arz-ı Mev’ûd söyleminin içerdiği dini simgeleri ve tarihsel evrimini açıklamakta fakat bu söylemin modern devlet politikalarındaki araçsallaştırılmasına yeterince odaklanmamaktadır.

Frederick Hoxie’nin (1974) “*The End of the Savage: Indian Policy in the United States Senate, 1880-1900*” (Vahşi’nin Sonu: 1880-1900 Arasında ABD Senatosu’nda Yerli Politikası) başlıklı eserinde ABD’nin yerleşimci zihniyetinin senato tartışmalarında ırkçı söylemlerin yer almasını açıklamaktadır. Irkçı söylemlerin altındaki tarihsel köken ve söylemsel yapı çözümlenmemektedir. Andrew M. Baxter ve Alex Nowrasteh’in ABD’nin genişleme sürecinin kronolojik tarih yazımı olarak ele alan “*A Brief History of U.S. Immigration Policy from the Colonial Period to the Present Day*” (ABD Göçmenlik Politikasının Koloni Döneminden Günümüze Kısa Tarihi) başlıklı makalesinde bu tezi tarihsel bağlamda destekleyen ikincil bir kaynaktır. Ancak kuramsal derinlik ve söylem çözümlemesi açısından eksik kalmaktadır. David L. Ghere 1995 yılındaki “*Indian Removal: Manifest Destiny or Hypocrisy?*” (Kızılderililerin Zorla Göç Ettirilmesi: Kutsal Genişleme mi, İkiyüzlülük mü?) başlıklı makalesi ABD’nin yerli halklara sürgün politikasını tarihsel bir bakış açısıyla ele almaktadır. *Manifest Destiny* söyleminin tarihi sonuçlarını sorgulamakta fakat söylemin iktidar tarafından nasıl üretildiğine yer verilmemektedir. Richard Drinnon (1997), “*Facing West: The Metaphysics of Indian-Hating and Empire-Building*” (Batı’ya Yönelmek: Kızılderili Nefretinin ve İmparatorluk İnşasının Metafiziği) adlı eseri, Amerikan “yerleşimci” söyleminin kültürel ve psikolojik zeminini tarihsel örneklerle açıklamaktadır. “Kızılderili nefreti”ni Amerikan emperyalizminin metafiziği olarak ele almaktadır. Özne konumlarının nasıl yapılandırıldığı ve sürecin ideolojik dilde nasıl kurgulandığı incelenmemektedir. Peter d’Errico tarafından 1999 yılında yayınlanan “*Native Americans in America: A Theoretical and Historical Overview*” (Amerika’daki Yerli Amerikalılar: Kurumsal ve Tarihsel Bir Genel Bakış) başlıklı çalışmasında ABD’nin “yerleşimci” politikalarını hukuk ve egemenlik bağlamında incelemesi bu tez açısından kuramsal bir dayanak işlevi görmüştür. Fakat bu çalışma yalnız ABD sınırları içerisinde ve tarihsel, eleştirel betimleme düzeyinde kalmaktadır. Bununla birlikte, Robert J. Miller, Jacinta Ruru, Larrisa Behrendt, Tracey Lindberg’in yazarlığını yaptığı “*Discovering Indigenous Lands: The Doctrine of Discovery in the English Colonies*” (Yerli Topraklarının Keşfi: İngiliz Sömürgelerindeki Keşif Doktrini) (2010) başlıklı akademik çalışmada Keşif Doktrinin kavramsallaştırılmasıyla İngiliz sömürgeciliğini hukuki ve söylemsel temeller üzerinden

incelemektedirler. Yerli halkların topraklarının nasıl meşru görümlü yollarla gasp edildiği ortaya konulmaktadır. Benzer bir söylemsel düzlem çalışmada *Manifest Destiny* ve Arz-ı Mev'ûd söylemleri üzerinden ele alınmaktadır. Fakat çalışma bu söylemlerin nasıl bir “hakikat rejimi” (*regimes of truth*) ortaya koyarak “yerleşimci” politikaları meşrulaştırdığını incelemektedir.

Bu doğrultuda tez dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, çalışmanın kuramsal temellerini oluşturan post-yapısalcı teori, özellikle Michel Foucault’nun soybilim analiz ve söylem analizi ile Jacques Derrida’nın yapısöküm yöntemi ekseninde ele alınmaktadır. İkinci bölümde, ABD’nin batıya doğru genişleme süreci tarihsel bağlamı içerisinde incelenmekte; *Manifest Destiny* söylemi, iktidar ilişkileri üzerinden soybilim analiz çerçevesinde ele alınmaktadır. *Manifest Destiny* söyleminin inşa süreci söylem analizi ile tartışılmakta ve yapısöküm tekniğiyle içsel çelişkiler açığa çıkarılmaktadır. Üçüncü bölümde, İsrail Filistin toprakları üzerindeki “yerleşimci” uygulamaları tarihsel bir ekseninde değerlendirilmiştir. Arz-ı Mev'ûd söyleminin söylemsel inşası, Foucault’nun söylem analizi ve Derrida’nın yapısöküm yöntemiyle incelenmektedir. Son bölümde ise *Manifest Destiny* ve Arz-ı Mev'ûd söylemleri, “yerleşimci” uygulamaları karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Bu söylemlerin tarihsel, ideolojik ve söylemsel düzeydeki ortak kodları ortaya konulmuştur.

1. TEORİK ÇERÇEVE: POST-YAPISALCI TEORİ

1.1. Post-Yapısalcılığın Temel Kavramları

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte uluslararası ilişkilerde insan hakları, kimlik, bilgi-iktidar ilişkileri, dil gibi yeni konular ilgi görmeye başlamıştır (Avcı ve Arslantaş,2025). 1980'lere gelindiğinde ise sistemdeki yeni konular epistemolojik tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda pozitivist uluslararası ilişkiler teorileri 4. Büyük Tartışma'nın var olmasına sebep olmuştur. Bu tartışma beraberinde uluslararası ilişkiler disiplinin temel dayanağı olan “bilimselliğin” ve “objektifliğin” eleştirilmesine, sorgulanmasına sebep olmuştur (Kolasi, 2014). Uluslararası ilişkilerin ana akımı olan pozitivist teoriler (Realizm\Neorelaizm, Liberalizm\Neoliberalizm) “gerçek” ve “bilgi”nin nesnel olarak ortaya koyulabileceğini varsaymaktadır. Bununla birlikte doğa kanunlarında geçerli olan deney ve gözlemin sosyal bilimlerde de uygulanabilirliğini ortaya atmıştır. Post-pozitivist teoriler ise pozitivist teorinin karşısında konumlanarak epistemolojik tartışmada kendilerine yer edinmişlerdir. Bu teorilerden birisi ise “hakikat\gerçek”in bir egemen güç tarafından topluma sürekli tekrarlanarak işlendiğini ve söylemin dil aracılığıyla aktarıldığını, bu şekilde kendinden olmayanın dışlandığını ortaya koyan post-yapısalcı kuramdır. Benzer şekilde inşacılık (sosyal inşacılık, konstrüktvizm) kuramı da bilgi ve gerçeklik kavramlarının sabit olmadığını öne çıkarmaktadır. Sosyal inşacılık kuramına göre bilgi ve gerçeklik sosyal ilişkiler, normlar ve söylemler aracılığıyla inşa edilmektedir. Uluslararası sistem, devletlerin doğal çıkarlarından değil; kimlikler, tarihsel bağlam ve sosyal etkileşimlerden doğmaktadır (Kardaş ve Balcı, 2022). Bu yönüyle sosyal inşacılık da post-yapısalcılık gibi anlamların sabit olmadığını; söylem, norm ve kimliklerin etkileşimiyle kurulduğunu ileri sürmektedir.

Sosyal inşacı kuram, “yapı” kavramı çerçevesinde uluslararası ilişkilerde aktörlerin davranışlarını şekillendiren çıkarların, zaman ve mekân bağlamında sabit olmadığını vurgulamaktadır. Bireylerin ya da devletlerin davranışlarını belirleyen temel etkenin onların özgür tercihleri değil, içinde bulundukları yapılar olduğunu ileri sürmektedir (Beribey, 2021). Bu yaklaşıma göre, devletlerin çıkar algıları önceden belirlenmiş nesnel gerçekliklere değil, kimlikleri aracılığıyla inşa edilen anlamlara dayanmaktadır. Devletler, içinde bulundukları tarihsel, mekânsal ve sosyal koşullar doğrultusunda kendi kimliklerini oluşturmakta; bu kimlik üzerinden çıkarlarını tanımlamakta ve buna uygun dış politikalar geliştirmektedir (Kardaş ve Balcı, 2022; Arı, 2019). Bu bağlamda, devletler benzer yapısal koşullar altında benzer tepkiler vermekte; tarihsel bağlamdan bağımsız olarak bazı politik eğilimler evrensel

düzeyde geçerlilik kazanmaktadır. Ancak post-yapısalcı kuram bu ilişkiye daha eleştirel bir düzlemde yaklaşmaktadır. Bu anlayışın önde gelen isimleri Michel Foucault, Jacques Derrida, James Der Derian, Jean-François Lyotard, Roland Barthes, Gilles Deleuze gibi teorisyenler yer almaktadır (Kolasi, 2014). Post-yapısalcılığa göre, kimlik yalnızca dış politikanın ön koşulu olarak ortaya çıkmamaktadır; aynı zamanda dış politika pratikleri aracılığıyla kimlik sürekli olarak yeniden üretilmekte ve dönüştürülmektedir. Bu çerçevede kimlik ve dış politika arasında doğrusal bir nedensellik değil, karşılıklı kurucu bir ilişki söz konusudur. Devletin özneleşmesi, belirli söylemler ve iktidar ilişkileri içinde şekillenir; dolayısıyla kimlik, sabit bir veri değil, söylem aracılığıyla yeniden kurulan bir yapıdır. Böylelikle post-yapısalcılık, yapısalcılığın evrensel ve sabit yapılar anlayışından koparak, anlamın çokluğunu ve bağlamsallığını merkeze alan bir perspektif sunmaktadır (Beribey, 2021).

Post-yapısalcı kuram büyük anlatılara yer veren pozitivist teorilerin zıttı olarak “hakikat/gerçek” in varsayıldığı gibi nesnel olamayacağını vurgulamaktadır. Büyük teorilerin genel ve evrensel olan açıklamalarını reddederek her dönemin kendine özgü değerlendirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Dolayısıyla genel kurallar koymak yerine belirli tarihsel dönem içinde insanların nasıl etkilendiğini açıklamaya çalışmaktadır. Post-yapısalcı kuram bunu analiz ederken belirli tarihsel dönemlerde bilgi-iktidar ilişkisini ele almakta ve insanların düşünme biçimini nasıl etkilediğini ortaya koyma temelinde ilerlemektedir (Arı, 2019).

Post-yapısalcı kuram bilginin net olamayacağını öne çıkarmak için egemen gücün onu nasıl şekillendirdiğini ele almaktadır. İktidar bireylere neyi/nasıl sunarsa o bilgi gerçek ve doğru olarak kabul edilmektedir. Bireyler iktidarın kendilerine sunduklarını bilebilirler fakat o bilginin perde arkasını görme imkânları ise yoktur. Bu sebeple post-yapısalcı kuram bilgiye kuşkuyla bakmaktadır ve tek gerçekten söz edilemeyeceğini dile getirmektedir (Türk, 2023). Bu bağlamda uluslararası ilişkiler disiplinde mutlak doğru olarak kabul edilen “egemenlik”, “devlet” ve “anarşi” gibi kavramları eleştirmektedir. Uluslararası ilişkileri tanımlamada kullanılan kavramların tarihsel aşamalardan geçerek kurgulanan ve mutlak doğru olarak inşa eden iktidar ilişkilerine ait olduğunu vurgulamaktadır. Sorgulanmadan kabul edilen kavramların tarihin belli dönemlerinde iktidar yapıları tarafından inşa edilmesi ve onlara gerçekliğini vermesini eleştirmektedir (Beribey, 2021). Bu anlamda belirli aktörlerin ellerindeki gücü daha çok güçlendirmek ve egemenliğini daha da sağlamlaştırmak adına nesnel kabul edilen gerçek ve inançların nasıl çalıştığını sorgulamaktadır (McGlinchey, Walters ve Scheinpflug, 2017).

Post-yapısalcı kuram, büyük anlatılara sahip teorilerin aksine bilginin, iktidarın gücünü kullanarak dayatıldığını vurgulamaktadır. İktidar sahipleri hükümet içindeki bakanlar olabileceği gibi piyasaya yön veren iş insanları hatta medya kuruluşları da olabilmektedir (Mcglinchey ve diğ., 2017). Post-yapısalcı kurama göre iktidarın sosyal gerçekliğini oluşturan, ona anlam katan “söylem (*discourse*)”dır. Söylem, bireylerin gündelik hayatında maruz kaldığı anlatıların nasıl inşa edildiğini ve kimleri önceleyip kimleri dışladığını ortaya koyan bir yöntem olarak açıklanmaktadır (Aitken ve Valentine, 2006). Toplumda, kimliklerin inşasında bazı grup veya düşünceleri öne çıkarırken bazılarının susturulup dışlanmasını sağlamaktadır. Toplumun kimi “deli” kimi “akıllı”, kimi “uygar” kimi ise “barbar” olarak görmesini sağlayan söylemsel süreçlerin nasıl inşa edildiğini ortaya koyan bir analiz olarak ele alınmaktadır. Sürekli tekrar edilen söylemler bireyler tarafından “doğru” olarak kabul edilmektedir ve kalıcı hale gelmektedir. Örnek verilmek gerekirse; Batılı güçlerin “medeniyet götürme” söylemi uzun yıllar tekrar edilmiş ve artık Batı toplumundaki bireyler tarafından kabul edilmiştir (Diler, 2003). Bu bağlamda söylem bireylerin sözlerini, davranışlarını ve hareketlerini şekillendirerek; onların sürekli olarak tekrarlamasını ve tortullaşmasını sağlamakta, yeniden üretimine sebep vermektedir (Aitken ve Valentine, 2006). “Yerleşimci” kavramını ele aldığımızda bu kavram bir grubu “yerleşimci” olarak tanımladığımızda onlara “hak”, “üstünlük” verirken; aynı grubu “işgalci” olarak tanımlamak onları “yasadışı” hale getirmektedir. Michel Foucault’nun bilgi iktidar eksenini (*knowledge-power nexus*) kavramı burada büyük önem taşımaktadır. Bilgi yalnızca tarafsız bir birikimin sonucu değildir aynı zamanda iktidar ilişkilerinin yeniden üretimini sağlayan bir araçtır. Söylem tarafından üretilen bilgi, belirli bir hakikat rejimini (*regimes of truth*) kurduktan sonra kurulan rejim içinde hangi kimliklerin meşru hangi kimliklerin tehdit olarak inşa edileceğini belirlemektedir. Dolayısıyla, söylem analizi kelimelerin inşasının yanı sıra bunların nasıl dünya görüşü olduğunu ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu inşa süreci ise “dil” aracılığıyla olmaktadır.

Dünyayı anlamlandırmaya çalıştığımız kavramlar ve teoriler dilsel oyunun sonucudur (Beribey, 2021). Uluslararası ilişkilerin temel öznesi olan “ulus-devlet”, “egemenlik”, “anarşi” vb. gibi kavramlarda bu oyunun sonucunda oluşturulmuştur. Dış politika açıklamaları, tehdit söylemleri, zirveler, devlet törenleri... ulus-devletin bir bütün, gerçek ve rasyonel olarak tanımlanmasını sağlamaktadır. Egemen güç “dil” aracılığıyla dünyayı betimlemekte, onu anlamlandırmakta gerçekliği inşa ederek ona bir çerçeve sunmaktadır. Bu çalışmada yer alacak olan “Arz-ı Mev’ûd” ve “*Manifest Destiny*” söylemleri de egemen güçlerin genişlemeci politikalarına zemin hazırlamaktadır. Kullanılan bu söylemlere

bakıldığında “tanrısal kader”, “medeniyet götürme”, “tarihsel zorunluluk” gibi kavramlarla gerçeklik kurgulanmıştır ve egemen gücü haklı çıkarırken karşı tarafı haksız çıkarmaktadır. Dolayısıyla burada dilin diğer unsuru olan ikili karşıtlıklar (*binary oppositions*) ortaya çıkmaktadır (Morrow, 2018). Egemen güç söylemi güçlendirmek, anlam kazandırmak ve sürekliliğini sağlamak adına bu karşıtlıklardan yaralanmaktadır. Nitekim *Manifest Destiny* söylemiyle “biz” olarak inşa edilenler; “Tanrının seçilmiş halkı”, “medeni”, “özgürlük taşıyıcısı” iken “öteki” olarak inşa edilenler; “barbar”, “eğitilmesi gerekenler”, “geri kalmışlar” olarak tanımlanmaktadır.

Egemen söylemin inşa ettiği ve dil aracılığıyla oluşturulan ikili karşıtlıklar “hakikat rejimi”nin ortaya konulmasını sağlamaktadır (Morrow, 2018). Hakikat rejimi (*regimes of truth*), bazı düşüncelerin “gerçek” olarak kabul edilmesini ve diğerlerinin dışlanmasını sağlarken güç sahiplerinin kendi çıkarları doğrultusunda uygun bir düzen yaratımının önünü açmaktadır. Bu düzenin nasıl yaratıldığını anlayabilmek adına Foucault soybilim (*genealogy*) analizine başvurulmaktadır. Soybilim analizi bugün doğal, evrensel olarak kabul edilen hakikatlerin aslında söylemsel, tarihsel ve iktidar ilişkileri içinde nasıl üretildiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Soybilim analizde amaç bir kavramın kökenine inmekten ziyade onun tarihsel süreç içerisinde oluşumunu ve iktidar ağı içindeki dönüşümünü açığa çıkarmaktır (Kolasi, 2014).

Post-yapısalcı kuram hakikati aramanın peşine düşmemekte ve “şu an”ın hakikatinin gelecekte mit olarak görülebileceğini dile getirmektedir (Türk, 2023). Post-yapısalcı kurama göre “hakikat” tek ve evrensel bir şey olarak görülmemektedir. Hakikat değişkendir ve belirli bir zaman diliminde geçerli olan hakikatlerin var olacağını savunmaktadır. Günümüz hakikatleri tıpkı geçmişteki gerçek olduğuna inanılan bilgiler gibi bir mitoloji veya efsaneye dönüşebilmektedir. Hakikat kendiliğinden var olamaz onu toplumlar, söylem veya güç ilişkileri ortaya çıkarmaktadır. Örneğin; ABD’nin batıya doğru genişlemesini halkın gözünde meşru kılmak adına “*Manifest Destiny*” söylemi o gün ki iktidarın yaptıklarını doğallaştırmak ve ilahi bir misyon olarak görülmesini sağlamaktadır.

Kelimelerin inşa edildiği ve belirli bir görüşün ikili karşıtlıklarla oluşturulduğu bu dünyada birey ise tamamen bağımsız ve sabit değildir. Post-yapısalcı teori her hareketi, düşüncesi iktidar tarafından belirlenen bireyin\öznenin ölümünü ilan etmektedir (Keskin, 2020). İnsan öznesi tarihsel süreçte söylem ve iktidar tarafından inşa edilmektedir. Post-yapısalcı kuram güneyli\kuzeyli, doğulu\batılı, mahkûm\özgür, iç\dış... gibi kimliklerin farklı yerde ve zamanlarda ikili karşıtlıklar (*binary oppositions*) yoluyla nasıl oluşturulduğunu

sorgulamaktadır (Kolasi, 2014). Bireyin kuracağı kelimeler, konuştuğu dil, içinde bulunduğu kültür belirli bir düzen içinde ona sunulmaktadır. Bireyin hareketleri ve düşünceleri medya, aldığı eğitim, bulunduğu toplum-devlet, inandığı inanç gibi belirli kalıplar tarafından ona sunulmaktadır ve onu yönlendirmektedir. Böylelikle iktidar bireyleri daha kolay yönlendirebilmekte ve kontrol altına alabilmektedir (Türk, 2023).

Post-yapısalcı kuramda, yapı kavramı bütün yerine parçalar arası ilişkilerin bir anlam ifade ettiğine odaklanmıştır. Yapı sabit değildir, değişmekte ve yeniden kurulmaktadır. Bu sebeple anlamlarda sürekli değişmektedir. Yapıda anlam tek bir noktadan, merkezden ortaya çıkmamaktadır ve yapılar kendi aralarında çelişkili olabilmektedir. Post-yapısalcı düşünürlerden biri olan Jaques Derrida, klasik olarak görülen, ortasında bir merkezin bulunduğu ve sabit olarak ele alınan yapıyı; yorumlamaya açık, içinde çelişkileri barındıran ve anlamın sürekli olarak ertelendiği bir “metin” olarak ele almaktadır. Metnin anlamı sabit değildir, sürekli olarak ertelenmektedir, başka anlamlarla ilişki içindedir ve anlam kasti bir muğlâklıkta bırakılmaktadır. Anlamın sürekli olarak referans arama durumunu ise Derrida *différance*⁵ kavramıyla açıklamaktadır.

Metinler dilsel göstergelerin yapılandığı anlam sistemine bağlıken aynı zamanda üretilen bağlama, söyleyene ve okuyucuya göre anlam kazanmaktadır (Kardaş ve Balcı, 2022). Post-yapısalcı kuram her metnin başka bir metin içerisinden izler taşıdığı ve bu izler aracılığıyla çok katmanlı anlam alanlarının oluşmasını metinler-arası etkileşim (*intertextual*) aracılığıyla oluşturulduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda toplumsal olguların birbirinden farklı olduğunu savunan teorilere karşı her olgunun birbiriyle bağlantılı olduğunu kabul etmektedir. İnsana ve onun içinde yaşadığı topluma dair her türlü göstergenin anlamı metinler-arası etkileşim ile inşa edilmektedir. İnşa edilen anlam zaman içinde değişmekte, farklılaşmakta, kopmakta ve evrensel olma özelliğini yitirerek bir mit haline gelmektedir. Dolayısıyla metinlerin politik, ideolojik ve siyasi işlevler taşıyan söylemsel yapılar olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sebeptendir ki post-yapısalcı kuram içerisinde önemli bir yer tutan meta-anlatı; evrensel, tekil doğrular üzerine kurulu büyük anlatıların sorgulanmasını ifade etmektedir. Bu anlatıyı yıkmak için ise Derrida yapısöküm (*deconstruction*) yöntemini sunmaktadır.

⁵Derrida'nın “*différance*” kavramı, Fransızca “*différer*” (ertelemek) ve “*différence*” (farklılık) sözcüklerini aynı anda çağrıştıran, kasıtlı biçimde muğlâklaştırılmış bir terimdir. Derrida bu terimi, anlamın sabitlenemezliğini, göstergeler arasındaki sonsuz ertelenme zincirini ve dilin merkezsiz doğasını görünür kılmak için üretmiştir. Bu sebeple çalışmada *différance*, anlamın kayganlığını, muğlâklığını belirtmek için kullanılacaktır (Derrida, 1967, akt. Bass, 1978; Nealon, 1992).

Yapısöküm metnin yüzeyindeki anlam bütünlüğünü çözmekte ve onun altında yatan karşıtlıkları, gerilimleri ve bastırılmış söylemleri ortaya çıkarmaktadır. Derrida tarafından literatüre dâhil edilen çifte okuma (*double reading*) yöntemi ile ilk okumada metnin ya da söylemin inşa edilme sürecinde egemen söylemin ortaya koyduğu anlam anlaşılmaktadır. Fakat ikinci okumada metnin veya söylemin içinde bastırılan çelişkiler ve bunların nasıl başarısız şekilde kapatılmaya çalışıldığı ortaya çıkmaktadır. Okuyucu okuma ve anlama/yorumlama eylemini metnin yazarından bağımsız olarak yapmaktadır. Bu çerçevede okuyucunun metni okuma, anlama ve onu yorumlama süreci, metnin yazarıyla veya yazım amacı ile sınırlı değildir. Okuyucu kendi tarihsel, kültürel, ideolojik konumuna göre metni yeniden üretmektedir (Keskin, 2020). Post-yapısalcı kuram yazarın ölümünü ilan ederken (Kardaş ve Balci, 2022) okuyucuya güç kazandırmaktadır. Bu sebeptendir ki metin, anlamı sabit veya nesnel değildir, bir okuyucudan başka bir okuyucuya farklı anlamlar ve yorumlar kazanmaktadır. Yazarın niyeti yerine okuyucunun metni yorumlama yeteneği güç kazanmaktadır.

Post-yapısalcı kuram bilgi ve gerçeğin evrensel, sabit ve nesnel temeller üzerinde inşa edilemeyeceğini savunarak, büyük anlatılar etrafında şekillenen klasik yaklaşımlara karşı eleştirel bir perspektif geliştirmiştir. Bu teori, iktidar ilişkilerinin şekillendirdiği egemen söylemlerin toplumsal kabuller aracılığıyla nasıl inşa edildiğini ve zamanla “doğru” ya da “meşru” olarak nasıl konumlandığını analiz etmektedir. Bu bağlamda post-yapısalcı yaklaşım, söylem analizine dayanarak bilgi-iktidar ilişkilerini çözümlemekte ve metinleri, söylemleri ya da kimlikleri sabit bütünlükler olarak değil, parçalanabilir ve yeniden anlamlandırılabilir yapılar olarak görmektedir. Derrida’nın yapısöküm yöntemi bu noktada devreye girmektedir; çünkü yapıların iç çelişkilerini ve bastırılmış anlamlarını açığa çıkararak, görünür olanın ötesine geçmeyi amaçlamaktadır. Batı merkezli büyük anlatıların çoğu çözüme yönelik sabit modeller önerirken, post-yapısalcı kuram çözüm üretme iddiasında bulunmamakta; bilakis egemenliğin inşa ettiği bilgi düzenini sarsarak, arka planda gizleneni ve bastırılanı görünür kılmayı hedeflemektedir. Ancak bu süreçte, post-yapısalcı yaklaşımın kendisi de mutlak bir eleştiri pozisyonuna saplanma riski taşımaktadır. Eleştirel olma iddiasıyla ortaya koyduğu söylem zamanla kendi reformist söylemine dönüşebilmektedir. Bu nedenle post-yapısalcılık, zaman zaman kendi eleştirisini de içine alarak, kendine yönelmiş bir sorgulama ve dönüşüm sürecine girmektedir. Bu döngüsel hareket, literatürde “geri dönme, ana kaynağa dönme (*poststructback*)” olarak tanımlanan, teorisinin kendi kökenine dönerek yeniden düşünme pratiğiyle ifade edilmektedir (Sayın ve Ateş, 2012)

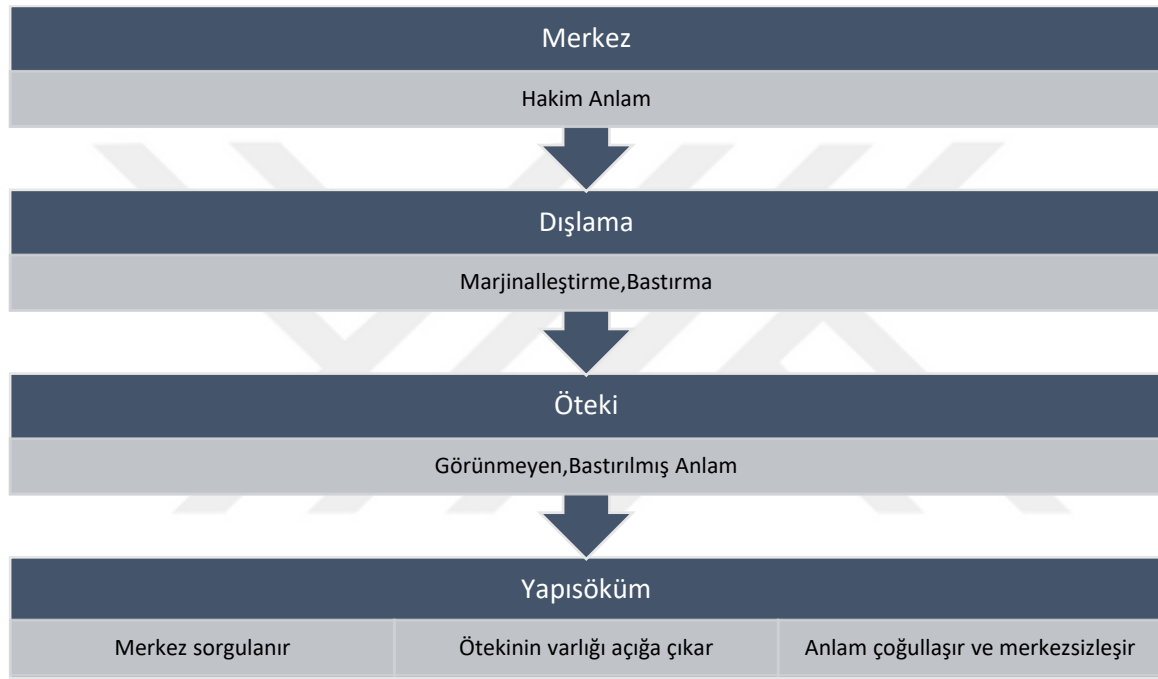
1.2. Yapısöküm Yöntemi

Yapısöküm yöntemi, Derrida'nın "mevcudiyet metafiziği" kavramı etrafında şekillenen Batı metafiziğinin merkez odaklı düşüncesine karşı radikal bir eleştiridir (Rutli, 2016). Derrida'nın ortaya koyduğu üzere, yapının merkeze bağlanma çabası Batı düşüncesinin temel varsayımlarından biridir; bu çaba, anlamı sabitleme ve düzenleme arayışını ifade etmektedir. Derrida'ya göre Batı uygarlığının düşünce sistemini oluşturan merkez, yapıyı kurabileceği gibi var olanı da işaret edebilmektedir; her türlü yapı, belirleyici ve yönlendirici bir merkeze dayanmakta ve bu merkez tarafından belirlenmektedir. Batı felsefesinin düşünme mantığını belirleyen bu mevcudiyet varsayımı, kavramlara şiddet uygulayarak ve önceden varsayılan bir eksen etrafında bir kavramı diğerlerine tercih edip öne çıkararak temellendirilmektedir (Rutli, 2016). Bu çerçevede, yapısökümsel metin okuma stratejisi, mevcudiyet metafiziğine kaydedilmiş metinlerde öne çıkarılan kurucu merkezin yanı sıra, dipnotlarda ya da kıyıda köşede kalmış kavramların da paradoksal biçimde metnin gerçek kurucu unsuru olabileceğini göstermeye çalışmaktadır (Balkın, 1995, akt. Küçükalp, 2004).

Derrida'nın yapısöküm yöntemi, bir kelimenin tek ve sabit bir anlama sahip olmadığını; anlamın, kullanıldığı bağlama, söyleyen kişiye, zamana ve koşullara göre değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır (Zuckert, 1991). Bir kelimenin veya metnin yalnızca tek bir anlamının olmaması anlamın her zaman çoğulcu ve değişken olduğunu göstermektedir. Yapısöküm yöntemi, anlamın çoğulluğunu ve sabit merkezin yokluğunu ortaya çıkarmaktadır. Derrida anlamın doğrudan sabit ve verili olmadığını, bağlam içinde üretildiğini ve her zaman yoruma açık olduğunu savunmaktadır (Nealon, 1992). Kelimeler bir cümle, bağlam ve ilişkiler ağı içinde kullanılmadıkça neyi kastettiği belirsiz olacaktır (Zuckert, 1991).

Yapısöküm, mevcut yapıları yıkmakla kalmamaktadır; aynı zamanda onların varlığının yapısına karışmış olan boşlukları, bastırılmış veya ikincil olarak bırakılmış öğelerinden yeni anlam yolları açmaktadır (Güler, 2018). Yapısöküm yönteminde yıkma ve kurma eş zamanlı yapılarak onun ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir. Derrida'nın geliştirdiği yapısöküm yalnızca yapısal merkezlerin ya da baskın anlamın sorgulanmasını değil, aynı zamanda merkezin bastırıldığı, ötekileştirdiği unsurların görünür kılınmasını hedeflemektedir. Derrida'ya göre her metin ya da yapı sadece görünenler üzerinden değil aynı zamanda baskılanan ya da dışlanan öğeler üzerinden de anlam üretmektedir. Böylelikle yapı kendini kuran merkeze rağmen onu sürekli aşarak ve farklılaştırarak bir izler ağı içinde işlenmektedir (Derrida, 1967, akt. Bass, 1978).

Şekil 1.1.'de gösterildiği üzere yapısöküm sürecinde yapıların görünürdeki merkezi anlam üretmekle kalmayıp diğer olasılıkları baskılayarak, dışlayarak, marjinalleştirerek kurmaktadır (bkz. Şekil 1.1.). Bu sebeptendir ki merkez kaçınılmaz olarak “öteki” üretir ve “öteki” merkezin dışladığı, görünmez kıldığı bir anlam alanıdır. Yapısöküme uğrayan metin ya da söylem bastırılan ögeyi görünür kılar ve yapının oluşturduğu sabit merkezi sorgular, anlamın çoğullaşmasını sağlar. Dolayısıyla merkez ve öteki arasındaki hiyerarşi kırılarak yapı merkezsizleşir (Derrida, 1967, akt. Spivak, 1976).

Şekil 5.1. Derrida'nın yapısöküm yönteminde merkez ve öteki ilişkisi

Yapısöküm yöntemi, her metnin kendi içinde barındırdığı ikili karşıtlıklar (*binary oppositions*) ve bastırılmış anlam ağlarını görünür kılmayı amaçlamaktadır. Bu süreçte yapısöküm işlemi gerçekleştirilirken metin ikili karşıtlıklara bölünmekte ve karşıtlıklardan üstün gelen ve geri plana atılan anlamlar “hiyerarşi” ile ortaya konmaktadır (Derrida, 1967, akt. Spivak, 1976). Derrida'nın bu süreçteki amacı üstün kılınan anlamı tersine çevirerek gözden düşürmek; metnin çelişkili anlamını ortaya koymaktadır (Derrida, 1967, akt. Spivak, 1976). Yapısöküm yöntemine göre hiçbir metin tarafsız değildir; her metin bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde belli ön kabuller, tahakküm ilişkileri veya ikili karşıtlıklar doğrultusunda inşa edilmektedir. İkili karşıtlıklar (deli/akıllı, medeni/barbar, iyi/kötü...) metnin doğal düzeniymiş gibi sunulmakta ve okuyucunun eleştirel algısından kaçınılmaktadır. Yapısöküm yöntemi bu nokta da devreye girerek metnin yapısal bütünlüğünü parçalamakta, bu parçalar

eleştirel bir bakış açısıyla yeniden analiz edilmekte ve metnin yüzeyinde sunulan sabit anlamın ardındaki gizli önermeler ve güç ilişkileri açığa çıkarılmaktadır. Bu çerçevede, yapısöküm yalnızca ikili karşıtlıkları bozmakla kalmamaktadır aynı zamanda bu karşıtlıkların birbirini nasıl kurduğunu da ifşalamaktadır. Her “merkez” aslında “öteki” kavramına bağımlı olarak varlık kazanmaktadır. Dolayısıyla anlam, tam ve nihai değildir; sürekli başka bir kavram, söylem ya da bir işarete bağlı kalmaktadır ve ertelenerek muğlâklaştırılmaktadır. Derrida, bu dinamiği anlamın neredeyse yakalanacakmış gibi görünüp fakat asla tam olarak elde edilemeyeceğini gösteren “*the unseizable limit of the almost*” ifadesiyle açıklamaktadır (Derrida, 1967, akt. Spivak, 1976). Bu “neredeyse” anlamı yakalama hali *différance* ve iz (*trace*) hareketleri aracılığıyla kurulmakta olduğunu göstermektedir. Derrida’nın yapısöküm yönteminin temel kavramlarından biri olan *différance* istikrar olmadığını; anlamın her zaman ertelendiğini ve başka işaretlere kayarak hiçbir kavramsal merkez tarafından tam olarak sabitlenemeyeceğini ve kasti bir muğlâklık olduğunu açıklamaktadır (Berk, 2015). Bu bağlamda yapısöküm yöntemini tamamlayan diğer kavram ise iz (*trace*) kavramıdır. Her kavram kendi anlamını ancak başka bir kavrama göndermede bulunarak kurabilmektedir; kavram hem geçmişin izlerini taşımakta hem de kendini aşarak başka bir unsurla ilişki kurmaktadır (Berk, 2015). Bu kavramla amaç “*différance*”daki “öteki”nin ortaya çıkmasıdır (Erengil, 2023).

Bu sürecin daha sistematik hale gelmesi için ise Derrida çifte okuma yöntemini önermektedir. Çifte okuma (*double reading*) yapısöküm yönteminin de kullandığı bir metin okuma yöntemidir ve iki aşamada işlemektedir (Erengil, 2023). İlk okumada metnin kendinin sunduğu hâkim anlam ve bütünlük kabul edilerek incelenmektedir. Bu okuma metnin verdiği ana fikir, metnin amacı, verilen mesaj gibi argümanlar üzerinden okunmaktadır (Derrida, 1967, akt. Spivak, 1976). İkinci okuma da ise hâkim anlatının üzerinde kurulduğu ikili karşıtlıklar, dilsel yapılar ve anlam sınırları derinlemesine yönelik sorgulamalar başlamaktadır. İlk okumada anlatılanın sunduğu bütünlüğü destekleyen yapıların çatlakları, çıkmazları ve yer değiştirmeleri ikinci okumada açığa çıkarılmakta; metinde iddia edilen düzenin nasıl kırılan ve inşa edilmiş olduğu gösterilmektedir (Ashley, 1988). Bu çerçevede, çalışmamızda *Manifest Destiny* ve Arz-ı Mev’ûd gibi ideolojik söylemler yapısöküme uğratarak çifte okumaya stratejisiyle analiz edilecektir, yüzeydeki kutsallık ve doğallık iddialarının altında yatan iktidar ve inşa süreçleri açığa çıkarılacaktır. Böylelikle birinci ve ikinci okumayla metinde bastırılan, değersizleştirilen veya görünmez kılınan anlam katmanlılığı ortaya çıkaran bir döngü sürecine girilmektedir (Nealon, 1992).

Jacques Derrida'nın yapısöküm yöntemi metinde görünür kılınan bütüncül ve tutarlı anlatımların altında yatan iktidar ilişkileriyle örülmüş gizli yapıların, ön kabullerin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Her metin bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde yazar tarafından belirli iktidar mekanizmaların etkisiyle kurgulanmaktadır; bu da metnin tarafsız ya da doğal değil, tarihsel ve ideolojik bir inşa sürecinin ürünü olduğunu ortaya koymaktadır.

Yapısöküm metni parçalayarak içinde bastırılan karşıtlıkları ve hiyerarşiyi ortaya çıkarmaktadır. Derrida'nın iz ve *différance* kavramlarıyla metnin içindeki hiçbir anlamın sabit olmadığı, geçmişten izler taşıyarak başka bir anlama kaydırıldığı bu durumun ise anlamı muğlâklaştırdığını göstermektedir. Bu bağlamda yapısöküm yıkıcı bir yöntem değildir; mevcut söylemin sınırlarını aşmakta ve yeni düşünme biçimlerinin önünü açan yapıcı bir yöntem olmaktadır. Çifte okuma ile ilk olarak hâkim söyleme göre okuma yapmakta; ardından bu söylemin temel dayanakları ve iktidar ilişkilerinin sorgulanmasını sağlamaktadır. Sonuç olarak yapısöküm her metni iktidar tarafından şekillenebilen bir söylem alanı olarak görmekte ve bu yapıları çözümleyerek alternatif anlamların üretilmesine imkân tanımaktadır.

1.3. Soybilim ve Söylem Analizi

Michel Foucault'nun kullandığı soybilim (*genealogy*) analizi, Friedrich Nietzsche'nin ortaya attığı fikirlerden esinlenerek geliştirilmiş ve Foucault'nun düşünce sisteminde merkezi bir konum kazanmıştır. Foucault “Disiplin ve Ceza: Hapishanenin Doğuşu” ve “Cinselliğin Tarihi”nin birinci cildinde soybilim analizi ile insanların bilgiyi her zaman düzenli ve sürekli olarak geliştirdiği inancını sorgulamakta; bilginin hep ileri şekilde doğru, düzgün ilerlemediğini savunmaktadır (Foucault, 1975, akt. Kılıçbay, 1992; 1976, akt. Hurley, 1978). Bu noktada Foucault, bilgi üretiminin yalnızca bilimsel süreçlerin sonucu olmadığını bununla birlikte iktidarın işleyiş biçimiyle doğrudan ilişki içinde olduğunu vurgulamaktadır (Foucault, 1975, akt. Kılıçbay, 1992).

Foucault'nun tarihsel yönteminde öne çıkan üç temel özellik göze çarpmaktadır: rastlantısallık (*contingency*), süreksizlik (*discontinuity*) ve çoğulluk (*multiplicity*). Geleneksel tarih yazımının aksine Foucault, bir olayın neden ortaya çıktığını açıklarken onun zorunlu bir nedensellik değil, belirli iktidar ilişkilerinin sonucu olarak meydana geldiğini savunmaktadır (Bayram, 2018). Bu sayede, tarihin çizgisel bir gelişim değil, kopmalar ve kırılmalarla şekillenen bir mücadele alanı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte tekil ve evrensel hakikatin yerine, farklı biçimlerinin, yerel deneyimlerin ve söylemlerin eş zamanlı varlığı kabul edilmektedir.

Hapishanenin Doğuşu adlı eserinde modern sorgulama ve ceza mekanizmalarının tarihsel süreçte gerçeği ortaya çıkarmak adına tarafsız olarak hareket edildiği düşünülse de iktidar hakikati kendi istediği şekilde belirlemektedir (Foucault, 1975, akt. Kılıçbay, 1992). Bu durumu Foucault şu şekilde ifade etmektedir: “Soruşturma, gerçeği belli sayıda kurala bağlı teknikler aracılığıyla belirleme hakkını kendi üzerine alan egemen iktidardır.” (Foucault, 1975, akt. Kılıçbay, 1992, s. 283). Böylelikle Foucault bilgi üretimi süreçlerinin arkasında görünmez olan fakat işlevsel bir iktidarın yapılanmasını ortaya koymaktadır. Foucault’a göre iktidar; belirli bir merkeze sahip olmayan, toplumsal dokunun her yerine işleyen bir eylem olarak tanımlanmaktadır (Foucault, 1982, akt. Ergüden, Akınhay ve Keskin, 2016b). Bu yaklaşım soybilim analizin temelidir ve “bilgi”nin, “hakikat”ın oluşumunu sabit bir özneye değil; dağınık ve dinamik bir iktidar ilişkilerine bağlı olarak açıklamaktadır. Böylelikle bilgi iktidarın sürekli yeniden ürettiği bir süreç olarak kavranmaktadır.

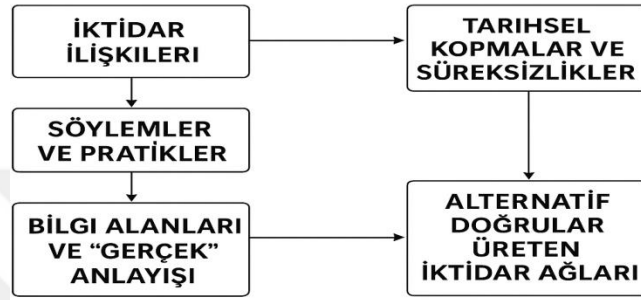
Tarih boyunca bilgide meydana gelen kopmalar, değişimler, kırılmalar; “bilgi” ve “hakikat” kavramlarının iktidar ilişkileri tarafından nasıl inşa edildiğini ortaya koymaktadır. Soybilim analiz, tarihin büyük anlatılarla tek bir merkezden anlatılamayacağını savunmaktadır.

Tarihsel süreçler evrensel ve homojen bütünlükten ziyade: parçalı, görelî ve çok katmanlı anlamlarla örülmektedir. Bu parçalanmış yapılar bilgi ve iktidar arasındaki ilişkiler aracılığıyla şekillenmekte; böylece tarih mutlak hakikatin izini süren bir yapıdan çıkarılmaktadır. Tarih iktidar mücadelelerinin izlerini taşıyan çoğulcu okumalara dönüşmektedir (Devetak, 2021).

Foucault’nun soybilim analizi geleneksel tarihin doğrusal (*linear*) tarih anlayışına karşı çıkarak; görünmez kılınan güç mücadelelerini ve rastlantısal kopuklukları görünür kılmayı amaçlamaktadır. Geleneksel tarih anlayışı bir fikrin nasıl başladığını ve zamanla nasıl geliştiğini anlatmaya çalışırken; Foucault ise, hangi uygulamaların, hangi söylemlerin ve kurumların “hakikat” algımızı inşa ettiğine odaklanmaktadır. Bu bağlamda Foucault soybilim yöntemini şu şekilde açıklamaktadır: “Soybilim bilgilerin, nesnelerin, söylemlerin oluşum alanını açıklayabilecek tarih biçimidir; bunu yaparken ise olaylar alanına aşkın bir özneye sahip ya da tarih akışı boyunca değişmez bir özne fikrine başvurmaya gerek duymamaktadır” (Foucault, 1978, akt. Gordon, Marshall, Mepham ve Soper, 1980, s. 117). Foucault bu tanımıyla geleneksel yaklaşımlardan radikal biçimde ayrılmaktadır. Foucault’un değindiği gibi soybilim analizi tarihsel olayları veyahut kavramları sadece kronolojik dizilimlerle değil, onların arkasında yer alan ve işleyen güç ilişkilerini, pratikler ve söylemler dizisinin sürekli ve çoğulcu hareketi üzerinden analiz etmektedir. Foucault, bu yöntem ile öznenin ya da

kavramların “doğal” kökenlerine ulaşmayı çalışmak yerine onların nasıl belirli dönemlerde belirli iktidar ilişkilerinde inşa edildiklerini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla soybilim analizi tarihteki olayların ardındaki güç ilişkilerini ve bilgi üretim süreçlerini açığa çıkararak çok katmanlı bir tarih anlayışı sunmaktadır (bknz. Şekil 1.2.) (Foucault, 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980) Görünmeyeni görünür kılarak tarihi süreç içerisinde geri planda kalan bir dizi olguyu ele almaktadır ve onları yeniden canlandırmayı amaçlamaktadır (Bitlis, 2024).

FOUCAULT’UN SOYBİLİM ANALİZİ

Şekil 1.6. Foucault’un soybilim analizi

Hapishanenin Doğuşu eserinde bu düşüncüyü destekleyecek şekilde açıklamaktadır. Orta Çağ’da ortaya çıkan sorgulama teknikleri (dayatma, zor kullanma, baskı), dini ve hukuki otoritelerin suçlulardan zorla itiraf alarak bilgi edinmeye yönelik amaçları doğrultusunda geliştirilmiştir (Foucault, 1975, akt. Kılıçbay, 1992). Böylece bilgi sistemlerinin ve toplumda var olan normların, belirli tarihsel süreçler içinde iktidar mekanizmaları aracılığıyla nasıl oluşturulduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Foucault, bilimlerin teknik araçlarının insan bilimleriyle kesişmesiyle birlikte bireylerin yalnızca bedenleri üzerinde değil; düşünceleri, davranışları ve kimlikleri üzerinde yoğun bir iktidar etkisi kurulduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda görünüşte tarafsız yöntem kullanan bilimsel disiplinler bireyler üzerinde detaylı bir gözetim ve düzenleme mekanizması kurmaktadır (Foucault, 1975, akt. Kılıçbay, 1992). Böylece modern toplum kişileri yalnızca fiziksel düzeyde değil aynı zamanda zihinsel düzeyde de disipline eden çok katmanlı iktidar ağına dönüşmektedir. Cinselliğin Tarihi adlı eserinde Foucault, soybilim analizini cinsellik ve aile yapılarının inşasında yalnızca biyolojik akrabalık ve sağlıklı bireylerin çoğaltılmasına dayalı öjenik yaklaşımlarla sınırlamaz; aynı zamanda güç ve bilgi ilişkilerinin cinsellik üzerindeki etkilerini ortaya koyan bir perspektif sunar (Foucault, 1976, akt. Hurley, 1978).

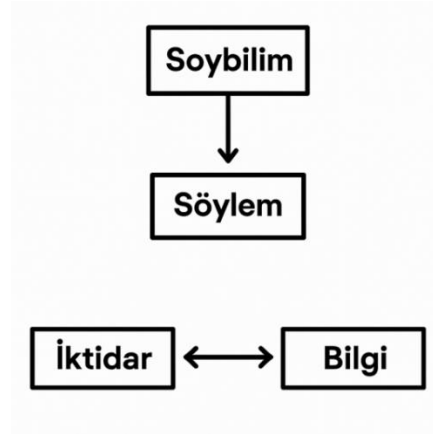
Foucault’nun soybilim analizi belirli bilgi biçimlerinin ve pratiklerin kültürel ve toplumsal alanlarda nasıl egemenlik kazandığını anlamak için güçlü bir araç sunmaktadır. Tarihteki

kırılmalara, süreksizliklere ve rastlantısallıklara odaklanarak günümüzde nesnel gerçek olarak kabul edilen kavramların ardındaki tarihsel çatışmaları ve iktidar stratejilerini ortaya koymaktadır (Foucault, 1975, akt. Kılıçbay, 1992; Şengül, 2024). Bu yöntem yalnızca geçmişe ilişkin anlayışımızı derinleştirmekle kalmamakta; aynı zamanda bugünkü bilgi sistemlerinin doğallığını sorgulayarak, alternatif düşünme ve var olma biçimlerini hayal etme imkânı da sunmaktadır (Foucault, 1976, akt. Hurley, 1978). Foucault’nun amacı, geçmişin iktidar ilişkilerinden doğmuş hakikat rejimlerini ifşa etmek ve böylece geleceğe yönelik daha özgürleştirici, eleştirel düşünce biçimlerinin gelişimine kapı aralamaktır.

Soybilim analiz, tarihi sadece büyük anlatıların ve kurumsal söylemlerin değil; aynı zamanda diskalifiye edilmiş, bastırılmış bilgilerin de izini taşıyan çok katmanlı bir yapı olarak görmektedir. Burada Foucault’nun “yerel bilgi” (*local knowledge*) ya da “boyun eğdirilmiş bilgi” (*subjugated knowledge*) kavramı da önem kazanmaktadır (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Egemen bilgi sistemleri tarafından değersizleştirilen, bastırılan veya göz ardı edilen bu yerel bilgiler, soybilimin ilgilendiği temel alanlardan biridir. Bu tür bilgiler, Foucault’nun deyiimiyle “diskalifiye edilmiş bilgi biçimleri”dir ve geleneksel bilimsel bilgi düzeninin dışında kalmış olmalarına rağmen hakikatin farklı yönlerini ortaya koyma potansiyeli taşırlar (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Bu bağlamda soybilim analizi söylem analizinin derinleştirici bir uzantısı olarak işlev görmektedir.

Diskalifiye edilmiş yerel bilgileri yeniden görünür kılmak yolu ile egemen söylemlerin hakikat tekeli kırılmayı hedeflemektedir. Foucault’nun ifadesiyle soybilim (*genealogy*) tam anlamıyla “anti-bilim”dir; çünkü bilgi hiyerarşisini sorgulamakta, bastırılmış olan teorik merkezle yüzleşmektedir (Foucault, 1976, akt. Ergüden ve diğ., 2016a).

Foucault’nun soybilim analizi, söylem analizini sadece metinsel ya da dilsel çözümleme düzeyinde değil; söylemlerin tarihsel oluşum süreçlerini ve iktidar ilişkileriyle olan bağlarını açığa çıkarmak amacıyla kullanılmaktadır (bkz. Şekil 1.3). Bu çerçevede söylemler gerçekliği temsil eden anlatılar olarak değil; iktidarın bilgi üretimi üzerindeki etkisini sürdüren aktif yapılar olarak değerlendirilebilmektedir.

Şekil 1.7.Foucault’da soybilim-söylem-iktidar/bilgi ilişkisi

Aydınlanma dönemiyle birlikte insan aklını merkeze alan, bilgi üretiminin mutlak kaynağı ve düzenleyici ilkesi olarak görülmesi Foucault tarafından eleştirilmektedir. Aydınlanma döneminde sahip olunan bu düşünce insan deneyimlerinin belirli normlara göre tasnif edilmesine ve düzenlenmesine yol açmıştır. Böylelikle bilgi, iktidar tarafından toplumu disipline etme aracı olarak işlevselleşmektedir (Aydın, 2024). Foucault bu süreci tarihsel bir olgu olarak görmenin dışında bilgi ve iktidar arasındaki dolayım ilişkisi üzerinden çözümlemektedir. Bilgi nesnel bir gerçekliğin keşfi değil; belirli tarihsel bağlamlarda iktidar ilişkileri içinde söylemler aracılığıyla inşa edilen bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu inşa sürecinde ise dil önemli bir rol oynamaktadır. Dil sadece bir anlatım aracı değildir, öznel biçimlerinin, normların ve anlamın kurucu zemini işlevini görmektedir. Bu bağlamda Foucault, bilginin ve söylemin tarihsel olarak üretildiğini ve bu üretim sürecinin iktidar ilişkileri tarafından belirlendiğini ortaya koyarak, söylem analizini bilgi-iktidar ekseninde konumlanan eleştirel bir yöntem olarak geliştirmiştir (Aydın, 2024). Foucault iktidarın bu gücünü yalnızca baskı aracı olarak değerlendirmemekte ve gerçekliği üreten bir güç olarak ele almaktadır. İktidarın belli bir merkezden gelmediğini aksine çoklu ve dağınık noktalardan işlediğini; her yerde ve her alanda (dinsel, kültürel, ekonomik, sosyal bağlamlarda) etkili olduğunu vurgulamaktadır (Aitken ve Valentine, 2006). Foucault’ya göre “iktidar her yerdedir, çünkü her yerden gelir (Foucault, 1976, akt. Hurley, 1978, s. 92)” diyerek iktidarın yaygın ve üretken doğasına vurgu yapmaktadır. Bu sebeptendir ki Foucault iktidarı, söylem aracılığıyla toplumsal gerçekliğin kurucu unsuru olarak görmektedir (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997).

Foucault’nun “Bilginin Arkeolojisi ve Söylemin Dili” (1972) eserine göre söylem, tek bir özne, dönem veya disiplinle bağlı, bütünlüklü ya da sabit bir yapı olarak ele alınmamaktadır. Geleneksel düşünce söylemi, yazar görüşü, bilimin evrimi veya kurumsal

yapının diliyle sınırlama eğilimindedir fakat Foucault bu tür anlayışların bilgi üretiminin tarihsel karmaşıklığını göz ardı ettiğini savunmaktadır. Çünkü geleneksel düşünce yapısının aksine Foucault'ya göre söylem birçok öznenin, kurumun ve tarihsel bağlamın kesişiminde şekillenmekte, parçalı ve çok katmanlı bir oluşum haline gelmektedir. Söylem analizinde temel olan ise onu oluşturan ifadelerin ortaya çıktıkları koşulları, işlevlerini ve kurucu etkilerini incelemektir (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972). Bu sebeptendir ki Foucault söylem için şu açıklamayı yapmaktadır:

...Ancak bu ifadeler hiçbir şekilde, görünür söylemi içten içe harekete geçiren bir tür gizli söylem oluşturmazlar; dolayısıyla onları açığa çıkaracak olan, ifadenin olgularına dair bir yorumlama değil; onların birlikte var oluşlarının, ardışıklıklarının, karşılıklı işleyişlerinin, birbirlerini belirleme biçimlerinin ve bağımsız ya da ilişkisel dönüşümlerinin analizidir. (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972: 29)

Foucault'ya göre söylem analizi, gizli anlamlar veya derin gerçeklikler taşıyan bir şifreyi çözme yöntemi değil; aksine, söylemin kendi kurucu işleyişini görünür kılma yöntemidir. Söylemin amacı arka planda var olan hakikati keşfetmek değil; onların oluşumunu sağlayan ifadelerin tarihsel ve işlevsel ilişkilerini gözler önüne sermektir. Söylem nesneleri (örneğin “delilik”) doğrudan üretmemektedir; onlar hakkında nasıl konuşulabileceğini belirleyen ilişkiler sistemini kurmaktadır. Foucault'ya göre nesneler, söylemden önce var olan sabit gerçeklikler değildir; söylem içinde kurulan ilişkiler ağı aracılığıyla anlam kazanmaktadır. Dolayısıyla söylem, bir nesneye dair konuşulmayı mümkün kılan kuralları, konumları ve bilgi alanlarını organize eden bir pratik iş olarak görülmektedir (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972).

Foucault “Bilginin Arkeolojisi” (1972) kitabında kimlerin konuşmaya yetkili olduğunu açıklamaktadır. Söylemdeki özne, konuşan kişi değil; söylemin belirlenen tarihsel ve kurumsal koşullarda doldurulabilen bir konum olarak tanımlanmaktadır. Söylem kimin konuşabileceğini, kimin dinlemekle yetinebileceğini belirlemektedir ve bu roller rastgele değişmemektedir (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972). Bu noktada iktidar ilişkilerine dikkat çekmekte ve herkesin her şeyi her zaman söyleyemediğini ifade etmektedir. Örneğin; Çalışmamızda yer alan Arz-ı Mev'ûd söyleminde konuşma yetkisi “Tanrı'nın vaadini yorumlayan” Siyonist liderlere aitken; Filistinliler bu söylem içinde yok sayılmaktadır. Bu bağlamda, Foucault bireylerin veya toplulukların belirli iktidar ağları içinde tanımlanma, konumlandırılma ve davranış biçimlerine zorlanma sürecini özneleştirme (*subjectification*) kavramı üzerinden açıklamaktadır (Foucault, 1975, akt. Kılıçbay, 1992). İktidar, bireylere ne olduklarını, ne konuşabileceklerini ya da nasıl davranmaları gerektiğini söyleyen bilgi biçimleri aracılığıyla (örneğin psikiyatri, kriminoloji...) onların öznelliklerini şekillendirmektedir (Foucault, 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980).

Foucault'ya göre söylemsel oluşumlar (*discursive formations*), cümlelerin gramatik ya da mantıksal uyumuna değil; toplumsal bağlamda hangi koşullarda anlam kazandıklarına, kimin tarafından, hangi kurum aracılığıyla ve hangi bilgi ilişkileri içinde üretildiklerine göre incelenmelidir.(Foucault, 1969, akt. Smith, 1972). Tam da burada Foucault'nun tarihsel *a priori* kavramı devreye girmektedir ve söylemin kimin tarafından kurulabileceği sorusu aslında hangi tarihsel momentte, hangi koşullar altında neyin söylenebilir olduğunu kanıtlayan derin yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Foucault *formel a priori* anlayışının evrensel, zaman dışı, değişmez düşüncelerine karşı çıkmaktadır. Belli dönemlerde ve belli koşullar altında hangi bilginin, düşüncenin ve söylemin mümkün olduğunu belirten derin yapısal koşullar değişmez veya evrensel değildir; Tarihsel, dönemsel ve belirli kurumsal düzenlilikler içinde işlemektedir (bkz. Şekil 1.4.). Foucault'a göre bu yapılar rastlantısal veya kendi içinde zorunlu olarak ilerleyen bir mantığın sonucu değildir; aksine belirli tarihsel bağlamlarda ortaya çıkan özgün kurallar dizisi olarak açıklanmaktadır. Dolayısıyla tarihsel *a priori* yalnızca söylemin içeriğine değil, ne zaman, kim tarafından ve hangi koşullar altında söylenebilir hale geldiklerine odaklanmaya çalışmaktadır (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972).

Şekil 1.8. Foucault'a göre bilginin oluşumunda tarihsel a priori ve arşiv ilişkisi

Bilgi-iktidar ilişkisi ve söylemin yapısını daha iyi ortaya çıkarmaya çalışan Foucault “arşiv” kavramını açıklamaktadır. Arşiv, belirli tarihsel dönemlerde neyin söylenebilir olduğunu, hangi ifadelerin kabul göreceğini ve hangi bilgi biçimlerinin anlamlı sayılacağını belirleyen kurallar bütünü olarak açıklanmaktadır (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972). Yalnızca söylemlerin üretildiği bir yer olarak görülmemektedir aynı zamanda bu söylemin belirli düzenlilikler içinde nasıl gruplanıp dolaşıma girdiğini belirleyen yapısal sistemdir. Böylelikle arşiv homojen bir yapı olmaktan çok kendi içerisinde farklı kurallar ve düzenlilikler

çerçevesinde işlemekte olan söylemsel rejimlerden (*discourse regimes*) çok katmanlı yapı olarak karşımıza çıkmaktadır (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972). Her söylemsel rejim (örneğin bilimsel, dinsel ya da hukuki söylemler) kendi iç tutarlılığını sağlayan anlam kuralları, doğruluğu tanımlayan ölçütler, meşruiyetini dayandırdığı bilgi kaynakları ve söylemin öznesini kuran konumlandırma biçimleriyle ayırt edici bir yapıya sahip olmaktadır.

Foucault'ya göre geçmişte dile getirilen söylemler ne rastlantısal bir şekilde ortadan kaybolur, ne de doğrusal ve kesintisiz bir şekilde bugüne aktarılır; aksine, bazıları silikleşirken, bazıları tarihsel uzaklıklarına rağmen hâlâ etkilerini sürdürebilmektedir. Bu yönüyle arşiv, söylemlerin zaman içerisindeki görünürliğini, sürekliliğini ve yok oluşunu düzenleyen bir matris işlevi görmektedir (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972). Böylece arşiv, bilginin yalnızca içeriğiyle değil, dolaşıma girme biçimiyle ve hangi öznelliklerin sesi hâline geldiğiyle de ilgilenmektedir. Bu bağlamda arşiv, toplumun neyi hatırladığı, neyi susturduğu ve neyi bilgi olarak saklaması gerektiğini belirten söylemsel bir bütündür.

Bu bölümde Foucault'nun soybilim ve söylem analizi yaklaşımı üzerinden, bilginin sabit ya da evrensel değil; tarihsel ve toplumsal koşullara bağlı olarak üretildiği ortaya konmaya çalışılmıştır. Görülmektedir ki; Bilgi, söylemler aracılığıyla şekillenirken, bu söylemlerin oluşumunu sağlayan yapılar da iktidar ilişkileriyle yakından bağlantılıdır. Soybilim, geçmişte göz ardı edilen kopuşları, rastlantısallıkları ve iktidar mücadelelerini açığa çıkarırken; söylem analizi, dilin bu süreçte nasıl düzenleyici bir rol üstlendiğini göstermektedir. Foucault'nun “tarihsel a priori” ve “arşiv” kavramları ise, bir dönemde hangi bilginin, kimin tarafından ve nasıl söylenebileceğini belirleyen derin yapıları anlamamıza yardımcı olmaktadır. Bu kavramsal çerçeve, çalışmada ele alınarak *Manifest Destiny* ve Arz-ı Mev'ûd gibi yerleşimci söylemlerin nasıl kurulduğunu ve bu süreçte hangi seslerin duyulmaz kılındığını anlamak için güçlü bir kuramsal zemin sunmaktadır.

2. ABD’ DE MANİFEST DESTİNY SÖYLEMİ VE ABD’NİN BATI YÖNLÜ GENİŞLEMESİ

2.1. Batıya Doğru Genişleme Süreci: Tarihsel ve İdeolojik Arka Plan

2.1.1. Avrupa merkezli hakikat rejiminin yerli halkları bastırması

1492’de Kristof Kolomb’un yeni kıtaya ulaşması yalnızca coğrafi bir keşif olarak okunmamalıdır, Avrupa merkezli bir hakikat rejiminin başlangıcını temsil etmektedir. Kolomb, keşfettiği bu kıtada yerli halkla karşılaşmakta ve yerli halkı “İndios” olarak adlandırmaktadır; bu adlandırma, onların öz tanımlama hakkını elinden alan, sömürgeci söylemi meşrulaştıran ilk söylemsel müdahale olarak karşımıza çıkmaktadır. Kraliçeye yazdığı mektubunda yerli halkı “saf” ve “itaatkâr” olarak tanımlayan Kolomb (2012), bu insanların kolayca boyunduruk altına alınabileceğini belirterek; ilerideki sömürgeci pratiklerin söylemsel zeminini inşa etmiştir.

Bu epistemolojik üstünlük iddiası, Papalık fermanlarıyla şekillenen Keşif *Doktrini* (*Doctrine of Discovery*) referans göstererek hukuki bir çerçeveye kavuşturulmuştur. Böylelikle Hristiyan olmayan halkların yaşadığı topraklar “sahipsiz” olarak ilan edilmiştir (Miller, Ruru, Behrendt ve Lindberg, 2010). Bu bağlamda yerli halklar, bir özne olmaktan çok; Avrupa’nın “medenileştirme” misyonunun nesneleri haline getirilmiştir. Foucault’nun soybilim analizi perspektifinden bakıldığında (1997) bu durum, bilgi üretimi ile iktidar tekniklerinin iç içe geçerek; boş toprak (*terra nullius*⁶) anlayışının, yalnızca toprak politikası değil, aynı zamanda öznelliği dışlayan bir hakikat rejiminin ürünü olduğunu ortaya koymaktadır.

16. ve 17. yüzyıllarda başta İngiltere olmak üzere Avrupalı güçlerin yeni sömürge alanlarını keşfetmeleri, bu kıtalara yönelmelerine ve yoğun göç hareketlerinin hızla artmasına neden olmuştur. Bu kıtaya olan göçler yalnızca bireysel bir özgürlük arayışı için değil, kolonyal devletlerin desteklediği sistemli bir “yerleşimci” hareketine dönüşmüştür. İngiltere Krallığı tarafından desteklenen Massachusetts Bay ve Plymouth gibi şirketler, dini saiklerin yanı sıra ekonomik ve siyasal çıkarlarla örgütlenmiş ve bu kıtada kolonyal düzenler kurmuşlardır (Yaşar ve Akengin, 2023; Encyclopaedia Britannica, n.d.a). Keşfedilen kıtaya olan bu göçler, soybilim perspektifle yaklaşıldığında, yalnızca tarihsel zorunlulukların değil; aynı zamanda

⁶*Terranullius*, uluslararası hukukta üzerinde herhangi bir egemenlik veya siyasi otorite bulunmadığı varsayılan toprakları ifade eder. Bu kavram, özellikle sömürgecilik döneminde yerli halkların varlık ve haklarının görmezden gelinerek söz konusu toprakların “sahipsiz” kabul edilmesini meşrulaştırmak amacıyla kullanılmıştır (Drinnon, 1997).

kurucu iktidar tahayyüllerinin ve söylemsel yapıların ürünü olarak göze çarpmaktadır (Foucault, 1975, akt. Kılıçbay, 1992).

İngiltere tarafından göçmenlere vatandaşlık hakkı, toprak bağışı ve borç affı gibi ayrıcalıklar tanınarak yerleşim kolaylaştırılmış; aynı zamanda suçlular Sürgün Yasası (*Transportation Act*) (1717) kapsamında kolonilere gönderilmiştir. Dolayısıyla, göç bir biyopolitik nüfus yönetimi aracına dönüşmüştür (Baxter ve Nowrasteh, 2021). Nitekim Amerikan Devrimi'ne (1775) kadar geçen süreçte, 50.000'den fazla suçlu bu yöntemle kolonilere nakledilmiştir (National Museum of Australia, n.d). Bu bağlamda göç, bireysel kararlardan ziyade, dönemin söylemsel ve hukuki düzenlemeleri tarafından şekillendirilmiştir. Böylelikle, soybilimin iktidar yorumuyla değerlendirildiğinde iktidar yalnızca baskı yoluyla değil; nüfusun üretimi, yönetimi ve normlara tabi kılınması yoluyla da işlemektedir (Foucault, 1976, akt. Hurley, 1978).

Bu süreçte “boş toprak=kral mülküdür” anlayışı, yalnızca bir mülkiyet aktarımı değil, Foucault'nun hükümet etme sanatı (*governmentality*)⁷ kavramında (2007) belirttiği üzere, özneyi yeniden şekillendiren bir bilgi-iktidar stratejisidir. Yerli halkların görünmez kılındığı bu sistem de erken dönem Avrupa merkezli doğal hukuk normları ve Hristiyan teolojisinin “evrensel düzen” iddiası çerçevesinde şekillenmektedir. Avrupa merkezli bu anlayış yerli özneliliği epistemolojik olarak bastırmakta ve kendi hakikat rejimini inşa etmektedir. Bu bağlamda, Kralın, soylu sınıfa ait bireylere bu “boş toprakları” bağışlaması (Yaşar ve Akengin, 2023) bir ekonomik teşvik olarak değerlendirilmemelidir. İngiltere kralı böylelikle kıta üzerinde egemenliğini ve otoritesini meşrulaştırmaktadır. Bu söyleme, soybilim perspektifinden bakıldığında tarihsel olarak gizlenmiş, bastırılmış ve marjinalleştirilmiş bilgilerin yerine ikame edilen resmi ve iktidar destekli anlatıların tipik bir örneği olarak literatüre katkı sağlamaktadır.

1628-1640 yılları arasında yaklaşık 20 bin kişi İngiltere'yi terk ederek Amerika kıtasına göç etmiştir (Wright, 2022). İngiltere tarihinde yaşanan göç, bireysel bir göç hareketi değildir, bütün topluluklar halinde gerçekleşmiştir. Bu bağlamda, hiçbir toplumsal hareket salt bireysel motivasyonlarla açıklanamaz; aksine, bunların tarihsel iktidar ilişkileri içerisinde biçimlendiği soybilim analizi tarafından savunulmaktadır (Foucault, 1975, akt. Kılıçbay, 1992). Topluluk hâlinde örgütlü göç, bir alternatif düzen kurma arzusuyla birlikte bu arzunun arkasındaki

⁷Hükmetme sanatı (*governmentality*), devletin ötesine geçerek bireylerin dolaylı bir şekilde davranışlarını normlar aracılığıyla yönlendiren; onların yaşam biçimlerini, kendilerini yönetme biçimini ve özneleşme süreçlerine etki eden çok katmanlı iktidar stratejisidir (Foucault, 1978, akt. Burchell, 2007).

kurucu iktidar düşüncesini yansıtmaktadır. Bu örgütlenme, sadece İngiltere tarafından baskılanan inançların bir “kaçışı” değildir. Büyük göç hareketiyle birlikte söylemsel bir kolonileşme modeli üretilmiş ve doğru olanın ne olduğuna dair yeni bir normatif düzen oluşturan hakikat rejimi var etmektedir. Örneğin, kurulan rejimin destekleyici bir söylemi olarak dile getirilen “boş topraklara yeni bir dini toplum kurmak meşrudur” ifadesi, kıtadaki normatif düzenin ontolojik temelini ortaya koymaktadır.

İngiltere kolonilere göçü teşvik etmek amacıyla göçmenlere hızla vatandaşlık vermekte, arazi bağışları ve borç affı gibi uygulamalarla yerleşimi kolaylaştırmaktadır (Baxter ve Nowrasteh, 2021). Bu politikalar sayesinde göçmenler, yaşadıkları kolonilerde neredeyse İngiliz vatandaşlarıyla eşdeğer haklara sahip olmaktaydılar. Ancak 1700’lü yıllarda Britanya Parlamentosu, bu uygulamaların metropol vatandaşlarının ekonomik çıkarlarını zedelediği gerekçesiyle kolonilerin doğal vatandaşlık yetkilerini sınırlamaya başlamıştır. Bu müdahale, kolonilerde inşa edilen öznellik biçimlerinin yeniden tanımlanmasına ve iktidar merkezinin söylemsel karşı hamlesine işaret etmektedir. Britanya Parlementosu tarafından kolonilere yönelik eylemi göstermektedir ki, iktidar yalnızca hakları veren değil, aynı zamanda hangi hakların ne zaman geri alınacağını belirleyen bir bilgi-iktidar yapısıdır (Foucault, 1975, akt. Kılıçbay, 1992). Bu süreç, Amerikan bağımsızlık söyleminin zemininin oluştuğu tarihsel süreksizliğe dair önemli bir göstergedir. Çünkü Britanya Parlementosu tarafından haklara dair kurgulanan bu iktidar oyunu ve sömürgeci faaliyetlerin sertleşmesi Amerikan bağımsızlık ideolojisinin şekillendiği bir kırılma anını temsil etmektedir.

Amerikan kolonilerinin 1763-1775 yılları arasında Britanya Parlamentosu’nun uyguladığı vergilendirme politikalarına karşı gösterdiği direniş, klasik tarih anlatılarında genellikle özgürlük ve temsil ekseninde yorumlanmaktadır. Fakat Michel Foucault’nun soybilim analizine başvurulduğunda bu sürecin çok daha derin ve katmanlı bir ilişkiler ağı içinde işlediği ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple, vergilendirme yalnızca bir ekonomik düzenleme olarak görülmemelidir; aynı zamanda koloninin nasıl yönetileceğini ve hangi bilgi rejimleri aracılığıyla yönlendirileceğini belirleyen bir iktidar stratejisidir. Bu bağlamda, Yedi Yıl Savaşı sonrası ağır borç yükü altındaki Britanya’nın 1764 tarihli Şeker Vergisi Yasası ve Kâğıt Para Yasası (*Sugar ve Currency Act*) ile başlayıp 1765 Damga Yasası’yla yoğunlaşan vergi politikaları bir hakikat rejimini yeniden tesis etme girişimidir (U.S. Department of State, 2024). Britanya, kolonileri “bağımlı” ve “muhatap olmayan” birer özne konumuna yerleştirerek, siyasi temsil haklarını dışlayan bir iktidar söylemini kurumsallaştırmıştır.

Kolonilerin bu vergilendirmeye yönelik tepkileri (Örneğin; Virginia Temsilciler Meclisi'nin reddi, Boston'daki damga dağıtıcısının evinin yağmalanması ve 1765 Kongresi) yalnızca birer protesto olarak değerlendirilmemelidir, Foucault'nun deyimiyle “boyun eğdirilmiş bilgilerin” (*subjugated knowledge*) gün yüzüne çıktığı direniş biçimlerini temsil etmektedir (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Bu bilgiler, Britanya'nın tekil ve merkezi hakikat düzenine alternatif olarak gelişen yerel öznelliklerin, kendi siyasal ve ekonomik varoluş koşullarını yeniden tanımlama ve Britanya rejimine karşı çıkış girişimidir. *Townshend Yasaları*'na (1767) ve Boston Çay Partisi'ne (1773) giden süreç epistemik kırılmaların ve iktidar karşıtı söylemlerin çoğaldığı bir dönüm noktasıdır. Bu anın ardından gelen 1776 tarihli Bağımsızlık Bildirisi, Britanya'ya karşı bir siyasal kopuş belgesi ve aynı zamanda Britanya'ya karşı, yeni bir hakikat rejiminin kurucu söylemi olarak inşa edilmektedir. Bildiride geçen “bütün insanlar eşit yaratılmıştır” (*Encyclopaedia Britannica*, n.d.b) ifadesi, tarihselliğinden arındırılmış evrensel bir ilke gibi sunulmaktadır. Fakat belli bir antropolojik tipolojiyi (beyaz, erkek, mülkiyet sahibi bireyi) norm olarak kodlamaktadır. Bu normatif özne modeli, siyasal bir haklar rejimi kurmanın yanında, yerli halkların tarihsel varoluşunu, mülkiyet biçimlerini ve doğayla kurdukları ilişkiyi meşru bilgi alanı dışına itmektedir. Bu dışlayıcı normların kurumsal bir yansıması olarak, 1790 yılında gerçekleştirilen ilk nüfus sayımında Kızılderililerin sayım dışı bırakılması dikkat çekicidir. Nüfus sayımı, yalnızca Avrupalı yerleşimciler ve Afrikalı köleler etrafında şekillenmektedir (Baxter ve Nowrasteh, 2021). Böylelikle Amerikan toplumu, hangi grupların tanınmaya değer olduğu, hangilerinin ise “yok” sayıldığı yönünde söylemsel ve istatistiksel bir çerçeveye oturtulmuştur.

Bağımsızlık Bildirisi ile inşa edilen Amerikan yurttaş kimliği, Britanya'nın merkezi hakikat rejimine karşı geliştirilen bir karşı söylemi temsil etmektedir. Bu bağlamda soybilim, tarihin birikimsel ve ilerlemeci olmadığını; tersine, iktidar mücadeleleriyle örülü kopuşlar ve süreksizlikler barındırdığını vurgulamaktadır (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Bağımsızlık Bildirisi İngiltere'ye karşı bir baş kaldırı değil bununla birlikte yerli halkları dışlayarak kendi varlık koşullarını doğal ve kaçınılmaz gösteren yeni bir bilgi-iktidar rejiminin taşıyıcısı olmaktadır. Dolayısıyla, yerli halkların toprak üzerindeki varlığı “boş toprak” (*terra nullius*) söylemiyle görünmez kılınmaktadır.

Sonuç olarak, Amerika kıtasındaki sömürgeci süreçler yalnızca coğrafi keşifler ya da ekonomik çıkarların bir ürünü olarak değil; bilgi-iktidar ilişkileri içinde şekillenen söylemsel müdahaleler olarak okunmalıdır. Kolomb'un yerlilere yönelik adlandırmalarından Papalık fermanlarıyla kurumsallaşan Keşif *Doktrini*'ne, İngiltere'nin yerleşimci politikalarından

Britanya Parlamentosu'nun vergi rejimlerine kadar uzanan bu tarihsel çizgi, Foucault'nun vurguladığı biçimde, iktidarın nüfusu üretme, yönetme ve bastırma teknikleriyle iç içe geçtiğini göstermektedir. Bağımsızlık Bildirisi ise yalnızca Britanya'ya karşı bir kopuş belgesi değil, aynı zamanda yeni bir hakikat rejiminin kuruluşunu temsil etmektedir. Ancak bu rejim, “eşitlik” söylemi üzerinden kendi yurttaşını tanımlarken yerli halkları *terra nullius* söylemiyle görünmez kılmış, böylece hem epistemolojik hem de siyasal bir dışlama üretmiştir. Bu tarihsel deneyim, sömürgeciliğin yalnızca toprak gaspı değil, aynı zamanda öznelliğin, hakların ve bilginin kimlere ait olduğuna karar veren iktidar pratiklerinin bir sonucu olduğunu ortaya koymaktadır.

2.1.2. Bağımsızlık sonrası Amerikan sömürgeci politikaları

Amerikan ulus-devletinin şekillenmesiyle birlikte “yerleşimci” ideoloji, özellikle 18. yüzyılın sonlarına doğru Mississippi Nehri'nin doğusunda yerlilerin sahip olduğu topraklara yönelik sistematik müdahalelerle ivme kazanmıştır. Bu bağlamda, genişlemeci ideolojinin ilk dönüm noktası 1795 tarihli *Greenville* Antlaşması ile bir bağlantı kurulabilir. *Greenville* Antlaşması ile yerli halklar hem topraklarının üçte birinden fazlasını hem de Indiana bölgesindeki arazilerinin yarısını terk etmek zorunda kaldığı öne sürülmektedir (Geyikdağı, 2022). Bu gelişme, yerli halkların tarihsel ve kültürel varlıklarının egemen bilgi rejimleri tarafından bastırılmasına örnek teşkil eden ilk adım olarak varsayılmaktadır (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997; Bayram, 2018). Yerli halklar, ilerlemeci medeniyet anlatısının dışında, “uygarlaştırılması gereken” özneler olarak yeniden tanımlanacağı bir egemen söylem sürecine doğru ilerlemektedir.

Thomas Jefferson döneminde ise genişlemenin yalnızca fiziki bir yayılmadan var olmadığı, aynı zamanda bilgi sistemlerine müdahale aracılığıyla gerçekleştirilen epistemolojik bir dönüşüm sürecine işaret ettiği görülmektedir. Jefferson'ın özellikle *Choctaw* liderlerine yönelik uyguladığı “borç karşılığı toprak devri” politikası, salt ekonomik bir araç olarak değerlendirilmemelidir. Bu politika tamamen stratejik yasal ve finansal bir politika aracı olarak işlev görmektedir (Miller, 2006). Bununla birlikte bu politika, aynı zamanda yerli öznelerin iktidar ilişkileri bağlamında yeniden tanımlanmasını ve belirli normatif çerçeveler içinde konumlandırılmasını amaçlayan stratejik bir iktidar müdahalesi niteliğindedir (Foucault, 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980). Böylelikle borçlandırma yoluyla yerli liderler veya topluluklar yalnızca mülklerinden olmamaktadır; iktidar onları tanımladığı normatif bir düzene sokarak, “bağımsız yerli özne” yi borçlu, pasif, teslimiyet içinde tanımlanan yeni bir

özne konumuna yerleştirmektedir. Bu süreçte yerli halklar, yalnızca politik özerkliklerini değil, aynı zamanda kendi özneleşme biçimlerini de kaybederek, var olan ancak sahip olamayan bir özne haline getirilmektedirler. Jefferson'ın bu politikası, yerli özneleri ekonomik bağımlılık üzerinden özneleştirilen bir ekonomik strateji olarak okunabilmektedir.

Jefferson'ın tarımı medeniyetin temel ölçütü olarak tanımlaması ve yerli halkları göçebelikten yerleşik yaşama geçmeye zorlaması özneleştirme stratejisini yansıtmaktadır (Miller, 2006). Bu tür bir müdahale, Foucault'nun özneleştirme teknikleri kapsamında değerlendirildiğinde, bilgi üretiminin tarafsız bir aktarım olmaktan çıkarak normatif ve dışlayıcı iktidar aygıtına dönüştüğünü göstermektedir (Foucault, 1976, akt. Ergüden ve diğ., 2016a; Foucault, 1969, akt. Smith, 1972). Amerikan kimliğinin söylemsel inşasında, Batı toprakları “boş”, “karanlık” ve “vahşi” olarak kodlanmış; bu tanımlama yerli halkların doğa ile kurdukları karşılıklı ilişkinin ve alternatif toprak/mülkiyet anlayışlarının görünmez kılınmasına neden olmuştur (Drinnon, 1997). Foucault'nun “boyun eğdirilmiş bilgi” (*subjugated knowledge*) kavramı, bu noktada yerli halkların bilgi sistemlerinin nasıl geçersizleştirildiğini açıklamada işlevsel analitik çerçeve sunmaktadır (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997).

Jefferson yönetimi, 1803 yılında Fransa'dan Louisiana'yı satın alarak ABD'nin toprak varlığını iki katına çıkarmıştır (Encyclopaedia Britannica, 2025b). Bu politika yalnızca bir toprak kazanımı ve bir mekânsal genişleme stratejisi değildir. Amerikan ulusal kimliğinin mekânsal ve düşünsel sınırlar olarak nerde başlayıp bittiğini tanımladığı ideolojik bir süreci ifade etmektedir. Amerikan kimliği, bu yeni topraklarda yeniden kurularak kimin içerde veya dışarıda olacağına karar vereceği yeni bir süreci işaret etmektedir. Jefferson'ın bu topraklara yüklediği “verimli” ve “rasyonel kullanım” potansiyeli, “medeni” bireyin öznesiyle özdeşleştirilerek, toprakla kurulan ilişkinin yeni bir ideolojik çerçeveye oturtulduğunu göstermektedir (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972). Bu ideolojik çerçevenin temelinde, verimli toprakların “yerleşik, beyaz, tarımla uğraşan ve mülk sahibi medeni insan” imgesi üzerinden tanımlandığı bir söylem yer almaktadır (Foucault, 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980). Bu bağlamda soybilim analizde bilgi-iktidar ilişkisi bakımından toprak artık fiziksel bir anlam taşımamakta ideolojik bir kavram olarak iktidarın norm koyma yoluyla anlam kazanmaktadır. Bu doğrultuda Jefferson Louisiana topraklarını “boş topraklar” olarak kodlamaktadır. Bu iktidar stratejisi coğrafi bir tanımlama değil, aynı zamanda var olan yerli mevcudiyetin söylemsel düzlemde silinmesini hedefleyen bir politikaya dönüşmüştür (Foucault, 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980).

1830 sonrası Amerikan genişleme söylemi, yerli halklara yönelik söylemsel ve kurumsal müdahalelerde radikal bir kırılmaya işaret etmektedir. Bu dönemde, özellikle Başkan Andrew Jackson'ın liderliğinde geliştirilen politikalar, yalnızca fiziksel bir zorunlu göç programı değil, aynı zamanda özneleştirme süreçlerini hedef alan kapsamlı bir biyopolitik mühendislik olarak şekillenmektedir. Jackson'un 1835 tarihli *Cherokee* Kabilesi'ne yazdığı mektupta (1835), “uygarlaştırma” ve “asimilasyon” kavramları eşliğinde yerli halklar “tembel”, “ilkel” ve “verimsiz” olarak nitelendirilmiş; bu tanımlar aracılığıyla yerli öznellik söylem dışına itilmiştir (Ghere, 1995). Bu söylem çerçevesinde, toprağın “verimli” kullanımını esas alan medeniyet anlayışı doğrultusunda yerli halkların yaşam biçimleri geçersizleştirilmiş ve yerinden edilmeleri “kaçınılmaz bir gelişim” olarak sunulmuştur.

1830 yılında kabul edilen Zorunlu Göç Yasası (*Indian Removal Act*), bu söylemin yasal zeminini oluşturmaktadır. Mississippi Nehri'nin doğusunda yaşayan yerli halkların batıya sürülmesini öngören bu yasa, beyaz yerleşimcilerin toprak taleplerini karşılamak üzere hukuki bir adım atılarak toprak üzerinde egemenlik iddialarının yeniden şekillenmesine yol açmaktadır (Ghere, 1995). Yasa, yalnızca maddi tahliyeleri değil, aynı zamanda yerli halkların “devlet” olma vasıflarını reddederek onları ya beyaz topluma asimile olmaya ya da bütünüyle dışlanmaya zorlayan bir iktidar stratejisine dönüşmektedir (Ghere, 1995). Bu stratejik çerçevede, yerli halklara ait topraklar yalnızca “boşaltılacak” alanlar olarak değil, aynı zamanda yeni yerleşimci nüfus için hazırlanmış kaynak rezervleri olarak görülmektedir. Zorunlu Göç Yasası'nın uygulanmasıyla birlikte, Kızılderililerin ellerindeki topraklar sistematik biçimde beyaz yerleşimcilere devredilerek; mülkiyet aktarımı hem hukuki hem de söylemsel düzlemde meşrulaştırılmaktadır (Ofıazozoğlu ve Yılmaz, 2023). Özellikle *Cherooke*, *Creek* ve *Choctaw* kabilelerinin ellerinden Georgia, Alabama, Mississippi eyaletlerindeki toprakları alınmıştır ve onları *Indian Territory* (Günümüz Oklahama) olarak adlandırdıkları topraklara göç ettirmişlerdir (Miller ve diğ., 2010). Böylece yasa, yalnızca bir tahliye düzenlemesi değil; yerli topraklarının el değiştirmesini mümkün kılan geniş çaplı bir yerleşimci kolonizasyon planının yasal zeminine dönüşmektedir.

Foucault'nun soybilim analiz yöntemiyle söz konusu genişleme söyleminin ele alınması, Amerikan politikalarının yalnızca ilerlemeci ve kaçınılmaz bir tarihsel gelişim olmadığını, aksine rastlantısallıklar, dışlamalar ve söylemsel kırılmalarla inşa edilmiş bir “hakikat rejimi” olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çerçevede “yerli özne”, bu politikalarla sabit bir kategori olmaktan çıkarılmış, söylemsel müdahaleler aracılığıyla sürekli yeniden tanımlanarak “itaatkâr”, “dışlanabilir” ya da “dönüştürülmesi gereken” bir figüre evrilmiştir. Foucault'ya

koymaktadır (Foucault, 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980). Bu yönetim yalnızca göç yollarının belirlenmesiyle sınırlı kalmamış; yerli halkların direniş biçimlerinin de disipline edilmesi ve söylem dışına itilmesiyle derinleştirilmiştir. Zorla yerinden edilerek beyaz “yerleşimci”lerce kurulan rezervasyon alanlarına gitmek istemeyen ve bu sürece karşı direniş gösteren bazı yerli gruplar, Amerikan devleti tarafından şiddetle bastırılmıştır. Örneğin, *Sauk* ve *Fox* kabilelerinin öncülüğünde gelişen barışçıl bir karşı koyuş, Amerikan ordusu tarafından askeri müdahaleyle sonuçlandırılmış; bu direnişin sembol ismi olan Kara Şahin (*Black Hawk*), çatışmalar sonrası esir alınarak doğuya götürülmüş, adeta “egzotik bir yaratık” gibi sergilenmiştir (Geyikdağı, 2022). Ölümünün ardından iskeletinin Iowa Valiliği’nde teşhir edilmesi, yalnızca fiziksel bir yok ediş değil; aynı zamanda yerli özneliliğinin simgesel düzeyde de bastırılması anlamına gelmektedir. Foucault’nun soybilim analizinde iktidar özneliliğin sınırlarını çizerek, belirli kimlikleri “konuşabilir” ya da “temsil edilebilir” kılıp diğerlerini görünmez hâle getirerek işlemektedir (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Kara Şahin’in bedeninin hem canlı hem ölü hâlde nesneleştirilmesi, direnişin yalnızca fiziksel olarak değil, söylemsel olarak da etkisiz kılındığı bir örnek teşkil etmektedir.

1828 yılında Başkan John Quincy Adams’ın yerli halkları “beşeriyetin cahil çocukları” olarak tanımlaması, Foucault’nun iktidarın üretici doğasına ve söylemler aracılığıyla kurduğu tahakküm biçimlerine dair çözümlemeleriyle doğrudan örtüşmektedir (Geyikdağı, 2022). Bu tür söylemler, iktidarın bireyleri “çocuklaştırarak” rıza üretmesini ve hiyerarşik tahakküm ilişkisini doğallaştırmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla iktidarın söylemsel meşrulaştırılması sağlanmakta ve onlara müdahale etmek “ahlaki bir görev” olarak tanımlanmaktadır. Foucault’nun belirttiği gibi, iktidar sabit bir yapı değil, farklı bilgi biçimlerinin bir araya gelişinde ortaya çıkan ve süreksizlikler, rastlantılar ve çoğulluklar üzerine kurulu bir ilişkiler ağıdır (Foucault, 1975, akt. Kılıçbay, 1992). Dolayısıyla “medenileştirme” adı altında kurgulanan bu genişleme politikası da sabit bir tarihsel zorunluluk değil, belirli söylemsel koşullar altında inşa edilen rastlantısal bir hakikat rejiminin sonucudur. Amerikan tarihinde yer alan ve batıya doğru genişlemeyi meşru zemine oturtmaya çalışan “medenileştirme” kavramı tarihsel bir zorunluluktan ziyade iktidarın o dönemde egemen hale gelen bazı söylemlerin rastlantısal, geçici ve çoklu biçimde söylemsel olarak seçilip normalleştirilmesine olanak sağlamaktadır. Jefferson’dan Adams’a uzanan döneme soybilim bir perspektifle yaklaşıldığında, yerli halklara yönelik politikaların çizgisel bir ilerleme ya da rasyonel devlet aklıyla değil, iktidarı mücadeleleri, dışlayıcı normlar ve söylemsel müdahaleler yoluyla

şekillendiği görülmektedir (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997; Devetak ve True, 2021).

1845 yılına gelindiğinde genişlemeci zihniyeti meşrulaştırma adına John L. O’Sullivan tarafından formüle edilen “*Manifest Destiny* (İlahi Kader)” söylemi, Amerikalı yerleşimcilerin batıya ilerleyişini kutsallaştıran söylemsel bir müdahale olarak, değerlendirilmelidir. *Manifest Destiny* söylemi yalnızca politik bir iddia değil, aynı zamanda yerli halkların topraklarını meşru biçimde gasp edebilmek adına üretilmiş bir hakikat rejimini temsil etmektedir (Encyclopaedia Britannica, 2025a). Bu söylem, kıtaya sahip olmanın Tanrı tarafından Amerikalılara bahşedilmiş bir “ayrıcalık” olduğu inancını yansıtırken, dönemin Demokrat Parti yönetimi tarafından da desteklenmiş ve yerli direnişiyle batıya genişleme karşıtı sesleri bastırmak için etkin biçimde kullanılmıştır (Bibra ve Letizia, 2022). Foucault’nun soybilim analizine göre, bu tür söylemler rastlantısal tarihsel koşullarda ortaya çıkar; dolayısıyla “*Manifest Destiny*” gibi fikirler, sabit ve evrensel hakikatlerin değil, belirli iktidar ilişkileri içinde inşa edilen tarihsel tercihler ve müdahalelerin ürünüdür. Bu bağlamda tarih, ilerleyen ve bütünlüklü bir anlatıdan çok, söylemsel kopuşlarla şekillenen ve farklı iktidar mücadelelerinin kesiştiği bir oluş sürecidir (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Bu sepeledir ki *Manifest Destiny* söylemi “yerleşimci” pratikleri meşrulaştırmak adına farklı iktidar mücadelelerinin söylem savaşlarını ortaya çıkarmaktadır. İlerleyen süreçte ise yerini bir başka söylem olarak *Manifest Destiny* söylemi bir mit olarak tarihin tozlu sayfalarına karışmaktadır (Drinon, 1997).

1848’de Kaliforniya’da altın bulunması ve 1862’de kıtayı bir uçtan diğer uca bağlayan demiryollarının inşasıyla birlikte, yerli topraklarının metalaşma süreci hız kazanmaktadır. *Manifest Destiny* söyleminin oluşturduğu ideolojik zeminle 1862 tarihli Yurt Edinme Kanunu (*Homestead Act*), yerli halkların topraklarının “kamusal alan” adı altında yerleşimcilere tahsis edilmesini mümkün kılmıştır (Drinon, 1997). Tüm Kızılderililerin yerleştirildiği ve rezervasyon alanı olarak oluşturulan *Indian Territory* toprakları da zamanla parçalanarak ellerinden alınmıştır (Miller ve diğ., 2010). Dolayısıyla yasayla meşrulaştırılmış bir mülksüzleştirme süreci başlamıştır. Soybilim bakış açısıyla değerlendirildiğinde, bu süreç yalnızca bir yasal dönüşüm değil, aynı zamanda yerli halklara dair bilgilerin (Örneğin; onların “uygarlaştırılması gereken ilkel topluluklar” olduğu varsayımı) iktidar eliyle nasıl üretildiğini gösteren bir bilgi rejiminin parçası haline gelmektedir. Sonuç olarak bu yasa yalnızca toprağı yeniden tanımlamamakta (kamusal alan=kullanılmayan toprak) veya toprakdağıtımını

yapmamaktadır; öncesinde üretilen bilgi türlerini meşrulaştırmanın araçsal bir rolünü üstlenmektedir.

Amerikan genişlemeci zihniyeti Kızılderililerin elinden topraklarını almakla yetinmemektedir; onların kültürel çeşitliliğini Avrupa tek tip tipolojisine büründürmek adına asimilasyon faaliyetlerini de içermektedir. Bu sebeple yerli çocukları ailelerinden kopararak “medenileştirme” okullarına yerleştirilmesi ise, kültürel bir asimilasyon politikası ile öznelliğin iktidar tarafından nasıl yeniden kurgulandığını ve yerli yaşam biçimlerinin söylem dışına nasıl itildiğini açığa çıkarmaktadır (Pehlivan ve diğ., 2023; Lomawaima ve Mc Carty, 2006). Bu müdahaleler incelendiğinde, 19. yüzyıl boyunca misyoner temelli medenileştirme okulları, 20. yüzyılın başlarında ise Amerikanlaştırma hedefli federal programlar uygulanmıştır (Lomawaima ve Mc Carty, 2006). Bu bağlamda eğitim politikaları tarihin doğrusal olmayan, kopuşlarla şekillenen doğasında yerli halklara yönelik politikaların belirli dönemsel ihtiyaçlar doğrultusunda iktidar stratejilerine bağlı olarak şekillendiğini göstermektedir (Devetak ve True, 2021). Bununla birlikte asimilasyon çalışmaları sadece dil ve eğitim alanında kalmamıştır; kimlik, isim değişimi, dinsel ve ritüel bastırılmalar vb. şeklinde birden fazla iktidar tekniğinin iç içe geçtiği çok katmanlı bir müdahale rejimini yansıtmaktadır (Lomawaima ve Mc Carty, 2006; Devetak ve True, 2021). Nitekim 1864’te gerçekleşen *Sand Creek* Katliamı da zamana içkin belirli iktidar yapılanmalarının, söylemsel meşruiyet arayışlarının ve devlet destekli dışlama pratiklerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu olay ne tarihsel bir zorunluluk ne de istisnai bir sapma olarak değerlendirilmelidir; aksine, belirli bir tarihsel anda iktidarın söylemle kurduğu düzenin özgül bir ortaya çıkışıdır (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972; 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980).

Sand Creek Katliamı Amerikan ulus anlatısındaki süreklilik mitiyle çelişen bir tarihsel kopuşu gözler önüne sermektedir. Resmî tarih söylemi bu tür şiddet olaylarını “kaçınılmaz çatışmalar” olarak sunarken, soybilim bu anlatının ardındaki dışlayıcı iktidar biçimlerini açığa çıkarmaktadır (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). 1. Colorada Süvarilerini yöneten Chivington’un liderliğinde gerçekleşen saldırı (Encyclopaedia Britannica, 2025c), rastlantısallık ilkesine göre, belirli ideolojik çıkarların ürünü olan söylemsel bir şiddet pratiğidir; tarihsel olarak zorunlu değil, iktidarın bir “tercihi”dir (Foucault, 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980). Katliamı meşrulaştıran “vahşi yerli” söylemi, çoğul anlatıların bastırılması ve yerli öznelliğin söylem dışına itilmesi anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, Chivington’un “Tanrı” adına konuşarak uyguladığı şiddet, Foucault’nun “hakikat rejimi” kavramıyla

açıklanabilmekte; çünkü burada hakikat, söylem eliyle belirlenmekte, ölüme layık görülen yaşamlar yaratılmaktadır (Foucault, 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980).

Amerikan hükümeti, Kızılderililere yönelik müdahalelerini yalnızca askeri güçle değil, doğrudan yaşam kaynaklarını hedef alarak genişletmiştir. Milyonlarca bizonun öldürülmesi, yalnızca ekolojik bir yıkım değil, yerli halkın gıda, giysi ve barınma sistemlerinin çökmesini sonucunu beraberinde getirmiştir (bknz. Şekil 2.1.) (Geyikdağı, 2022).

Şekil 2.1. Katledilen bizon kafatasları (ABD, 1870'ler)

*Burton Historical Collection, Detroit Public Library (1892). "Men standing with pile of buffalo skulls, Michigan Carbon Works" başlığıyla dijital koleksiyonlarında yer almaktadır. Erişim: <https://digitalcollections.detroitpubliclibrary.org/islandora/object/islandora%3A151477>

General Sheridan'ın "Ordu yapamıyorsa, avcılar yapar." sözü, bu stratejinin kasıtlılığını açığa vurmaktadır (Geyikdağı, 2022, s. 120). Yerlilere karşı bu tutumu soybilim analiz çerçevesinde disiplinci iktidar ve boyun eğdirilmiş bilgi (*subjugated knowledges*) çerçevesinde değerlendirmek Amerikan hükümetinin kurmak istediği hakikati ortaya koyacaktır. Batı'nın rasyonel, ekonomik, endüstriyel bilgisi geçerli sayılarak; yerli halkların doğayla kurduğu (bizonun kutsallığı ve ekolojik döngüler) ilişki baskılanmakta ve geçersiz sayılmaktadır. Bizonların yok edilmesi yalnızca bir aç bırakma stratejisi değil yerlilerin eski yaşam biçimlerinin imkânsız kılınmasını istemek olarak değerlendirilmelidir. Yerli halk, yeni bir

özne inşa sürecine tabi tutularak Hristiyan ahlakına, yerleşik yaşama ve tarımsal üretime yönlendirilmek suretiyle “uygar” bireyler olarak yeniden şekillendirilmek istenmiştir (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997).

Kızılderililer, alkol karşılığı samur ticaretiyle öz değerlerini azaltmaya sürüklenirken, sesini yitirmiş ve toplumsal bağları zayıflatılmıştır. Dolayısıyla ekonomik sömürü yoluyla kültürel çözülme sağlanarak yerli halkların bilgi sistemleri ve yaşam pratikleri görünmez hale getirilmektedir (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). 1851 tarihli Yerli Tahsisat Yasası (*Indian Appropriations Act*), rezervasyon sistemini kurumsallaştırarak mekânsal sınırlandırma yoluyla yerli halkı yönetilebilir bir nüfusa dönüştürmüştür; böylece söylemsel olarak özneleştirme süreci disipliner bir forma bürünmüştür. Bu, yalnızca bir bütçe yasası değil, hakikatin kim adına üretileceğini tanımlayan bir kırılmadır (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Yerli halk kültürel ve sembolik olarak zayıflatılmış ve bu zayıflamanın ardından kurumsal disiplin etme ve iktidarın özne süreci işlemleriyle tam bir kontrol altına alma amaçlanmaktadır.

1880’ler itibarıyla “Barış Politikası” çatısı altında Kızılderililerin medenileştirilecek mi yoksa korunacak mı oldukları tartışılmış, dindar gruplar bu halkla “iyi ilişkiler” kurmaya çalışmıştır (Hoxie, 1974). Ancak bu çaba da kendi değerlerini dayatma biçiminde gelişmiş ve yerli halk için sonuçsuz kalmıştır (Hoxie, 1974). Senato tartışmalarında kabile egemenliğini tanıyan rezervasyon sistemine son verilmesi, eğitimin pahalı ve yetersizliği gibi nedenlerle gündeme gelmiş; doğrudan müdahale savunulmuştur. Bu bağlamda, iktidarın politikaları ilk olarak uzlaşmacı bir sürece giderken kısa bir süre sonra doğrudan müdahaleye evrilmiştir. Dolayısıyla iktidar belli bir söylem çerçevesinde kendi stratejisini değiştirerek, sabit bir ideolojik çizgide ilerlemektedir (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972). Bununla birlikte “medenileştirme ve koruma” yönündeki tartışmalar, rezervasyon sistemi ve eğitimin dönüştürülmesi gibi söylemler birbirinin alternatifi olmayan iktidarın farklı işleyiş biçimlerini açığa çıkarmaktadır. İktidar koruma söylemiyle özneleştirirken asimilasyon yoluyla kontrol etmektedir. Sonuç olarak iktidar tek bir merkeze sahip olmadan çoklu stratejiler ve yerel müdahaleler yoluyla işlemektedir (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997)

1887 tarihli Genel Tahsis Yasası (*Dawes Act/General Alloment Act*), kolektif toprak anlayışını dağıtarak bireysel mülkiyet sistemini yerleştirmektedir; yerlilerin sahip olduğu toprakları beyaz “yerleşimci”lere açmaktadır (Native Americans in Philanthropy, n.d.). Bu dönüşüm, yerli halkın kültürel ve ekonomik varlığını parçalamaktadır. Yerli halkları “medeni birey” kalıbına sokmayı hedefleyen iktidarın işleyişini görünür kılan bir araç haline

gelmektedir. Uygar olarak kabul edilen beş kabile (*Cherokee, Chickasaw, Choctaw, Creek, Seminole*) başlangıçta Genel Tahsis Yasası'ndan muaf tutulmaktadır. Uygar olarak görülmelerinin sebebi ise; Hristiyanlığı benimsemeleri, Anglo-Amerikan hukuki yapıya uyum sağlama ve tarımsal faaliyette bulunma, özel mülkiyet sistemini kabul etmeleridir (Geyikdağı, 2022; d'Errico, 1999). Buradan hareketle denilebilir ki Amerikan kimliğine sahip olmak onları “uygar” olarak tanımlamalarının başat göstergesidir. Dolayısıyla buradaki asıl amaç yerli halkların varoluşsallığını tanımak değildir, onları şekillendiren iktidar söylemini meşrulaştırmaktır (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Ancak 1897'de bu koruma da kaldırılmış, kalan topraklar alınmış ve kabile yönetimi resmen son bulmuştur (Geyikdağı, 2022). Elllerinden çalınan topraklar için mahkemeye başvurmaları halinde ise “yabancı ulus sayılmadığı” için dava bile açamaz konumuna itilmişlerdir (d'Errico, 1999). Yerlilere karşı oluşturulan bu süreci soybilim analiz kavramı olan çoğulluk ilkesiyle açıklamak yerinde olacaktır. Yerlilere yönelik faaliyetlerde yasal düzenlemeler ve kültürel baskıların yanında eğitimden mülkiyet rejimine, dini dönüşümden hukuki özneleştirmeye kadar uzanan iktidar ağ yapısı oluşmaktadır (Foucault, 1976, akt. Hurley, 1978; 1975, akt. Kılıçbay, 1992). Farklı iktidar söylemlerinin iç içe geçtiği bu süreçte, yerli halkın sesleri bastırılmakta, öznellikleri parçalanarak kendi hakikatlerinden uzaklaştırılmaktadır.

Sonuç olarak Amerikan genişleme süreci, ilerlemeci tarih anlatılarının öne sürdüğü zorunlu bir gelişim süreci olarak değerlendirilmemelidir. Foucault'nun soybilim analizinde vurguladığı gibi, iktidar-toplumsallık ilişkilerinin süreksizlik, rastlantısallık ve dışlayıcılık temelinde şekillendiği çok katmanlı bir söylemsel üretim alanını ifade etmektedir. Avrupa merkezli hakikat rejimi, yerli halkları ontolojik olarak “öteki”leştirerek söylem dışına itmiş; “boş toprak (*terra nullius*)”, “medenileştirme” ve “uygarlık” gibi kavramlar aracılığıyla meşruiyetini iktidarın bilgi ile kurduğu yapıyı kurumsallaştırmıştır. Jefferson ve Jackson döneminde geliştirilen hukuki ve idari mekanizmalar, yalnızca fiziksel mekânın değil, aynı zamanda yerli öznelliğin yeniden kurgulanmasına hizmet eden biyopolitikanın araçları haline gelmiştir. Bu süreçte söylemsel normlar, yerli yaşam formlarını silikleştirerek, tarihsel olarak bastırılmış bilgilerin yerine hâkim bir bilgi rejiminin ikamesini mümkün kılmıştır. Direniş anları ve alternatif yerli öznellik biçimleri ise, “boyun eğdirilmiş bilgi” kategorisinde değerlendirilmeli; tarihin süreksiz ve çatışmalı yapısı içinde iktidarın yeniden üretim süreçlerini açığa çıkaran kritik kırılma noktaları olarak ele alınmalıdır. Çalışmaya boyunca tartışıldığı üzere, Amerika'nın batıya doğru ilerlemesi fiziki hareketten çok anlamın iktidar tarafından şekillendirildiği bir yerleşimci epistemolojinin ürünüdür.

2.2. Manifest Destiny Söyleminin İnşası: Dini, Irksal ve Hukuki Kodlar

2.2.1. Manifest destiny söyleminin dini kodları

19. yy Amerikan siyasal ve kültürel tahayyülünü şekillendiren *Manifest Destiny* söylemi, çoğunlukla toprak işgali, ekonomik çıkarlar veya ulusal birlik gibi seküler hedeflerle açıklansa da bu söylemin beslendiği kaynaklar çok daha derin ve katmanlıdır. Özellikle 17. Yy.da Yeni Dünya'ya göç eden Püritan toplulukların taşıdığı teolojik inançlar, bu genişlemeci kurgusal vizyonun temelini atmıştır. John Winthrop'un 1630 yılında, Amerika kıtasına doğru yelken açan bir gemide yaptığı Hristiyan Hayırseverliği Modeli (*A Model of Christian Charity*) adlı vaazında kullandığı “Tepe üzerindeki şehir (*city upon a hill*)” ifadesi, yalnızca bir metafor değil, aynı zamanda belirli bir özneleştirme stratejisinin parçasıdır (Beyret, 2023). Bu ifade aracılığıyla Püritan halk, “Tanrı tarafından seçilmiş”, dünyaya örnek olacak bir toplumsal düzeni inşa etmekle görevlendirilmiş bir cemaat olarak konumlandırılmıştır (Scot, n.d.; Beyret, 2023).

Winthrop'un bu çağrısı, yalnızca bir ahlaki sorumluluk değil, aynı zamanda bir tür görünürlük siyaseti yaratmaktadır: kurulan toplum, adeta dünyanın gözü önündeki bir tepeye yerleştirilmiştir. Bu durum, halkın hem kendi içinde hem de başkaları nezdinde sürekli bir ilahi denetim altında olduğu duygusunu pekiştirmektedir (Miller ve diğ., 2010). Ancak bu görünürlük, yalnızca Tanrı'ya sadakatle değil, aynı zamanda başka topluluklara üstünlükle de tanımlanmaktadır. Püritanlar kendilerini, “öteki” olarak gördükleri Yerli Amerikalılar ve siyah topluluklardan daha erdemli, daha medeni ve daha haklı gören bir söylem üretmişlerdir (Beyret, 2023). Böylece, dini bir misyon olarak sunulan bu söylem, aynı zamanda söylemsel bir dışlama mekanizması işlevi görmektedir.

Bu metaforik yapı, zamanla yalnızca dinsel bir vizyon olarak kalmamakta; tarih içinde evrilerek Amerikan siyasi ideolojisinin merkezine yerleşmektedir. *Manifest Destiny* söylemi, “Tepe üzerindeki şehir (*city upon a hill*)” anlatısının 19. yy.daki sekülerleşmiş ve yayılmacı bir hareketin devamı olarak okunabilmektedir. Aralarındaki temel fark; ilkinin ahlaki ve teolojik bir ideal topluma işaret etmesi (Beyret, 2023), ikincisinin ise bu ideali politik, ekonomik ve askeri hedeflerle iç içe geçirerek devlet aklı tarafından benimsenmiş olmasından kaynaklanmaktadır (Miller ve diğ., 2010; Bibra ve Letizia, 2022). Yani “örnek bir toplum” olma iddiası, yerini kıtanın tümüne hükmetme ve Batı'ya doğru “uygarlık götürme” görevinin Tanrısal bir hak olarak sunulmasına bırakmıştır (Cherry, 1998).

Bu dönüşüm, Foucault'nun kavramsallaştırdığı şekilde, bir hakikat rejiminin nasıl kurulup dönüştüğünü göstermektedir. Çünkü burada artık bilgi yalnızca inançtan değil, iktidardan da beslenmektedir. *Manifest Destiny*, Tanrı'nın sesi olarak değil, aynı zamanda devletin sesi olarak konuşmaktadır. Bu söylem yalnızca inşa ettiği “özgürlük” kavramıyla değil, aynı zamanda hangi halkların özgür olamayacağını ya da kendi kaderini tayin hakkına sahip olmadığını belirleyerek konuşabilirliği düzenleyen bir iktidar teknolojisi haline gelmiştir (Foucault, 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980).

Bu söylem, İncil'in Eski Ahit bölümündeyen alan “Vaat Edilen Toprak” (*Promised Land*), “Çıkış” (*Exodus*) ve “Ahit” (*Covenant*) gibi kutsal kodlar yoluyla meşruiyet kazanmıştır (Cherry, 1998). Bu dinsel metaforlar, Amerikan toplumu için yalnızca geçmişin ilahi mirasını değil, aynı zamanda genişleme sürecinde yeniden üretilen bir söylemsel düzenlilik yaratmaktadır.

Amerikalı Haham Isaac M. Wise'in 1869'daki konuşmasında Amerika, özgürlüklerin “vaat edilmiş toprakları” olarak sunulmuş; böylelikle Yahudi halkının Mısır'dan çıkış öyküsü, Amerikan halkının da benzer şekilde Tanrı tarafından seçildiği ve yönlendirildiği bir Çıkış (*Exodus*) anlatısıyla özdeşleştirilmiştir (Cherry, 1998). Amerika'nın “süt ve bal akan toprak” olarak tasviri, yalnızca teolojik bir benzetme değil, aynı zamanda yerli halkları “vahşi” ve “putperest” olarak dışlayan söylemsel dışlama mekanizmalarının da üreticisidir. Foucault'un belirttiği gibi, söylem yalnızca nesneleri adlandırmakla kalmaz, aynı zamanda neyin konuşulabilir, kimin konuşabilir ve kimin konuşma yetkisine sahip olmadığını belirleyen iktidarsal bir çerçeve oluşturmaktadır (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972). Bu doğrultuda, Lyman Beecher'in 1835 yılında verdiği “Batı'ya Yönelik Bir Çağrı (*A Plea for the West*)” adlı vaazı da benzer bir söylemsel yapının parçası olarak okunabilmektedir. Beecher, “Tanrı'nın seçilmiş halkı” için batıya doğru genişlemenin ilahi bir plan olduğunu belirtmekte; yaşanan savaşları ise özgürlük adına verilen meşru mücadeleler olarak tanımlamaktadır (Cherry, 1998). Bu anlatı, yalnızca dini bir misyon duygusu üretmekle kalmamakta, aynı zamanda Batı'ya doğru genişleme sürecinde gerçekleştirilen şiddeti, “Tanrısal bir kaderin” icrası olarak normalleştirmektedir. Böylelikle söylem hem kutsal bir meşruiyet üretmiş hem de yerli halkların toprak üzerindeki varlığını sessizleştiren epistemik bir tahakküm aracına dönüşmüştür. Bu dinsel söylem, Amerikan Anayasası'nın “Tanrı'nın inayetiyle kurulmuş bir cumhuriyet” olarak tahayyül edilmesine de temel oluşturmuştur. Dolayısıyla bu dinsel çerçeve, itiraz edilmesi güç bir hakikat rejimi oluşturmaktadır. *Manifest Destiny* söylemi,

Tanrı'nın iradesi adına gerçekleştirilen bir kader planı olarak sunulurken, hem eleştiriyi dinsel sapkınlıkla eşdeğer hale getirmiş hem de itiraz edenleri söylem dışına itmiştir.

Kurucu Babaların metinlerinde “Tanrı'nın iradesiyle” şekillenen ulusal kader, yalnızca anayasal normları değil, aynı zamanda Amerika'nın “özgürlüğün bayrak taşıyıcısı” kimliğini de söylemsel olarak sabitlemektedir. Bu bağlamda anayasal söylem, Foucault'nun deyişiyle, yalnızca bir hukukî belgeler bütünü değil, aynı zamanda belli tarihsel kesitlerde neyin meşru bilgi, hangi hakların doğal ve vazgeçilmez olduğu sorularına yanıt veren bir arşiv olarak işlemektedir (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972).

Dolayısıyla *Manifest Destiny* söylemi, Amerikan halkını yalnızca kutsal bir misyonla özdeşleştirmemekte; aynı zamanda bu misyonu yerine getirmeyen ulusların “ilahi plan” gereği yerlerinden edilmesini meşrulaştıran bir söylemsel şiddet biçimi üretmektedir. Bu noktada Amerika, yalnızca bir ulus olarak değil, Tanrı'nın tarihsel iradesini gerçekleştiren bir fail olarak kurulmakta ve konuşabilir hale gelmektedir (Cherry, 1998; Foucault, 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980).

2.1.2. Manifest destiny söyleminin ırksal kodları

Manifest Destiny söylemi, yalnızca bir genişleme ideali değil; aynı zamanda ırksal farklılıklar üzerinden inşa edilen bir dışlama pratiğidir. Yerli halklar ve öteki etnik topluluklar, “uygarlık” ve “özgürlük” kavramlarının dışında bırakılarak, yaşam hakları dahi tartışılabilir hale getirilmiştir.

Amerika'nın kurucu figürlerinden biri olan John Adams'ın 11 Nisan 1805 tarihli Dr. Benjamin Rush'a yazdığı mektubunda Kızılderililer için kullandığı ifadeler, dönemin söylemsel rejiminin ne denli dışlayıcı bir düzene sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır (Drinnon, 1997). Kızılderililer, Adams'ın dilinde “insan yaşamının hayvansı bir yozlaşması”, “doğuştan zalim ve kan dökücü” varlıklar olarak konumlandırılmakta; “medeniyet”, “yurttaşlık” ve “demokrasi”yle bağdaşmayacak “doğa altı” bir konuma yerleştirilmektedir (Drinnon, 1997). Bu türden tanımlamalar, Foucault'nun söylemsel rejiminde yalnızca hakikati üretmekle kalmayıp, aynı zamanda hangi varlıkların yaşatılabilir olduğunu belirleyen iktidar mekanizmalarının tipik bir örneği olmaktadır (Foucault, 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980). Adams'ın bu nitelemesi, Kızılderililerin sadece siyasal topluluğun değil, insanlık tanımının da dışına itilmesini sağlayan bir bilgisel dışlama işlevi görmektedir. Burada söz konusu olan yalnızca bir söylem değil, aynı zamanda bir biyopolitik müdahale ile yaşamı yönetme ve değersizleştirme iktidarını kurmak amacıdır. Foucault'un (1997) belirttiği üzere biyopolitika,

kimii yaşamların korunması, kimilerinin ise “ölüme terk edilmesi” üzerine kurulmaktadır. Kızılderililere dair bu söylem, onların yurttaşlık haklarına değil, bizzat yaşam hakkına erişimini reddeden bir rejimin parçası haline gelmektedir. Irk, barbarlık ve uygarlık gibi kategoriler, yalnızca kültürel değil, aynı zamanda biyopolitik sınırlar olarak işlev görmektedir. *Manifest Destiny* söyleminin ırksal boyutu bu nedenle yalnızca bir ideolojik inşa değil, doğrudan yaşamın yönetimiyle ilgili bir iktidar pratiğı olarak göze çarpmaktadır.

Foucault’nun söylem analizi yaklaşımı, söylemin yalnızca dilsel değil; tarihsel, kurumsal ve iktidar ilişkileri içerisinde şekillenen çok katmanlı bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972). Bu perspektiften bakıldığında, Thomas Jefferson’ın Kızılderililere ilişkin söylemleri, yalnızca bir politik figürün görüşleri değil; dönemin egemen söylemsel rejimlerinin parçası olan ve bilgi-iktidar ilişkisini pekiştiren yapılar olarak değerlendirilmelidir. Jefferson’ın 1792’de İngiliz diplomat George Hammond’a verdiği yanıtta, yerli toprakları üzerindeki hak “öngörü hakkı” (*preemptive right*) olarak tanımlanmış, beyaz yerleşimcilerin sınır belirlemesi meşrulaştırılırken, Kızılderililerin mülkiyet hakkı ikincil ve geçici bir konuma itilmiştir (Drinnon, 1997). Bu yaklaşım, Foucault’un “tarihsel *a priori*” kavramıyla açıkladığı şekilde, yalnızca belirli tarihsel evrelerde söylenebilir hale gelen ve meşruiyet kazanan bilgi türlerinin ürünü olarak açıklanmaktadır (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972).

Jefferson’ın 1803 yılında Indiana Valisi Harrison’a yazdığı mektupta yerli halkın ya Amerikan toplumuyla “kaynaşarak” medeni birer yurttaşa dönüşeceği ya da Mississippi Nehri’nin ötesine çekileceğı yönündeki ifadeleri ise, açık bir biyopolitik stratejiyi ve öznelik inşasını yansıtmaktadır (Jefferson, 1803). Batıya genişleme adımlarının ilk tohumları ise bu mektupla ortaya çıkmaktadır. Çünkü resmi anlamda Louisiana toprak alımı 2 Mayıs 1803 yılında gerçekleşmiştir. Jefferson bu mektubu ise 27 Şubat 1803 yılında yazmıştır ve açık bir şekilde Kızılderililerin zorunlu göçünü anlatmıştır (Jefferson, 1803). Bu mektupla oluşturulan söylem ile Kızılderililer, kendi yaşam tarzlarıyla değil, ancak Amerikan normlarına uyum sağladıkları ölçüde “gelişmiş” sayılmaktadır. Jefferson’a göre, tarım yapmaya başladıklarında ormanlık toprakları “faydasız” bulacak ve bunları takas etmek isteyeceklerdir. Bunun karşılığında verilecek eşyalar maliyet üzerinden sunulacak ve doğan borç ilişkisi üzerinden topraklarını ellerinden çıkarmak zorunda kalacaklardır (Jefferson, 1803). Bu plan, söylemin yalnızca temsili değil, maddi ilişkileri düzenleyen üretici gücünü de gözler önüne sermektedir (Foucault, 1975, akt. Kılıçbay, 1992).

Jefferson'ın 1813'te Alman Doğa Bilimci Alexander von Humboldt'a yazdığı mektupta ise bu ideolojik çerçevenin paternalist yüzü daha belirgin şekilde vurgulanmaktadır. Burada Amerikalılar, "hayırsever" bir misyonla Kızılderililere tarım ve zanaat öğretmekte, bireysel mülkiyet fikriyle çalışkanlığı teşvik etmektedir. Nihai amaç ise "kanlarının karışmasıyla" birlikte Amerikan toplumu içinde erimeleridir (Jefferson, 1813). Bu söylem, özünde "uygar" ve "vahşi" arasındaki yapısal karşıtlığa dayanmaktadır. Medeni Amerikalı, "çalışkan", "mülkiyet sahibi" ve "üretken"dir; buna karşılık Kızılderili, "tembel", "doğaya bağlı", "dağınık" ve "irrasyonel"dir. Foucault'ya göre bu tür öznellik üretimi, söylemin yalnızca anlam inşa eden değil, aynı zamanda norm koyan, dışlayıcı ve disipline eden yapısına işaret etmektedir (Foucault, 1976, akt. Hurley, 1978). Jefferson'ın ifadelerinde görülen bu söylemsel kurgu, yerli halkları yalnızca "dönüştürülmesi gereken bir öteki" olarak konumlandırmakta ve bu konumlandırma sayesinde hem toprak gaspı hem de kültürel asimilasyon meşrulaştırılmaktadır. Sonuç olarak, Jefferson'ın söylemleri, Foucault'nun ortaya koyduğu biçimiyle, söylemin iktidar aracılığıyla gerçekliği kuran, kimlikleri tanımlayan ve dışlama mekanizmalarıyla işleyen üretici gücünü açıkça yansıtmaktadır.

19. yy sonu Amerikan tarih yazımı, yalnızca geçmişin nötr bir aktarımı değildir; aynı zamanda ırksal hiyerarşileri doğallaştıran söylemsel rejimlerin kurulduğu bir alandır. Bu bağlamda dönemdeki mantığı anlamak adına Richard Drinnon'un "*Facing West*" adlı çalışmasında aktarıldığı üzere Amerikan Tarihçi ve Filozof John Fiske, yazılarında Kızılderilileri çoğunlukla "vahşi", "iğrenç", "hayvani" ya da "şeytani" varlıklar olarak betimlerken, İngiliz kökenli beyaz halk "dünya tarihinin seçkin ırkı" olarak sunulmaktadır (Drinnon, 1997). Sosyal Darwinist olarak kendini tanımlayan Fiske, türler arası doğal seçilimin toplumsal ve ırksal alanlara uygulanmasını sağlayarak, medenileştirme adına yapılan kitlesel yok edimleri rasyonelleştirmektedir (Drinnon, 1997). Fiske'nin "barış yalnızca savaş yoluyla sağlanabilir" savı ve beyaz ırkın hızlı üreyerek diğer ırkları "geride bırakacağı" yönündeki öngörüsü, biyopolitikanın yaşamı koruma adına ölümleri meşrulaştıran mantığını ortaya koymaktadır. Bu anlatılar, Kızılderililerin öznelliğini söylem dışına iterken, beyaz öznelliği evrensel bir norm haline getirmektedir. Böylece tarih, bir anlatı olmaktan çok, yaşamı düzenleyen ve "ötekilerin" bedeni üzerinden işleyen bir iktidar aygıtına dönüşmektedir (Drinnon, 1997; Foucault, 1976, akt. Hurley, 1978).

2.1.3. Manifest destiny söyleminin hukuki kodları

Manifest Destiny söyleminin inşasında yalnızca dini ve ırksal temalar değil, aynı zamanda hukuki düzenlemeler ve yüksek yargı kararları da belirleyici rol oynamaktadır. Bu bağlamda, Foucault'nun söylem analizi perspektifiyle bakıldığında hukuk, nötr ve evrensel bir düzenleyici değil; iktidarın bilgi üretimiyle kurduğu ilişkilerin bir ürünü, yani hakikatin düzenleyici araçlarından biri olarak kurgulanmaktadır (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Bu çerçevede, 15. yüzyıldan itibaren şekillenen Keşif *Doktrini*, Hristiyan Avrupa'nın "medenileştirici misyonunu" hukuki meşruiyete kavuşturarak, yerli halkları siyasal ve hukuki özne olmaktan çıkarmaktadır. Dolayısıyla onları "vahşi" ve "hak sahibi olmayan" konumunda tanımlamaktadır (d'Errico, 1999). 1823 tarihli *Johnson ve M'Intosh* kararı bu söylemsel yapının yargı düzeyindeki somut karşılığına denk gelmektedir. Yüksek Mahkeme, yerli halkların yalnızca "ikamet hakkına" sahip olduklarına, bu toprakları başka bireylere devredemeyeceklerine hükmederek, federal otoritenin yerli toprakları üzerindeki mutlak kontrolünü meşrulaştırmaktadır (Ditmer, 2023). Burada, yerli özne açık biçimde söylem dışına itilmekte; toprak bir "iktidar nesnesi" olarak yeniden tanımlanmaktadır. Aynı şekilde, 1831 tarihli *Cherokee* kabilesi ve Georgia eyaleti davasında da mahkeme, Kızılderililerin "yabancı ulus" olarak değerlendirilemeyeceğine karar vererek, onları hukuki temsil haklarından mahrum bırakmaktadır (d'Errico, 1999). Bu kararlar, *Manifest Destiny* söyleminin yalnızca ideolojik değil, hukuki düzlemde de üretildiğini; söylemsel iktidarın, hakikat rejimini mahkeme kararlarıyla tahkim ettiğini göstermektedir. Foucault'nun ifadesiyle, burada hukuk, söylemin "kurumsal düzeydeki iktidar aracı" haline gelerek, yerli halkların silinmesini hem tarihsel hem de normatif bir zorunluluk gibi sunmaktadır (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997).

1830 tarihli Zorunlu Göç Yasası, ilk bakışta bir toprak düzenleme hamlesi gibi görünmektedir. Fakat gerçekte Amerikan yönetim zihniyetinin modern iktidar biçimleriyle iç içe geçmiş bir nüfus politikasıdır. Foucault'un "söylem rejimi (*discourse regimes*)" kavramı ile yaklaştığımızda, bu yasa yalnızca fiziki yer değiştirmeyi değil, aynı zamanda yerli halkların tarihsel özne konumlarının çözülmesini de beraberinde getirmektedir. Yerliler, karar alma süreçlerine katılan siyasal özneler olarak görülmemekte; yönetilmesi gereken, yerinden edilmesi meşru görülen bir nüfus grubu olarak tanımlanmaktadır (National Endowment for the Humanities, n.d.).

Bu dönüşüm, dönemin siyasal söylemsel kurgusunda açıkça hissedildiği çalışmamızın batıya doğru genişleme sürecinde ele alınmaktadır. Fakat Başkan Andrew Jackson, yerli halklar hakkında “ormanlarda yaşayan birkaç bin vahşi” şeklinde küçümseyici bir ifadesine burada yer vermek çalışmanın akışı bakımından doğru olacaktır. Andrew Jackson beyaz Amerikalıları özgürlük, din ve uygarlıkla özdeşleştirerek “ilerlemenin doğal taşıyıcıları” olarak idealize etmektedir (National Endowment for the Humanities, n.d.). Bu söylem, yalnızca kültürel bir üstünlük anlayışını değil, aynı zamanda yerli topraklarını “boş” ve “verimsiz” olarak çerçeveleyen bir ideolojik zemini de güçlendirmektedir.

Jackson, bu yasal düzenlemeyi savunurken yerli halkların “kendi ilkel kurumları altında mutluluğu aramalarına” fırsat tanıdığını iddia etmektedir (National Endowment for the Humanities, n.d.). Ancak bu yaklaşım, yerlileri ilerlemenin dışında, doğaya ait varlıklar olarak konumlandırmaktadır. Federal hükümet göç sürecini gönüllülüğe dayalı antlaşmalarla yürüttüğünü iddia etse de bu çalışmada batıya yönelik genişleme sürecinde pek çok kabilenin zorlama, baskı ve tehdit yoluyla yerinden edildiği ortaya konulmaktadır (Office of the Historian, n.d.). Foucault’nun “özneleştirme” (*subjectivation*) kavramı bu süreci anlamada önemli bir araç sunmaktadır. Yerli halklara sunulan seçenekler (ya taşınmak ya da Amerikan vatandaşlığına geçmek) onların siyasal aktörlüklerini geçersiz kılmış ve onları yönetilebilir nesnelere indirgemıştır. Bu nedenle Zorunlu Göç Yasası, yalnızca bir göç yasası değil, aynı zamanda ulusal kimliğin ve mekânsal egemenliğin yeniden kurulduğu bir ideolojik aygıt halini almıştır.

Manifest Destiny söyleminin hukuki temellerinden bir diğeri ise 1862 tarihli Yurt Edinme Kanunu olarak adlandırılan ve Avrupa’dan göç eden “yerleşimci”lerin toprak sahibi olmasını sağlayan yasadır. Söz konusu yasa, yalnızca Batı’ya yönelik fiziksel genişlemeyi değil; aynı zamanda belirli bir yurttaş tipolojisini üretmeyi hedefleyen söylemsel ve hukuki bir mekanizma olarak işlerlik kazanmaktadır (Arrington, 2012). Bu bağlamda yasa, “özgür topraklar” (*free land*) ve “özgür insanlar” (*free men*) şeklindeki söylemleri, hem Cumhuriyetçi Parti’nin kölelik karşıtı ideolojisiyle hem de Amerikan bireyci yurttaşlık modelini yeniden üretme amacına uygun şekilde düzenlemiştir (Arrington, 2012). Yasanın sunduğu 160 dönümlük toprak edinme hakkı, yüzeyde cinsiyet, ırk ve vatandaşlık farkı gözetmeksizin herkese açık gibi görünse de bu “eşitlikçi” formülasyon gerçekte yalnızca belirli bir yaşam tarzını (kırsal, ataerkil ve bireysel üretkenlik ekseninde tanımlanan beyaz erkek özneyi) öne çıkarmaktadır (Edwards, 2009). Yerli halklar ve onların yaşam tarzı bu yasal söylemin dışında bırakılmakta ve dolayısıyla “konuşamaz” hale getirilmektedir. 160 dönüme kadar arazinin

sembolik bir ücret karşılığında dağıtılması, tarım yapma ve beş yıl boyunca orada ikamet etme koşuluyla özneleştirilen bireyler yaratılmış; böylece batı toprağı, yalnızca “kazanılmış” değil, hukuken de “hak edilmiş” bir mekân olarak temsil edilmiştir. Yurt Edinme Yasası, yerli halkların toprak üzerindeki tarihsel ve kültürel haklarını söylemsel olarak geçersizleştirmiş; onların varlığını hukuken “boş arazi” statüsünde tanımlayarak yok saymıştır.

Manifest Destiny söyleminin bir diğer hukuki ayağı 1887 yılında çıkarılan Genel Tahsis Yasası’dır. Bu yasa ile Amerikan devletinin yerli halklara yönelik asimilasyon ve yerleşimci yayılma politikasını hukuki bir çerçevede kurumsallaştıran en belirleyici belgelerden biridir. Bu bağlamda yasanın temel amacı; Yerli Amerikalıların, Amerikan toplumunun bir parçası olmalarını sağlamaktır (National Archives, n.d.). Böylelikle Amerikan yaşam tarzına uyum sağlamaya çalışan Kızılderililerin geleneksel kolektif yaşam biçimleri parçalanmış olacak ve “fazlalık” olan topraklar beyaz yerleşimcilere açılacaktır (National Archives, n.d.). Ancak bu entegrasyon, yalnızca bir yurttaşlık kazanımı değildir; Foucault’nun deyiimiyle, öznenin disipline edilerek “uygun” bir yaşam biçimine sokulmasını beraberinde getirecektir. Genel Tahsis Yasası, yerlileri kabile bağlarından kopararak bireysel çiftçilere dönüştürmeye çalışırken, aynı zamanda “medenileşmeye açık ama henüz yeterince uygarlaşmamış” bir nüfusu tanımlamaktadır. Bu tanımlama onları, devletin biyopolitik müdahalesine uygun bir hedef haline getirmektedir (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Bu söylemsel yapı, yerlilerin yaşam alanlarının parçalanmasıyla kalmamakta; aynı zamanda kolektif kimliklerin hukuken geçersizleştirilmesini, onların “yönetilmesi gereken bir nüfus” biçiminde yeniden tanımlanmasını sağlamaktadır. Genel Tahsis Yasası sonucunda yerlilere ait toprak miktarı 1887’deki 147 milyon akreden 1934 yılına gelindiğinde 55 milyona düşmüş; böylece hem fiziksel alan hem de egemenlik hakkı büyük oranda el değiştirmiştir (Mc Laughlin, 1996). Dolayısıyla bu yasayla birlikte yerliler “toprağın gerçek sahibi” değil; medeniyetin eşiğinde duran, dönüştürülmesi gereken bir özne olarak inşa edilmiştir.

Bu bölümde sunulan tarihsel çizgi, yalnızca kronolojik bir anlatı sunmak amacıyla yazılmamıştır; *Manifest Destiny* söyleminin inşasında belirleyici olan dini, ırksal ve hukuki kodların, belirli tarihsel dönemlerde nasıl üretildiğini ve iktidar ilişkileri içerisinde nasıl meşrulaştırıldığını açıklamayı hedeflemektedir. Foucault’nun soybilim analiz yöntemi uyarınca bu kodlar, bir bütünlük içinde evrimleşen sabit yapılar değildir; tersine, süreksizlikler yoluyla kurulan ve her biri kendi bağlamında ortaya çıkan, belirli iktidar tercihleriyle şekillenen tarihsel oluşumlardır (Bayram, 2018). “Tepe üzerindeki şehir (*city upon a hill*)” gibi dinsel metaforların söylemsel gücüyle başlayan bu yapı, Jefferson ve

Adams gibi kurucu figürlerin ırksallaştırıcı ifadelerinde ve nihayetinde Genel Tahsis Yasası gibi yasal belgelerde somutlaşarak, farklı kodlar aracılığıyla aynı yayılmacı söylemi yeniden üretmektedir. Bu çok katmanlı yapı, Foucault'nun vurguladığı gibi, rastlantısallık ilkesiyle açıklanabilmektedir: Her bir kod, tarihsel zorunluluklardan doğmamaktadır; iktidarın o dönemde hangi bilgi biçimlerini geçerli kıldığından kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda, bu kodlar çoğuldur; çünkü sadece hukuki ya da dini değil, söylemsel, toplumsal ve kurumsal düzlemlerde de eşzamanlı olarak işleyen çoklu anlam düzenekleri barındırmaktadır. Bu bağlamda *Manifest Destiny* söylemi, Foucault'nun söylem analizi perspektifiyle değerlendirildiğinde, yalnızca bir ideoloji olmamakla beraber; kimlerin özne, kimlerin öteki olacağına karar veren, hangi yaşamların korunup hangilerinin dışlanacağına hükmeden ve hangi hakikatlerin konuşulabilir olduğuna dair bir epistemik rejim olarak belirlemektedir (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972; 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980). Dolayısıyla burada sunulan tarihsel çizgi, hakikat rejimlerinin kesintili dönüşümlerini görünür kılmak üzere bilinçle yapılandırılmıştır. Bu, yalnızca geçmişin tasviri değil; söylemin nasıl bir iktidar teknolojisi olarak işlediğini çözümlemeyi amaçlayan eleştirel bir bilgi üretimidir. Görülmektedir ki tüm bu anlatılar *Manifest Destiny* söyleminin tarihsel bir yönelimden ibaret olmadığı aksine söylemsel bir iktidar aygıtı olduğunu gözler önüne sermektedir.

2.3.Derrida' nınYapısöküm Yöntemiyle ManifestDestiny Söyleminin Eleştirisi

Yapısöküm, bir metnin içsel tutarsızlıklarını, kavramsal gerilimlerini ve ikili karşıtlıklar aracılığıyla inşa edilen anlam yapılarının kırılabilirliğini görünür kılmayı amaçlayan eleştirel bir analiz yöntemidir (Kotlu, 2020). Jacques Derrida'nın bu yöntemi, metinlerin yalnızca ne söylediğine odaklanmamakta, aynı zamanda nasıl söylediğine odaklanarak, yazarın kurduğu anlam merkezlerinin süreksizliklerini ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda, yapısöküm, metinsel bütünlüğün sabit ve tutarlı bir yapı olmadığını, aksine çelişkili bir çoğulluk içerdiğini göstermektedir.

Bu bölümde, Derrida'nın yapısöküm yöntemiyle, ABD'nin batı yönlü genişlemesini meşrulaştıran *Manifest Destiny* söylemi incelenmektedir. Amacımız, bu söylemin içinde barındırdığı kavramsal ikilikleri (Örneğin; medeni/ilkel, haklı/haksız, kutsal/doğal) çözümlerken, söylemin kendi içinde oluşan epistemolojik çelişkileri açığa çıkarmaktır. Zira bu ideolojik söylem, yalnızca politik bir genişleme stratejisi değil, aynı zamanda anlamın ve meşruiyetin söylemsel olarak nasıl üretildiğinin bir örneğidir.

Manifest Destiny, 19. yüzyıl Amerikan yayılcılığının yalnızca ideolojik bir aracı olmamakla beraber, aynı zamanda Batı düşüncesinin merkezci yapısını yeniden üreten bir hakikat rejimi olarak bizleri karşılamaktadır. Kıtanın batıya doğru genişlemesi Tanrı tarafından belirlenmiş bir yazgı olarak sunulmuş; bu çerçevede Amerikalı “yerleşimci”, medeniyeti taşıyan öncü bir figür olarak konumlandırılmıştır. Bu anlayışın en açık tanımı, 1845 yılında John L. O’Sullivan tarafından *United States Magazine and Democratic Review*’de yayımlanan “*Annexation*” başlıklı makalede dile getirilmiştir. O’Sullivan, Amerika Birleşik Devletleri’nin Teksas’ı ilhakını, “...her yıl artan milyonlarımızın özgürce gelişimi için “İlahi Takdir” tarafından tahsis edilmiş olan kıtaya yayılma yönündeki “apaçık” kaderimiz (O’Sullivan, 1845, s. 5).” olarak tanımlamaktadır. Bu metin ile O’Sullivan Amerika genişlemeciliğini doğallaştıran ve kutsallaştıran bir söylem üretmektedir. Bu ifade, Derrida’nın “mevcudiyet metafiziği” olarak adlandırdığı kavramsal düzenin klasik bir örneğini teşkil etmektedir. Söylemin merkezinde “özgürlük” ve “medeniyet” gibi pozitivist anlamlar yer almakta; bu anlamlar batının her zaman oluşturduğu bir yapı etrafında şekillenmektedir. O’Sullivan’ın açıklamasıyla buradaki yapı ise “Tanrı” olarak sabitlemeye çalışılmaktadır (Derrida, 1967, akt. Bass, 1978). Peki, bu Tanrı kimin Tanrı’sıdır? Burada Tanrı, sadece Hristiyan beyaz Amerikalıların Tanrısıdır; çünkü bu Tanrı, sadece onların “medeniyet” iddiasını desteklemekte, yerli halkların ise inançlarını ve varoluş biçimlerini dışlamaktadır.

Söylemi iyice yapı sökümü uğrattırsak Tanrı merkezli oluşumun referansının *Keşif Doktrini* (*Doctrine of Discovery*) olduğu ortaya çıkacaktır. Bu doktrin papalık fermanlarıyla şekillenmiş, Avrupalı Hristiyanların “putperest” halklara üstün olduğunu varsayan, hukuki ve teolojik temellere sahip bir meşruiyet zemini sunmuştur (Drinnon, 1997). Hristiyan kâşifler, kendi medeniyetlerini ve inanç sistemlerini üstün sayarak, gayrimüslim topraklar üzerinde egemenlik kurma hakkına sahip olduklarını düşünmektedirler. Bu üstünlük iddiası, onların başka halkların topraklarını meşru bir şekilde sahiplenmelerine ideolojik bir zemin hazırlamaktadır. Bu noktada söylemin içindeki çelişki açığa çıkmaktadır: Tanrısal bir kaderin taşıyıcısı olarak sunulan Amerika, bu kadere ancak “öteki”ni yok ederek, yani kendi değerlerinin dışındaki her şeyi bastırarak gerçekleştirebilmektedir. Bu durum, Derrida’nın belirttiği üzere metin içindeki çelişkili durumları ortaya çıkarmaktadır (Derrida, 1967, akt. Bass, 1978). *Manifest Destiny* söyleminin evrensellik iddiası ile dışlayıcılığı arasındaki açık çelişkiyi gözler önüne sermektedir. Söylem, “özgürlük”, “medeniyet” ve “ilerleme” gibi değerleri mutlaklaştırırken, bu değerleri yalnızca beyaz Anglo-Sakson yerleşimci özneye

atfetmektedir. Hristiyanlık burada bir merkez olarak çalışmaktadır. Bu merkezin varlığı, yalnızca dışladığı “öteki” yani “vahşi” halk sayesinde mümkün kılınmaktadır. *Manifest Destiny* söylemi, batıya yayılmayı “ilahi bir kader” olarak tanımlamakta ve bir mutlaklık kurmaktadır. Ancak Derrida’nın “*différance*” kavramı bu görünürdeki kesinliğin yapaylığını ifşa etmektedir. “Kader”in anlamı sabit değildir ve sürekli bir “öteki” ne ihtiyacı vardır. Çünkü ilahi olanın temsiliyeti ilahi olmayana bağlıdır ve ilahi olmayanın dışlanmasıyla varlığını sağlayacaktır (Derrida, 1967, akt. Spivak, 1976). Bununla birlikte “Kader” in anlamı kimine göre toprağın genişlemesi; kimine göre misyonerlik faaliyetleri olabilmektedir hatta bazılarına göre ise ekonomik yayılmayı çağrıştırmaktadır.

Derrida’nın “çifte okuma” yöntemi, bu söylemin yüzeyde sunduğu birlik ve tutarlılığı sarsmaktadır. İlk okumada *Manifest Destiny*, genişleme sürecini doğal ve ahlaki bir zorunluluk olarak Hristiyan “yerleşimci”ye sunulan rasyonel bir yapı gibi görünmektedir. *Manifest Destiny* yalnızca toprak üzerindeki hakkı değil bununla, birlikte insan olma statüsünü de Hristiyanlıkla ilişkilendiren bir söylem olarak açıklanmaktadır. Ancak ikinci okumada, söylemin altında bastırılan anlamlar, dışlanan özneler ve ertelenmiş çelişkiler görünür hale gelmektedir. O’Sullivan’ın “apaçık kader” vurgusu, aslında öznel ve ideolojik bir düşüncüyü nesnel hakikat gibi sunmaktadır. Kıtanın “boş” ve “bekleyen” bir alan olarak tasviri, yerli halkların tarihsel ve politik özne konumlarını inkâr etmektedir.

Derrida’ya göre kelimelerin anlamı sabit değildir; bağlama, zamana ve söyleyene göre değişmektedir (Zuckert, 1991; Nealon, 1992). Yapısöküm, anlamın tek değil, çoğul ve yoruma açık olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda T. Jefferson ve J. Monroe, *Manifest Destiny* terimini kullanmasalar da bu kavramın söylemsel zeminini atan düşünsel çerçeveyi kuran liderlerdir (Horsman, 1981). Jefferson’un “erdemli çiftçi” ideali ve toprağa dayalı özgürlük söylemi, Monroe’nun *Monroe Doktrini*⁸ ile Batı Yarımküre’deki müdahale hakkını meşrulaştırması gibi ifadeler, sonradan *Manifest Destiny* söyleminin üzerine oturacağı “medeniyet”, “haklı genişleme” ve “doğal kader” gibi merkezî kavramları önceden kurmaktadır (Drinnon, 1997; Horsman, 1981). Dolayısıyla Jefferson ve Monroe’nun söylemlerindeki merkezileştirme çabalarının, terimin kendisi ortaya çıkmadan önce bile bir “kader” ve “meşruiyet” anlatısı ördüğünü açıkça ortaya çıkarmaktadır.

⁸*Monroe Doktrini* ile Avrupa’nın Amerika kıtasındaki müdahaleleri engellenmiştir. Dolayısıyla ABD batıya doğru genişlerken dış bir engel tehdidi ortadan kalkmıştır. *Monroe Doktrinin* getirdiği “Avrupa dışarıda kalsın” yaklaşımı ve *Manifest Destiny*’nin “Biz Tanrı’nın seçtiği milletiz” anlayışıyla birleşince ideolojik bütünlük sağlanmıştır. Bu bağlamda ABD’nin batıya doğru yayılması doğal ve kaçınılmaz olarak gösterilmiştir (Drinnon, 1997).

Başkan James K. Polk, *Manifest Destiny* söylemini yalnızca bir politik strateji olarak değil, aynı zamanda Anglo-Amerikan ırkının kıta genelinde yayılmasını tarihsel bir zorunluluk olarak görmektedir. Ona göre bu yayılma, sözde daha az gelişmiş topluluklara medeniyet ve ilerleme taşıma misyonunu da beraberinde getirmektedir (Horsman, 1981). Bu söylemde “medeniyet” sabit ve doğal bir değer olarak kodlanırken, “gelişmemiş halklar” buna kıyasla “eksik”, “ilkel” ve “edilgen” olarak tanımlanmaktadır. Derrida’nın yapısöküm yöntemiyle bu yapı çözümlendiğinde, “medeniyet” kavramı, yalnızca “barbarlık” kavramının bastırılmasıyla var olabilmektedir. Yani “medeniyet”, aslında “öteki”nin, “barbar”ın dışlanmasıyla şekillenmektedir. Polk’un söyleminde yer alan bu yapısal ikilik (medeniyet/barbarlık), aynı zamanda Derrida’nın “mevcudiyet metafiziği” eleştirisiyle doğrudan ilişkilidir. Medeniyet, evrensel ve değişmez bir norm gibi sunulsa da bu norm kendi içinde taşıdığı karşıtlık (barbarlık) tarafından sürekli tehdit edilmektedir. Anlam, sabitlenememekte; çünkü sürekli bastırılan bir “iz” (*trace*) bırakmaktadır (Derrida, 1967, akt. Bass, 1978).

Bu bağlamda, Polk *Manifest Destiny* anlatısını yalnızca bir dış politika hedefi olarak kullanmamaktadır. Aynı zamanda bu anlatı, yerli halkları ve “öteki” olarak kodlanan toplulukları dışlayan bir epistemolojik düzeni temsil etmektedir. Yapısöküm, bu düzenin altında yatan çelişkileri, bastırılan sesleri ve görünmez kılınan yapıları açığa çıkarmaktadır. Böylece Polk’un söylemi, evrensel bir “medeniyet misyonu” olarak sunulmamaktadır. Aksine, kendi karşıtını dışlayarak varlık kazanan kırılğan bir anlam yapısı olarak ortaya çıkmaktadır.

Çalışmamızı daha da derinleştirmek adına, *Manifest Destiny* söyleminin yalnızca yazılı metinler ve araçsallaştırılmış söylemler yoluyla değil, aynı zamanda görsel temsiller aracılığıyla da yeniden üretildiğini göstermek amacıyla, John Gast’a ait “*American Progress*” (1872) adlı tablonun yapısökümsel bir okumasına yer verilecektir.

Şekil 2.2. John Gast'ın “*American Progress*” (1872) adlı tablosunun orijinal (sol) ve yapısökümsel analizine uygun parçalanmış versiyonu (sağ)

*<https://www.loc.gov/resource/ppmsca.09855/>

Yukarıda yer alan John Gast'a ait “*American Progress*” (1872) (sol) adlı tablo, *Manifest Destiny* söyleminin görsel temsili olarak kabul edilmektedir (bkzn. Şekil 2.3.1.). Görselde, batıya doğru ilerleyen devasa bir kadın figürü (*Columbia*), elinde bir okul kitabı ve telgraf kablolarıyla birlikte “medeniyetin” taşıyıcısı olarak temsil edilirken; yerli halklar, vahşi hayvanlar ve karanlık bir doğa manzarası tarafından temsil edilen “barbarlık” batıya doğru itilmektedir. Yukarıda sunulan ikinci görsel (sağ) ise, ilk tablonun yapısökümsel olarak parçalanmış bir versiyonunu sunmaktadır. Bu biçim, Derrida'nın metinleri bir bütünlükten çok anlamın çoğulluğu ve süreksizliği içinde ele alma yaklaşımıyla birebir örtüşmektedir. Görselde *Columbia* figürü hâlâ merkezdedir, ancak parçalar dağılmış ve bağlamlarından koparılmıştır. Bu durum, *Manifest Destiny* anlatısının yalnızca bir “hakikat” değil, çok katmanlı bir söylemsel inşa olduğunu görünür kılmaktadır.

Bu parçalanma, yapısal bütünlüğün bir yanılsama olduğunu ve “medeniyet” gibi ideolojik figürlerin yalnızca temsil sistemleri aracılığıyla üretildiğini göstermektedir. Her bir kare, anlamın sabitleyemezliğini, bağlama bağımlılığını ve çoğulluğunu ortaya koymaktadır. Böylece ikinci görsel, Derrida'nın “çifte okuma” yönteminin görsel bir simülasyonu gibi işlev görmektedir: ilk bakışta düzenli görünen yapılar, ayrıştırıldıkça çelişkili ve kırılğan hale gelmektedir.

Sonuç olarak, *Manifest Destiny* söylemi, Derrida'nın yapısöküm yöntemiyle analiz edildiğinde yalnızca bir yayılmacılık anlatısı değildir. Aynı zamanda, Batı metafiziğinin merkez-çevre ayırımına dayalı, dışlayıcı ve hiyerarşik bir bilgi rejiminin ideolojik bir formu olarak belirmektedir. Bu söylem, tarihsel olarak egemen özneyi kurarken, yerli halkları sistematik biçimde görünmezleştirmiş ve yerleşimci sömürgeciliği hem politik hem de

epistemolojik düzeyde meşrulaştırmıştır. “İlahi olanın” sözü sürekli “öteki”nin dışlanmasına bağlı kalmıştır ve “öteki” olarak kurulan Yerli halk “barbar ve ilkel” olarak temsil edilmiş ardından ise “gelişimin önündeki engel” olarak kodlanmıştır. Kısacası, *Manifest Destiny* söylemi, iktidarın ihtiyaçları doğrultusunda anlamını “öteki”ne göre yeniden şekillendirerek kaygan ve değişken bir karakter kazanmıştır.

3. ARZ-I MEV'ÛD SÖYLEMİ VE İSRAİL'İN “YERLEŞİMCİ” UYGULAMALARI

3.1.Filistin Üzerinde Egemenlik: İsrail'in İşgal Sürecinin Analizi

Şekil 3.1. Holokost'tan kurtulan Yahudi mültecileri taşıyan Exodus 1947 gemisi

*University of South Florida Libraries'in Alicia Appleman-Jurman Photographs, Image 12 koleksiyonundan alınmıştır (1947). Erişim adresi: https://digitalcommons.usf.edu/alicia_appleman_jurman/12

19. yy öncesinde Avrupa toplumlarında Yahudilere yönelik dışlayıcı tutum, büyük ölçüde dini referanslara ve “Tanrı’nın seçilmiş halkı” dışında kalan topluluklara yönelik teolojik ayrımlara dayanmaktaydı (Aksel, 2019). Ancak 19. yy.ın ikinci yarısından itibaren modern antisemitist hareketlerin yükselişiyle birlikte bu dışlama farklı bir boyut kazanmıştır. Yahudiler, yalnızca dinsel gerekçelerle ötekileştirilen bir cemaat olmaktan çıkarılarak, ulus-devletlerin kurumsal düzeni içinde “devletsiz ama etkili” bir topluluk olarak yeniden tanımlanmıştır (Arendt, 1962). Yahudiler bu dönemde hem burjuva sınıfı içindeki ekonomik etkinlikleriyle görünür hale gelmiş hem de siyasal aidiyetsizlikleri sebebiyle “güvenilmez” ve “ulusallıktan yoksun” bir unsur olarak damgalanmıştır (Arendt, 1962). Bu durum, ulus-devletin homojen yurttaş kimliği yaratma çabalarıyla doğrudan ilişkili olup, Yahudilerin modern uluslararası düzende “içsel tehdit” olarak kodlanmasına yol açmıştır. Soybilim analizin, “tarihsel süreksizlik” kavramı bağlamında okunduğunda, antisemitizmin dinsel

gerekçelerden ulusal güvenlik ve siyasal düzen kaygılarına evrilmesi, tarihte bir kopuşa değil, söylemin yeni bir hakikat rejimi altında yeniden biçimlendirilmesine işaret etmektedir (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Başka bir ifadeyle, Yahudi karşıtlığı bir söylemsel devamlılık içinde varlığını sürdürmüştür; ancak dinsel dışlama stratejilerinin yerini modern ulus-devletin disiplin ve güvenlik politikaları almıştır. Bu süreçte Yahudiler, hem “ekonomik komplonun faili” hem de “ulusal düzeni tehdit eden yabancı unsur” olarak konumlandırılmış, böylece Avrupa’nın siyasal tahayyülünde sürekli yeniden üretilen bir öteki figürü haline gelmişlerdir (Arendt, 1962; Aksel, 2019).

Modern ulus-devletlerin yükselişiyle birlikte “vatandaşlık”a yüklenen anlam evrensel bir hak olmaktan çıkarılmaktadır. Vatandaşlık artık etnik ve kültürel aidiyet temelinde tanımlanmaya başlanmıştır. Bu süreçte Yahudiler, Avrupa toplumları içinde hem ekonomik bakımdan gerekli hem de ulusal bütünlük açısından “tehdit” olarak kodlanmıştır (Arendt, 1962). Bilgi-iktidar ilişkisi çerçevesinde ele alındığında, Yahudi kimliğine dair söylemlerin yalnızca ideolojik değil, aynı zamanda işlevsel bilgi üretim pratiklerinin bir sonucu olarak ortaya çıktığını göstermektedir. İktidar, burada sadece dışlayan değil, aynı zamanda Yahudilere dair “tehlikeli ama vazgeçilmez” bir bilgi inşasının da kurucu unsuru haline gelmektedir (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Dolayısıyla, antisemitist hareketlerin yeni formu, kaçınılmaz bir tarihsel evrimden ziyade, belirli iktidar koşullarında alınmış stratejik kararların ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Devlet, antisemitizmi belirli bir normal tanımı olarak açıklamakta; Yahudi varlığını dışlayarak, modern antisemitist söylemin kurumsallaşmasını sağlamaktadır (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997).

Yahudiler her geçen gün tırmanan bu öfkeye karşı çareyi İngiliz manda yönetiminde bulunan Filistin topraklarına göç etmekte bulmuşlardır. Bu topraklara göç etme isteğinin temelinde, Theodore Herzl’in savunuculuğunu yaptığı ve Siyonizm olarak gelişen ideolojinin varlığı göze çarpmaktadır. Yahudiler için bu göç sadece antisemitist hareketlerden kaçış değil “sürgün edilen topraklara yeniden dönüş” düşüncesidir (Işık, Çırakoğlu ve Yıldız, 2025). Böylece göç, sadece politik bir strateji değil, dini ve tarihsel bir hak iddiasına dayandırılmıştır. Bu durum, Tevrat’taki vaat edilmiş toprak anlayışıyla birleşerek Arz-ı Mev’ûd söyleminin modern dönemde yeniden canlandırılmasını sağlamıştır. Yahudilerin Filistin topraklarına göçü, belirli iktidar ilişkilerinin ürettiği ve meşrulaştırdığı kurucu bir hakikat rejimini inşa etme arzusunu yansıtmaktadır. Bu kitlesel hareket, yalnızca dışsal baskıların yol açtığı tepkisel bir eylem değil; geçmişin belirli bir biçimde anlamlandırılması yoluyla bugün iktidar üreten bir düzenin kurulmasını sağlayan bir süreçtir. (Foucault, 1997,

akt. Bertani ve diğ., 1997). Dolayısıyla Arz-ı Mev'ûd söylemi artık “ulus-devlet olma hakkı”nı meşrulaştıran bir norm haline gelmiştir.

İngiliz manda yönetiminin 1917 tarihli Balfour Deklarasyonu, Filistin topraklarında “Yahudilere bir ulusal yurt kurulması”nı öngörmesiyle yalnızca İngiltere’nin Ortadoğu’daki dış politikasını yönlendiren diplomatik bir belge olarak değil; aynı zamanda dönemin bilgi-iktidar ağları tarafından üretilmiş özgül bir hakikat rejiminin parçası olarak işlev görmüştür. (Scheneer, 2010, akt. Birkan, 2012). Bu bağlamda İngiltere’nin Filistin topraklarında bir “Yahudi yurdu” kurulmasına destek vermesi, Yahudi halkına duyulan tarihsel bir sempati veya insani yardım arzusu olarak değerlendirilmemelidir. Emperyal çıkarların söylemsel bir yeniden kurgulanışı olarak değerlendirmek yerinde olacaktır. İngiliz siyasetinde Siyonist taleplerin kabul görmesi, Süveyş Kanalı’nın güvenliği, Osmanlı sonrası Doğu’da hâkimiyet kurma arzusu ve Yahudi lobisinin özellikle ABD’deki etkisini kazanma stratejisinden kaynaklanmaktadır (Scheneer, 2010, akt. Birkan, 2012). Foucault’nun “hakikat rejimi” kavramıyla ifade ettiği üzere, burada üretilen bilgi (Örneğin, Filistin’in Yahudilere “doğal” olarak ait olduğu fikri) yalnızca ideolojik değil, aynı zamanda egemen söylemin sınırları içinde belirlenmiş bir bilgi türüdür (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Yahudi göçünün desteklenmesi, bu anlamda, yalnızca tarihsel bir olay değil, bilgi ile iktidarın söylem aracılığıyla kurduğu bir “gerçeklik” üretimidir. Dolayısıyla, Yahudilerin Filistin topraklarında bir ulus-devlet kurması kaçınılmaz bir gerçek değil, belirli aktörlerin tercihlerine dayalı olduğunu göstermektedir. 1917 yılında yayımlanan Balfour Deklarasyonu ile Arap halklarının aynı anda hem Osmanlı kalıntısı hem de yerli özne olarak dışlandığı anlaşılmaktadır (Scheneer, 2010, akt. Birkan, 2012; Sand, 2009, akt. Lotan, 2010). Bununla birlikte Balfour Deklarasyonu Arz-ı Mev'ûd söyleminin teolojik zeminden seküler siyaset zeminine geçişinin ilk ayağı olmuştur.

II. Dünya Savaşı’nın ardından ortaya çıkan siyasal ve insani kriz, İngiltere’yi Filistin üzerindeki manda yönetimini sürdüremeyeceği bir noktaya getirmiştir. Bunun akabinde, süreç “Filistin sorunu”nun Birleşmiş Milletler’e (BM) taşınmasıyla sonuçlanmıştır. BM Genel Kurulu’nda “Filistin sorunu”nu çözmek adına 181 No’lu Taksim Planı kabul edilmiştir. Plan Filistin topraklarının biri Yahudi, diğeri “Arap” olmak üzere iki ayrı devlete bölünmesini öngörmüştür. Ayrıca Kudüs’ün bir statüye kavuşturulmasını planlamaktadır (Institute for Palestine Studies, n.d.). Ancak plan dikkatle incelendiğinde, “Filistin halkı” ibaresine hiçbir biçimde yer verilmemektedir. Planda, “Araplar” ve “Yahudiler” şeklinde iki etnik-dini topluluk üzerinden bir kategorileştirme yapıldığı görülmektedir (Institute for Palestine

Studies, n.d.). Bu durum, basit bir terminoloji tercihi değildir. Filistinlilerin söylemsel olarak dışlandığı bir stratejiyi yansıtmaktadır. Aynı zamanda BM'nin 181 Sayılı Taksim Planı ilerde yaşanacak olan ve iktidar tarafından tercih edilen “yasadışı yerleşim” politikalarının dayanağındaki tarihsel kırılma noktalarından biri olacaktır.

Filistin'deki Yahudi yerleşim hareketinin meşrulaştırılmasında, kurumların dili ve sınıflandırma rejimi, belirli bir “hakikat rejimi”ni tesis etmektedir. BM'nin Taksim Planı'nda Filistinlilere dair kurulan bu sessizlik, yalnızca hukuki bir boşluk değil; aynı zamanda Yahudi söyleminin “bu topraklar zaten bize ait” iddiasını tarihsel olarak mümkün kılan söylemsel zemin sunmaktadır (Sand, 2009, akt. Lotan, 2010). Böylece Filistin halkı, meşruiyet çerçevesinde özne olarak tanınmadan, tarihsel bir silinme sürecine maruz bırakılmıştır.

Foucault'nun “iktidar yalnızca baskı kurmaz; bilgi üretir” yönündeki tespiti doğrultusunda (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997, s. 27), bu dönemde Yahudilerin “devletsiz bir ulus” olarak tanımlanması (Herzl, 1896, akt. Bear, 1917), aynı zamanda Filistin'in bir “boş alan” olarak yeniden tahayyül edilmesini kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda, Taksim Planı yalnızca bir paylaşım önerisi değil; belirli grupları tanıyan ve diğerlerini söylemsel olarak görünmezleştiren bir bilgi-iktidar örgüsünün ürünü olarak görmek daha doğru olacaktır.

BM tarafından kabul edilen Taksim Planı, demografik gerçekliğe rağmen, nüfusun azınlığını oluşturan Yahudilere bir devlet kurma imkânı tanımıştır (Scheneer, 2010, akt. Birkan, 2012). Aynı dönemde Arap nüfusu çoğunluktadır; 1948 itibarıyla Filistin'de yaklaşık 630.000 Yahudi'ye karşılık 1.324.000 Arap yaşamaktadır (Jewish Virtual Library, n.d.). Buna rağmen siyasi ve hukuki meşruiyet BM tarafından Yahudi topluma tanınmıştır. Filistin halkı ise söylemde görünmez kılınmıştır (Khalidi, 2020). Bu durum, soybilim analiz perspektifinden değerlendirilirse tarihin sürekliliğinden kaynaklanmadığı görülmektedir. Dönemin egemen gücü tarafından bilgi-iktidar ilişkilerinin yeniden düzenlenmesinden doğan söylemsel bir kırılma olarak okunabilmektedir (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Dolayısıyla İsrail Devleti'nin kuruluşu, çoğul tarih anlatılarının bastırılarak tekil ve meşru kabul edilen bir “hakikat rejimi”nin kurumsallaşması üzerinden şekillenmiştir. Yaşanan Arap-İsrail çatışmaları arasında tarafsızlığını ilan eden Deir Yasin köyünde gerçekleştirilen katliam bu bağlamda, yalnızca bir askeri operasyon olarak görülmemelidir. Filistin halkının kolektif hafızasını hedef alan söylemsel bir şiddet biçimi olarak değerlendirilmesi daha doğru olacaktır.

9 Nisan 1948’de Deir Yasin köyünde, kadın ve çocukların da içinde bulunduğu yaklaşık 100-120 sivil katledilmiştir. Bu olay, *Plan Dalet*⁹ çerçevesinde Filistinlileri kitlesel göçe zorlayacak sistematik bir tasfiyenin parçası olmuştur (Pappé, 2006). Bu plan doğrultusunda 750.000’e yakın Filistinli kendi topraklarından sürülmüş ve Arap dünyasında “Nakba” (Büyük Felaket) olarak adlandırılan süreç başlamıştır (Finkelstein, 2003; Khalidi, 2020). Deir Yasin katliamının ardından Nakba sürecinin başlaması Filistinliler için tarihsel bir süreksizliğin başlangıç anıdır: tarihte yaşanan bu süreksizlik ile bir halk yerinden edilerek kültürel, siyasi ve mekânsal bir kopuş yaşamaktadır (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997).

İsrail nüfus mühendisliğini yalnızca askeri yollarla değil, aynı zamanda hukuki araçlarla da sürdürmektedir. 1950 yılında kabul edilen “*Absentees Property Law*” (Gaip Mülkiyeti Yasası) ile Arap-İsrail (1948) savaşı sırasında ya da sonrasında evlerini terk etmek zorunda kalan Filistinlilerin mülklerine el konularak, devlet tarafından “vasi” atanmıştır (UNISPAL, 1950). Bu uygulama, Foucault’nun siyasi bedenler üzerinde denetim kuran modern iktidar anlatımıyla örtüşmektedir. İktidar, mekânı yeniden tasarlarken geçmişe dair hafızayı da mülksüzleştirerek unutturmaktadır (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997).

Söylemsel şiddetin bir diğer örneği ise İsrail okullarında eğitim gören Filistinli çocuklar üzerinde yaşanmaktadır. 1950’li yıllardan itibaren İsrail’deki eğitim müfredatı, Filistinlilerin kendi topraklarını terk etmeye zorlanmalarının nedenlerini tartışmak yerine, bu süreci Arap liderlerin başarısızlıklarına bağlayan bir anlatı etrafında şekillendirilmiştir. İsrail ders kitapları Filistinlileri “terörist” ve “yıkıcı” olarak çerçevelemekte; böylece çocukların zihinsel dünyasında belirli özneleştirme pratikleri kurarak bir kimlik silinmesine zemin hazırlamaktadır (Peled-Elhanan, 2012). Bu süreç, Foucault’nun “iktidarın söylem üzerinden özne inşası” kavramıyla doğrudan ilişkilidir. Öğrenciler neyin bilgi olarak kabul edildiği, kimin kurban, kimin suçlu olduğu gibi ikiliklerle toplumsal hakikatin içine çekilmektedir (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). İsrail Devleti tarafından tercih edilen bu uygulamalar “zorunlu” değil aksine belirli bir güç bileşiminde ortaya çıkan ve başka alternatif uygulamalarında olabileceğini belirleyen bir durumdur (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997).

⁹ Plan Dalet: 1948 yılında İsrail’in kuruluş süreciyle eşzamanlı olarak devreye sokulan ve Filistin topraklarında yaşayan Arap nüfusun kitlesel biçimde yerinden edilmesini hedefleyen sistematik bir askeri operasyon planıdır (Pappé, 2006).

1967 yılında gerçekleşen Altı Gün Savaşı'nın ardından İsrail, Batı Şeria, Doğu Kudüs, Gazze Şeridi, Golan Tepeleri ve Sina Yarımadası gibi geniş alanları işgal etmekle kalmayıp; bu bölgelerde “askeri yönetim” tesis etmiştir. “Güvenlik” gerekçeleriyle kurulan bu yapı, özünde Foucault'nun penceresinden bakıldığında: yönetimin yalnızca hukuki düzenleme ile değil, öznenin yaşam alanlarını belirleyen, davranışlarını yönlendiren ve normatif gerçekliği yeniden inşa eden bir iktidar biçimi olması bakımından “hükmetme sanatı” çerçevesinde değerlendirilebilmektedir (Foucault, 1978, akt. Burchell, 2007). İsrail bu bağlamda askeri emirleri, hukukun bir normlar bütünü değil, iktidarın işlevsel bir aracına dönüştürmektedir.

Nitekim 23 Temmuz 1967 tarihli Askerî Emir 58 (*Military Order No. 58*), Batı Şeria'da yaşayan veya savaş öncesi/savaştan sonra bölgeden ayrılmış olan Filistinlilerin mülklerini “terk edilmiş” saymaktadır. Bu emir İsrail devletine mallar üzerinde fiilî ve hukuki tasarruf hakkı vermektedir (Israel Defense Forces (IDF), 1967). Emir, yalnızca mülk sahibinin şahsen gelerek taşınır ya da taşınmaz malı üzerindeki mülkiyetini ispatlaması durumunda malını geri alabileceğini belirtmektedir. Fakat yasa aynı zamanda Eylül 1967 yılında yapılan nüfus sayımında yer almayan kişilerin yasal ikamet sahibi olamayacağını belirtmektedir. Dolayısıyla, büyük bir Filistinli nüfus hem mülksüzleştirilmiş hem de yönetsel sistemin dışında bırakılmıştır. Görülmektedir ki soybilim analiz perspektifinden hukuk söylemsel bir aygıt olarak hakikat rejiminin tesis edilmesinde işlevsel bir rol üstlenmektedir (Foucault, 1975, akt. Kılıçbay, 1992). Böylelikle hukuki yasal çerçeve içinde bu topraklar sahipsiz ilan edilerek devlet mülkiyetine geçirilmesi kolaylaştırılmış ve nüfus “öteki” olarak inşa edilmiş, mülksüzleştirilmiş ve pasif özne haline indirgenmiştir. Batı Şeria'nın yaklaşık % 7,5'inin bu emirle “terk edilmiş mülk” statüsüne sokulması, yalnızca toprakların yeniden tahsisini değil, aynı zamanda mekânsal aidiyetlerinin ve siyasal öznelliklerinin silinmesini hedefleyen bir mühendislik anlayışı olarak şekillenmiştir (BADIL, 2003). Böylece askeri yönetim yalnızca fiziksel alanı değil; toplumsal varoluş biçimlerini de yeniden kuran bir iktidar formuna dönüşmüştür. Biyopolitik çerçevede bireylerin yaşamları, toprakla ilişkileri ve hatta varlık gerekçeleri yönetilebilir hâle getirilmiştir (Foucault, 1975, akt. Kılıçbay, 1992).

İsrail'in Filistin topraklarında uyguladığı işgalci¹⁰ politikalar, yalnızca fiziki işgal ve nüfus hareketleriyle sınırlı kalmamaktadır. Filistin halkının toplumsal belleğinde kök salmış simgeleri hedef alarak tarihsel bir mülksüzleştirme sürecini mümkün kılmaktadır (Yılmaz,

¹⁰İsrail'in işgalci güç olarak tanımlanması, BM Güvenlik Konseyi'nin 242 (1967), 338 (1973), 446 (1979), 465 (1980) ve 478 (1980) sayılı kararlarında; ayrıca 2004 tarihli Uluslararası Adalet Divanı Danışma Görüşü'nde açıkça ifade edilmiştir.

2025). Zeytin ağacına yöneltilen sistematik yıkım bu bağlamda değerlendirilmelidir. 1967’den bu yana yaklaşık 2,5 milyon ağaç tahrip edilmiş, bunlardan 800.000’inin zeytin ağacı olması, yalnızca bir çevresel tahribat değil, aynı zamanda Filistinlilerin toprakla kurdukları tarihsel ilişkinin ve üretim temelli yaşam biçimlerinin parçalanması anlamına gelmektedir (United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), 2020; Young, 2022). Dolayısıyla soybilim analiz açısından bu müdahale belirli bir söylemin sürekliliği içinde değil, iktidarın belirli bir dönemde yeniden tesis ettiği stratejik bir kırılma olarak görülmelidir; çünkü zeytin ağacı yalnızca bir ürün değil, bir direniş geleneğinin, topluluk dayanışmasının ve hafızanın maddi taşıyıcısıdır (Yılmaz, 2025).

İsrail yönetiminin tarımsal üretimi izin rejimine bağlaması sonucunda Filistinli üreticilerin % 24’üne onay verilmesi (Young, 2022), ekonomik baskının yanında özneyi üretici olmaktan çıkararak, iktidarın tanıdığı ölçüde yaşayan, ikincil bir konuma yerleştirmiştir (Foucault, 1982, akt. Ergüden ve diğ., 2016b). Tarım sektöründe yaşanan bu çöküşün, yalnızca ekonomik değil, öznenin tarihsel sürekliliğini koparma amacı taşıyan bir iktidar müdahalesi olduğu, Gazze’de ve Batı Şeria’da uygulanan toprak erişim kısıtlamalarıyla birlikte değerlendirilmelidir (International Labour Organization, 2023).

1967 sonrası İsrail yönetimi, işgal altındaki Batı Şeria topraklarında askeri yönetim yoluyla yalnızca mevcut durumu korumakla yetinmemektedir. Bu bağlamda kurduğu rejimi ilerideki yerleşim politikalarının hukuki ve idari altyapısını inşa etmek için araçsallaştırmıştır. 1967 yılında çıkarılan bir diğer düzenleme ise Askerî Emir 59 (*Order No. 59*), özellikle dikkat çekicidir. Askerî Emir 59 ile, Osmanlı ve Ürdün dönemlerinden kalan ve geçmişte kamu hizmetine tahsis edilmiş tüm araziler, İsrail Devleti adına kayıt altına alınabilecek “devlet mülkü” olarak yeniden tanımlanmaktadır (Sedda, 2020; Sher, Kadari, Schmeidler and Gillis, 2005). Soybilim perspektifinden İsrail’in bu tür düzenlemeleri, geçmişin hukuki ve idari kalıntılarının “nötr” biçimde devralınmasını istememektedir. Bu kalıntılar iktidarın kendi stratejik çıkarlarına uygun olarak geçmişi yeniden kurduğu ve yeniden anlamlandırdığı bir müdahale biçimine dönüşmektedir (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972; 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Bu bakış açısıyla değerlendirmeye aldığımız No 59. sayılı emir “devlet mülkiyeti” kisvesi altında askeri amaçlarla kamulaştırılan arazilerin daha sonra sivil yerleşim alanlarına dönüştürülmesine imkân tanımaktadır (Sedda, 2020). Bu bağlamda Batı Şeria’da fiilen kurulmuş olan Beit El ve Matityahu gibi “yerleşim”ler, ilk etapta “güvenlik” gerekçesiyle askeri kontrol altına alınmış arazilerde inşa edilmiştir (NRC ve UN HABITAT, 2012). Böylelikle askeri tahakkümün sürdüğü topraklarda sivil “yerleşim”lere hukuki zemin

oluşturulmuş, İsrail'in alan hâkimiyetini kalıcılaştıran bir dönüşüm gerçekleştirilmiştir. Ayrıca bu tür emirler aracılığıyla Batı Şeria'daki mülkiyet ilişkileri radikal biçimde dönüştürülerek; toprakların yaklaşık % 70'i doğrudan ya da dolaylı biçimde İsrail Devleti'nin kontrolüne geçmektedir (BADIL, 2003). Foucault'nun soybilim bakış açısıyla, bu tür uygulamalar modern devletin iktidar aygıtları aracılığıyla geçmişi normatif bir yapıya dönüştürerek özne-iktidar ilişkisini yeniden kurma biçimi olarak değerlendirilmektedir (Foucault, 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980; 1975, akt. Kılıçbay, 1992).

1967 sonrası İsrail'in işgal altındaki topraklarda kurduğu askeri yönetim, yalnızca Filistinlilerin hareket özgürlüğünü değil, aynı zamanda siyasal temsillerini ve gündelik yaşamlarını kuşatan çok katmanlı bir iktidar ağı üretmiştir. Sürekli kontrol noktaları, ev yıkımları, arazi kamulaştırmaları ve ekonomik bağımlılık politikaları, Filistinlilerin yaşam alanlarını daraltarak onları iktidarın gözetim rejimi içinde edilgin bir konuma itmiştir (Pappé, 2006; Finkelstein, 2003). Ancak Foucault'nun (1997) vurguladığı gibi, iktidar yalnızca bastırıcı değil, aynı zamanda direnişi üreten kurucu bir güçtür. Bu bağlamda 1987'de patlak veren Birinci İntifada, salt spontane bir halk ayaklanması değil, uzun yıllar boyunca biriken yapısal şiddetin ve özneleştirme süreçlerinin yarattığı baskılara karşı toplumsal bir tepki olarak şekillenmiştir. İntifada, taş atan çocuklardan sivil itaatsizlik eylemlerine, boykotlardan alternatif örgütlenmelere kadar farklı düzeylerde Filistinlilerin “konuşabilir özne” olarak sahneye çıkışını temsil etmektedir.

Bu direniş, Foucault'nun “iktidarın olduğu yerde direniş de vardır” önermesini somutlaştırmaktadır (Foucault, 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980). İntifada sürecinde Filistinliler, iktidarın onları “terörist” ya da “yönetilmesi gereken nüfus” olarak konumlandırmasına karşı, kendilerini “ulusal özgürlük mücadelesi yürüten halk” olarak yeniden tanımlamışlardır. Dolayısıyla İntifada, yalnızca İsrail'in tahakküm pratiklerine verilen tepkisel bir çıkış değil, aynı zamanda özneleşme süreçlerinin tersine çevrilerek yeni bir politik kimlik inşasının ifadesidir. Bu yönüyle, tarihteki diğer direniş hareketleri gibi, iktidar tarafından üretilen sessizleştirme stratejilerine karşı toplumsal hafızanın, kimliğin ve direnişin kurucu bir momentisi olarak işlev görmüştür (Khalidi, 2020; BADIL, 2003).

İsrail'in bu süreçte başvurduğu sürekli sorgulama, baskı ve cezalandırma yöntemleri, modern iktidarın yalnızca denetim kurmakla kalmayıp bireyi belirli bir siyasi ve toplumsal konumda yeniden şekillendirmeyi amaçladığını göstermektedir (Foucault, 1975, akt. Kılıçbay, 1992). Bu süreçte tutuklamaların salt soruşturma değil, doğrudan cezalandırma ve yıldırma amaçlı kullanılması, cezalandırma tekniklerinin toplumsal mikro düzeyde işleyen birer iktidar aracı

hâline geldiğini göstermektedir. Filistinliler sivil itaatsizlik ve taşla direniş gibi araçlarla karşılık vererek (bknz. Şekil 3.2.), iktidar karşısında bireyin kendini yeni bir özne olarak konumlandırma girişimi olarak görülmektedir(Finkelstein, 2003). Bu bağlamda İsrail'in Filistinlilerin her türlü direniş eylemini “terörizm” olarak kriminalize ederek arenada kendi meşruiyetini inşa etmektedir (Khalidi, 2020).

Şekil 3.2. İktidarın mutlak şiddetine karşı çocuk bedeninin simgesel direnişi: Birinci İntifada'dan bir kare

*Görsel, Yasmina Allouche imzalı “Remembering the First Intifada” başlıklı makalede yer almaktadır (Middle East Monitor, 2016). Fotoğraf kaynağı olarak AFP'den Musa Al-Shaer gösterilmiştir. Erişim: <https://www.middleeastmonitor.com/20161208-remembering-the-first-intifada>

Bu tür kriminal stratejiler özneleştirilme süreci dâhilinde incelendiğinde yalnızca güncel güvenlik politikaları olarak değerlendirilmemektedir. Öznenin tanınma hakkının tarihsel olarak yeniden tanımlanması anlamına gelmektedir (Foucault, 1997, akt. Kılıçbay, 1997). Artık “hak arayan özne” değil, “tehdit olarak kodlanmış özne” inşa edilmiştir.

İsrail, Filistin toprakları üzerindeki fiilî kontrolünü kalıcılaştırmak amacıyla birçok hukuki düzenlemeler yapmaktadır. Örneğin, 6 Şubat 2017 tarihli Yahudiye ve Samiriye'deki Yerleşimlerin Düzenlenmesi Yasası (*Law for the Regularization of Settlement in Judea and Samaria*) İsrail'in yasal çabalarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Levush, 2015). “Yahudiye ve Samiriye” adlandırması, Batı Şeria'nın modern coğrafi tanımından öte, Tevrat'a atıf yapan tarihsel ve kutsal bir çerçeveye işaret etmektedir (Karahan, 2021; Memiş, 2010). Soybilim bir bakışla bu adlandırma, sadece masum bir coğrafi ifade değil, geçmişin kutsal metinlerinden devralınan anlamların bugünün hukuki ve siyasi söylemlerine

eklemlenmesiyle oluşmuş bir bilgi-iktidar üretimidir. Foucault'nun (1997) vurguladığı üzere, iktidar tarihsel süreklilikler kadar süreksizlikler üzerinden de işleyen bir stratejiye sahiptir; burada da “Batı Şeria” teriminin modern-siyasi kullanımından farklı olarak “Yahudiye ve Samiriye” söylemi, tarihsel bir meşruiyet ve kadim hak iddiası üretmektedir. Böylelikle, hukuki belgelerde ve resmi söylemlerde bu adlandırmanın tercih edilmesi, Filistin topraklarını modern bir işgal sahası olmaktan çıkarıp, kadim bir “Arz-ı Mev’ûd”un güncel tezahürü olarak sunmakta; Filistinlilerin varlığını görünmez kılarken, Yahudileri seçilmiş halkın mirasçısı olarak özneleştirilmektedir. Dolayısıyla “Yahudiye ve Samiriye” söylemi, soybilim olarak bakıldığında, geçmişin yeniden yazımı yoluyla bugünün iktidar pratiklerini meşrulaştıran bir hakikat rejimi üretmektedir (Foucault, 1967, akt. Bass, 1978; 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997).

Yahudiye ve Samiriye’deki Yerleşimlerin Düzenlenmesi Yasası, toprakların yasal sahiplerini sistematik olarak görünmez kılarken; Batı Şeria’nın demografik mühendisliğini kolaylaştırmaktadır. Söz konusu yasa, özel Filistin mülkleri üzerine inşa edilen yasa dışı yerleşimlerin, “iyi niyetle” kurulduğu iddiasıyla kamulaştırılmasını ve korunmasını öngörmektedir (Adalah, 2017; Levush, 2015; PeaceNow,2020). Bu sayede İsrail, işgali hukuki zemine oturtturarak hem yerleşimlerin kalıcılığını güvence altına almayı hem de uluslararası düzeyde meşrulaştırmayı hedeflemiştir. Dolayısıyla, hukuk bu bağlamda tarafsız bir düzenleyici değil, iktidarın sürekliliğini sağlayan tarihsel bir strateji olarak işlev görmektedir (Foucault, 1997, akt. Kılıçbay, 1997; 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980). Bu yasanın amacı, Filistinlilerin mülkiyet haklarını silikleştirerek; toprakları kamusal, sahipsiz veya kullanılmayan alanlar olarak tanımlamak suretiyle onları özne statüsünden uzaklaştıran bir iktidar üretimi sunmaktır (Foucault, 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980). Bu bağlamda, yasada geçen “iyi niyet” kavramı da masum bir niyeti değil, iktidarın kendi müdahalelerini meşrulaştırmak için yarattığı ahlaki bir örtüyü temsil etmektedir. Böylece yasa, iptal edilmiş olsa dahi, geride bıraktığı söylemsel etkiyle işgalin doğal ve kaçınılmaz olduğu fikrini pekiştirmeye devam etmektedir (Foucault, 1967, akt. Bass, 1978; 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997).

İsrail devleti, Filistin topraklarında yalnızca mekânsal değil, öznellik düzeyinde de bir hâkimiyet kurma stratejisi izlemektedir. Bu durumun çarpıcı bir örneği, 19 Temmuz 2018 yılında yürürlüğe giren “Yahudi Ulus Devlet Yasası”dır (Adalah, 2017). Bu yasa, Yahudilerin İsrail’de ulusal self determinasyon hakkına sahip tek halk olduğunu beyan ederek, Filistinli vatandaşları kurucu öznelere olmaktan dışlamaktadır (Adalah, 2017; Çınkara, 2020; Foucault,

1982, akt. Ergüden ve diğ., 2016b). Arapçayı ise resmi dil statüsünden çıkararak, simgesel düzeyde dahi yerel kültürel varoluşun bastırılmasına zemin hazırlamaktadır (Adalah, 2017). Yasayla birlikte “demokratik” devlet vurgusunun kaldırılması ve yerine dini-etnik aidiyetin yasal olarak tescillenmesi, Arz-ı Mev’ûd söyleminin hukuki zemine taşınma çabası olarak da değerlendirilebilmektedir (Çınkara, 2020). Bu sebeptendir ki iktidar yalnızca baskı aracı olmamakta aynı zamanda özneyi üretmekte ve belirli hakikat rejimleri içinde tanımlamaktadır (Foucault, 1976, akt. Hurley, 1978). Yahudi Ulus Devlet Yasası da bu bağlamda, İsrail kimliğini Yahudi olma üzerinden sabitleyerek, Filistinli yurttaşların siyasi ve kültürel öznelliklerini söylemsel olarak askıya almaktadır (Adalah, 2017; Çınkara, 2020). Böylelikle yasa, yalnızca hukuki bir düzenleme olmanın ötesine geçerek, bireyleri ve toplulukları tanımlayan, konumlandıran ve yöneten bir iktidar aracına dönüşmektedir (Foucault, 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980; 1978, akt. Burchell, 2007).

Harita 3.2. 1947’den günümüze Filistin toprakları üzerinde İsrail’in işgali

*<https://stratejikortak.com/2020/04/filistin-meselesi-intifada.html>

Yukarıdaki haritada görüldüğü üzere (bkzn. Harita 3.1.) Filistin topraklarının 1947’den günümüze uğradığı parçalanmayı mekânsal bir söylem pratiği olarak gözler önüne sermektedir. İsrail’in Filistinlilere karşı stratejileri göstermektedir ki; egemenlik yalnızca fiziksel şiddetle değil, söylemsel düzenlemeler ve hukuki-yönetmel mekanizmalar aracılığıyla da inşa edilmektedir (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Bu süreçte İsrail devleti,

hukuku, güvenlik söylemini ve modern devlet mantığını kullanarak bir “hakikat rejimi” oluşturmuştur. İsrail Filistin topraklarını “boş”, “kontrol edilmesi gereken” veya “tehlikeli” alanlar olarak kodlamaktadır. Böylelikle yerleşimci sömürgeciliği doğallaştırarak, meşrulaştırmaktadır. Harita, yalnızca Filistinlilerin toprak kaybını değil, tarihsel süreksizlikler içinde inşa edilen İsrail Devleti’nin iktidar formunun izini sürme olanağı tanımaktadır (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997).

İsrail’in Filistinlilere yönelik baskı stratejileri, yalnızca fiziksel mekânda gerçekleşen bir işgalin ötesine geçerek özne inşasını hedef alan çok katmanlı bir iktidar pratiğine dönüşmektedir. Bu bağlamda, 16 Ekim 2024 tarihinde İsrail Savunma Bakanlığı tarafından yayınlanan ve Hamas lideri Yahya Sinvar’a ait olduğu iddia edilen video, yalnızca bireysel bir teşhir değil; aynı zamanda direnişin sembolik anlamlarını hedef alan bir iktidar gösterisine dönüşmektedir (Euronews, 2024). Soybilim analiz çerçevesinde İsrail’in yaptığı psikolojik strateji çoğulluk kavramı bakımından, iktidarın hiçbir zaman tek bir kaynaktan işlemediğini; çeşitli kurumsal, hukuki ve sembolik araçlarla aynı anda farklı düzlemlerde etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Foucault, 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980). Aynı şekilde, 2025 Oscar Töreni’nde “No Other Land” adlı belgeseliyle ödül alan Filistinli yönetmen Hamdan Ballal’ın hiçbir gerekçe sunulmadan gözaltına alınması da, iktidarın yalnızca bedeni değil, anlatıyı da disipline etme çabasının bir parçasıdır (Al Jazeera, 2025). Dolayısıyla bu tür pratikler, sadece baskıcı araçlar olarak değil, tarihsel özne formlarının çoğul biçimlerde yeniden üretildiği mekanizmalar olarak da değerlendirilmelidir (Foucault, 1967, akt. Bass, 1978; 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Bu durumda, Filistinli öznelerin yalnızca fiziksel değil, sembolik varlıklarının da iktidar tarafından yeniden tanımlandığı; hangi figürlerin meşru, hangilerinin tehdit olarak kodlanacağına ilişkin bir iktidar söylemi inşa edildiği görülmektedir. Dolayısıyla, görsel temsillerin manipülasyonu ve medyatik teşhir, yalnızca psikolojik savaş değil; aynı zamanda soybilim olarak iktidarın özne üretme stratejisinin çoklu katmanlarda nasıl işlediğinin somut bir örneğidir.

İsrail’in Filistin topraklarında uyguladığı stratejiler, yalnızca fiziksel alanların işgaliyle sınırlı kalmamıştır, aynı zamanda bu topraklarda yaşayan halkın tarihsel hakikatlerini, mülkiyet ilişkilerini ve öznellik biçimlerini dönüştürmeyi amaçlamıştır. Bu bölümde de birçok yerde belirtildiği gibi bu dönüşüm, hukuki normların arkasına gizlenmiş iktidar teknolojilerinin tarihsel sürekliliği ile mümkün kılmaktadır (Foucault, 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980). Askerî emirlerle tanımlanan “boş toprak” anlayışı, yalnızca mekânı değil, aynı zamanda o mekânın tarihsel hafızasını ve direniş kapasitesini de hedef almaktadır. Zeytin ağaçlarının yok

edilmesi, eğitim ve medya araçlarıyla sürdürülen denetim pratikleri, öznenin baskı altında yeniden inşasını amaçlayan iktidar biçimlerinin örnekleridir. Bu bağlamda, İsrail'in "iyi niyet" söylemiyle yasadışı yerleşimleri meşrulaştırma çabası da hukuku tarafsız bir araç olmaktan çıkararak, iktidarın tarihsel sürekliliğini sağlayan bir normatif iktidar aygıtına dönüştürmüştür. Bu analiz, Filistinli öznenin yalnızca siyasi bir aktör değil, aynı zamanda tarihsel olarak bastırılan bir bilgi alanı olduğunu ortaya koymaktadır.

3.2.Arz-ı Mev'ûd Söyleminin İnşası: Teolojik, Etno-nasyonel ve Hukuki Kodlar

3.2.1. Arz-ı mev'ûd söyleminin teolojik kodları

19. yy'da Avrupa'da yükselen ulus-devlet düşüncesi, farklı etnik ve dini toplulukların kendi kimliklerini ulusal bir çatı altında inşa etme yolunu açmıştır. Bu süreçte, Avrupa toplumlarında dağınık halde yaşayan Yahudi topluluklar, artan antisemitist hareketler ve özellikle Almanya başta olmak üzere maruz kaldıkları sistematik dışlanma sebebiyle ulusal bir kimlik arayışına yönelmişlerdir (Tokgöz, 2017). Bu arayış, sadece siyasi bir birliği değil, aynı zamanda kadim inançlarla beslenen bir tarihsel hafızanın canlandırılmasını da içermektedir. Tarihsel hafızayı canlandırma ve ona meşruiyet kazandırma işlevini Yahudi inancının kutsal metni Eski Ahit üstlenmektedir (Memiş, 2010; İnanç, 1991; Turhan, 2024). Bu bağlamda Foucault'nun söylem anlayışında, söylenebilirlik koşulları tarihsel bağlamda sağlanmakta ve Arz-ı Mev'ûd anlayışı yeniden gündeme getirilebilir hale gelmektedir. Çünkü bir şeyin var olması onun söylenebilir olacağı anlamına gelmemektedir. Bir şeyin söylenebilmesi için, aynı zamanda toplum içinde duyurulması, kabul edilmesi ve anlamlı kılınması gerekmektedir (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972; 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980).

Yahudilerin kutsal metni olan Tevrat'ta Hz.İbrahim ve soyunun seçilmişliği sürekli olarak vurgulanmakta ve bu halka Tanrı'nın ahdi olarak kutsal topraklar vaat edilmektedir (Memiş, 2010). Böylelikle kutsal metin Yahudi halkının "seçilmişliği", "tarihi hak sahipliği" gibi kimlik ve aidiyet figürlerini üretmektedir. Toprak, yalnızca fiziki bir nesne olmaktan çıkarak anlam yüklü bir varlığa dönüşmektedir. Bu nedenle Arz-ı Mev'ûd söylemi, salt dini bir anlatı olmanın ötesine geçerek kimliği, hakkı ve toprağı üreterek gerçekliği inşa eden bir söylemsel mekanizma haline gelmektedir (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972; 1978, akt. Hurley, 1980; 1976, akt. Hurley, 1978). Fakat Hz. İbrahim'e Kenan halkının yerleşmesi için vaat edilen bu topraklar "Kenan Toprakları" olarak tanımlanmaktadır (İnanç, 1991). Kenan sınırları; günümüz İsrail, Filistin, Lübnan, Suriye sınırını çizmekte ve Arz-ı Mev'ûd söyleminin tarihsel-yerel çekirdeğini oluşturmaktadır. Ancak Siyonizmle şekillenen Arz-ı Mev'ûd (Vaat

Edilmiş Topraklar) sınırları ise, Kenan topraklarının da içinde bulunduğu, Hz.İbrahim'in soyundan gelen İsrailoğullarına vaat edilmiş ve Nil Nehri ile Fırat Nehri arasındaki toprakları içermektedir (Karahan, 2021). Bu açıdan Tevrat, bir arşiv olarak çalışmakta; Kenan'dan, Nil-Fırat Nehrin'e geçiş tarihsel yeniden yazım işlevi görmektedir. Dolayısıyla Arz-ı Mev'ûd geçmişin değil, şimdinin ihtiyaçlarına göre düzenlenmektedir (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972). Bu inanç, Yahudi halkını ortak bir geçmişte buluşturmanın ve modern Siyonist hareketin ideolojik temelini oluşturmanın bir aracı olarak işlev görmüştür.

Yahudiler Arz-ı Mev'ûd anlayışını Tanrı ile aralarındaki bir ahid/sözleşme niteliğinde görmektedir (Küçük, 1992). Her şeye sahip olan Tanrı onları diğer halklardan üstün kılmakta ve Yahudilere tuttukları sözlerinin karşılığında topraklar vaat etmektedir (Küçük, 1992; Karahan, 2021). Ayrıca Tevrat'ın Mezmurlar bölümünde Tanrı'nın tüm dünyanın tek hâkimi olduğunu ve her şeyi onun yarattığını ifadesi yer almaktadır (Karahan, 2021). Böylelikle, söylemin dinsel meşruiyetin yaratımı direkt Tanrı tarafından yapılmaktadır. Tanrı'nın buyruğu tartışılmazdır ve Tanrı bu toprakların sahibi olarak İsrailoğullarını seçmektedir (Memiş, 2010). Bu anlayış, Yahudilerin mekânsal varlığını yalnız tarihsel olarak değil ilahi gereklilik olarak sunmaktadır. Dolayısıyla, İsrailoğullarının Filistin topraklarındaki eylemleri söylemsel olarak suçtan arındırılmakta ve itirazdan muaf bir düzene dâhil etmektedir (Foucault, 1976, akt. Hurley, 1978).

Tevratta yer alan bir başka konu ise Tanrı'nın İsrailoğullarıyla yaptığı ahidden üç soyu dışlamasıdır. Hz.İbrahim'in soyundan gelenlere bırakılan topraklar; Hz. İsmail, Ketura'nın çocukları ve Esav'a bırakılmamıştır (Karahan, 2021). Hz. İsmail, Hz. İbrahim'in Hacer ile evliliğinden olan ve şuan Arap halklarının atası olarak kabul edilmektedir. Ketura ise Hz. İbrahim'in ikinci eşidir; o ve ondan doğan çocuklar tarihsel ve teolojik yorumlarla semitik veya bölgesel halk gruplarının atalarıdır ve onlarda vaat edilen toprakların dışında yaşamak zorundadırlar. Esav ise İshak'ın oğlu ve Yakup'un ikiz kardeşidir; Esav ve soyundan gelenler ise tarihsel süreç içerisinde Yahudilerle rekabet halinde bulunan Arap kabileleridir (Karahan, 2021). Bu bağlamda Tevrat artık dini anlatıdan çok özneleştirme sürecine etki eden bir rol üstlenmektedir. Yahudi ve Yahudi olmayanları tanımlayarak; kimlikleri söylem içinde şekillendirmektedir. Yahudileri “Tanrı'nın halkı” olarak özneleştirirken, diğer soylar “dışlanan öteki” konumuna itilmektedir (Foucault, 1982, akt. Ergüden ve diğ., 2016b). Bu dışlayıcı anlatı Yahudi halkının toprak üzerindeki hak iddialarını mutlaklaştıran bir hakikat düzeni kurmaktadır. Bu bağlamda Tevrat yalnızca bir dini metin olmaktan çıkarak siyasi ve ideolojik bir araç haline gelmektedir (Foucault, 1976, akt. Hurley, 1978).

Arz-ı Mev'ûd söyleminin teolojik kodlarının sürekliliği yalnızca Tevrat'ta yer alan ahit anlatılarıyla sınırlı değildir. Talmud ve rabbinik yorumlar, “toprağa dönüş” düşüncesini sürekli canlı tutarak, bu vaadi yalnızca tarihsel bir hatıra değil, geleceğe dair bir zorunluluk olarak kodlamıştır (Karahan, 2021). Böylelikle kutsal metinler yalnızca geçmişin anlatısı değil, her dönemde güncellenebilen bir siyasal söylemin kaynağı olmuştur. Bu durum, Foucault'nun (1972) söylem anlayışıyla değerlendirildiğinde, metinlerin sabit hakikatler taşımaktan çok, hangi bilginin hangi tarihsel bağlamda “söylenebilir” olacağını belirleyen arşivler işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır.

Arz-ı Mev'ûd söylemi, yalnızca Yahudilerin geçmişe dayalı tarihsel bir hak iddiası değil; aynı zamanda Mesih'in gelişyle ilişkilendirilen kurtuluşçu bir geleceğin parçası olarak kurgulanmaktadır. Bu bağlamda “topraklara dönüş”, yalnızca politik ve hukuki bir mesele değil, “Tanrı'nın ilahi planını hızlandırma” yönünde dinsel bir görev olarak anlamlandırılmaktadır. Nitekim Yahudi teolojisinde, vaat edilen topraklara dönüşün Mesih'in zuhurunu hazırlayacağına dair güçlü bir inanç mevcuttur (Memiş, 2010; Karahan, 2021). Böylece söylem, dünyevi iktidar pratiklerini metafizik bir zorunlulukla birleştirmekte ve Yahudi halkını yalnızca tarihsel değil, geleceğe dair kutsal vaatlere dayalı bir özne olarak da konumlandırmaktadır.

Bu mesihçi tahayyül, modern dönemde Siyonizm'in ideolojik çerçevesiyle birleşerek yeni bir işlev kazanmıştır. Arz-ı Mev'ûd söylemi, yalnızca dini toplulukları değil, seküler ve agnostik kesimleri de içine alarak, “Tanrı'nın bu toprakları Yahudilere verdiği” inancını toplumsal bir ortak paydaya dönüştürmüştür (Garaudy, 1982, akt. Malchelosse, 1996). Böylece Mesihçilik, yalnızca kutsal metinlerdeki bir vaat değil, modern devlet söylemine eklenen bir politik araç haline gelmiştir. Bu inanç Yahudi ulusunun “atalarına ait” olduğu iddia edilen topraklara dönüşünü kaçınılmaz bir tarihsel zorunluluk gibi sunmuş; Filistinlilerin varlığı ise bu “kurtuluş” anlatısının önünde engel olarak kurgulanmıştır (Sand, 2009, akt. Birkan, 2010).

Foucault'nun söylem analizi çerçevesinden bakıldığında, Mesihçilik yalnızca bir dini tahayyül üretmemekte; aynı zamanda öznelliklerin yeniden kurulmasını sağlamaktadır. Yahudi halkı “Tanrı'nın seçilmiş kavmi” ve “kurtuluş tarihinin öznesi” olarak konumlandırılırken, Filistinliler bu hakikat rejiminde ya “engelleyici” ya da “gayrimeşru” bir varlık olarak dışlanmaktadır (Foucault, 1982, akt. Ergüden ve diğ., 2016b). Bu bağlamda, mesihçi boyutun söylemsel işlevi, sadece geleceğe dair umut yaratmak değil, aynı zamanda bugünün siyasi pratiklerini meşrulaştırmaktır.

Sonuç olarak, Arz-ı Mev'ûd söylemi tarih boyunca yalnızca bir teolojik vaat olarak kalmamış, Yahudi kimliğini, aidiyetini ve toprak iddialarını meşrulaştıran güçlü bir hakikat rejimi işlevi görmüştür. Foucault'nun söylem analizi çerçevesinden bakıldığında bu söylem, yalnızca kutsal metinlerin dinsel bir yorumu değil, aynı zamanda toplumsal öznellikleri, kimlikleri ve mekânsal hak iddialarını üreten bir iktidar stratejisidir. Tevrat'ın ilahi bir sözleşme olarak sunduğu bu toprak vaadi, Yahudi halkını “Tanrı'nın seçilmiş halkı” konumuna yerleştirirken; diğer soyları ve toplulukları dışlayarak onların varoluşunu söylem dışına itmektedir. Böylece Arz-ı Mev'ûd anlatısı, geçmişin tarihsel bir mirası olmaktan öte, modern Siyonist ideolojinin ve İsrail'in toprak politikalarının ideolojik zeminini oluşturan dinamik bir bilgi-iktidar rejimi hâline gelmektedir.

3.2.2. Arz-ı mev'ûdsöyleminin etno-nasyonel kodları

Vaat edilmiş toprak söylemi yalnızca geçmişe dair bir anlayış olmaktan öte bugünün siyasal yapısını kuran yeni bir yazım pratiğine yol açmaktadır. Modern Siyonist söylem bu anlatıyı alarak ona seküler bir bağlam kazandırmış ve yeniden üretmiştir (Karahana, 2021; Turhan, 2024; Çarkçı, 2021). Artık Tanrısal hak iddiaları yerini “tarihsel mağduriyet”, “ulusal hak” söylemlerine bırakmaktadır. Dolayısıyla Tevrat'aki “vaat edilen toprak” söylemi dini anlam ile modern seküler anlam arasında süreklilik kurarken bir kırılmayada yol açmaktadır (Foucault, 1975, akt. Kılıçbay, 1992). Kutsal metinler inanç rehberliğinde modern siyaset söyleminin kaynağı haline gelmiş; ilahi olanın yerini dünyevi bir egemenlik söylemi almıştır.

Siyonizm, Yahudi halkını dini bir topluluk olmanın ötesinde bir ulus, halk olarak tanımlamaktadır (Çarkçı, 2021). Bu bağlamda, Siyonizm Yahudi halkının Avrupa'daki sistematik baskıdan kurtulma yolunu tarihsel vatanları olarak kabul ettikleri Eretz İsrail (Bugün ki Filistin) topraklarında gören etno-ulusalcı bir ideolojik harekettir (Herzl, 1896, akt. Bear, 1917). Vaat edilmiş toprak söyleminin sekülerleştirilmiş bir uzantısı da “halksız toprak için topraksız halk” (*a land without people for a people without a land*) mitiyle ortaya çıkmaktadır. Bu mit, Filistin topraklarının boş ve sahihsiz gösterilmesi üzerinden Yahudi göçünün meşruiyetini üretmeyi amaçlamıştır (Pappé, 2006; Finkelstein, 2003). Böylelikle Filistin'de yüzyıllardır yaşayan yerli halk görünmez kılınmış, toprak ise “bekleyen” bir coğrafya olarak yeniden yazılmıştır. Golda Meir'in¹¹ 1969'da dile getirdiği “Filistin halkı diye bir şey yoktu” ifadesi bu mitin siyasal düzlemdeki en açık yansımalarından biridir (Garaudy,

¹¹Golda Meir 1921'de Siyonist hareketin etkisiyle Filistin'e göç etmiş ve 1956-1966 yılları arasında İsrail'in ilk kadın Dışişleri Bakanı olmuştur. 1969-1974 yılları arasında ise İsrail'in ilk ve tek kadın başbakanı olarak görev üstlenmiştir.

1982, akt. Malchelosse, 1996). Garaudy'ye (1996) göre bu noktada dikkat çekici olan yalnızca dindar nüfusun değil, seküler ve agnostik kesimlerin de “Tanrı’nın bu toprakları Yahudilere verdiği” inancını paylaşmalarıdır; böylece mit, dini inançla sınırlı kalmayıp toplumsal ortak bir kabul haline gelmiştir.

Bu söylemin yapısı, klasik sömürgecilikte kullanılan boş toprak (*terra nullius*) anlayışına benzemektedir; yerli halkın varlığı bilinçli bir biçimde silinmekte ve böylece kolonizasyon “doğal” ve “kaçınılmaz” bir süreç olarak sunulmaktadır (Sand, 2009, akt. Birkan, 2010). Foucault’nun söylem analizi açısından bakıldığında, “halksız toprak” miti yalnızca bir tarih anlatısı değil, aynı zamanda bir hakikat rejimidir. Bu söylem, Filistin halkının varlığını inkâr ederek özneyi “yok” konumuna yerleştirirken, Yahudi halkını “hak sahibi” özne olarak kurmaktadır. Böylece iktidar, bilgi ve söylem arasındaki ilişki görünür hale gelmektedir: toprak üzerinde egemenlik, yalnızca askeri ya da siyasi güçle değil, “gerçeklik” olarak kabul ettirilen anlatılar aracılığıyla da tesis edilmektedir (Foucault, 1975, akt. Kılıçbay, 1992). Bu bağlamda “halksız toprak” miti, dini referanslardan beslenen vaat anlatısıyla seküler ulusalcı çerçeveyi birleştirerek modern İsrail siyasetinin kurucu ideolojik dayanaklarından birini oluşturmakla kalmamış, aynı zamanda bir iktidar söylemi olarak mevcut halkı görünmezleştirip, yeni bir toplumsal ve siyasal düzenin dilsel zemininin kurulmasına da aracılık etmiştir.

Siyonist düşünceye göre Tanrı’nın onlara vaat ettiği topraklar her zaman başka halklar tarafından gasp edilmiştir ve bu toprakları geri almak için her yol mübah görülmüştür (Karahan, 2021). Bu anlayış, yalnızca dini bir iddiadan ibaret kalmamış; tarihsel bir “hakikat” rejimi kurarak Yahudi kimliğini kurucu bir özne, Filistinlileri ise “haksız işgalci” konumuna indirgemıştır. Böylelikle, “tarihî hak” ve “ebedî yurt” olarak konumlandırılan toprakların Yahudiler tarafından ele geçirilmesi ve o topraklarda yaşayanların sürülmesi hem kutsal metinlerin meşruiyetine sağlamakta hem de modern ulus-devlet mantığının “doğal” bir sonucuymuş gibi sunulmaktadır.

Soybilim analizin açıkladığı üzere, söylem yalnızca bilgiyi üretmez, aynı zamanda normları da inşa etmekte; kimlerin hak sahibi, kimlerin gayrimeşru sayılacağını belirleyen bir iktidar düzeni kurmaktadır (Foucault, 1976, akt. Hurley, 1978). Arz-ı Mev’ûd söylemi de bu doğrultuda, geçmişteki kutsal anlatıları seçip dönüştürerek bugünün siyasal ihtiyaçlarına uygun yeni bir hakikat kurgusu üretmektedir. Soybilim bakışla görüldüğü üzere, bu söylem, tarihin doğrusal bir anlatısı değil, kırılmalar ve yeniden yazımlarla şekillenen iktidar stratejilerinin ürünüdür. Dolayısıyla Yahudilerin Filistin topraklarına yönelik hak iddiaları,

yalnızca “Tanrı’nın vaadi”ne değil, modern dönemde norm üretme ve ötekini dışlama mekanizmalarıyla desteklenmiş tarihsel bir iktidar teknolojisine dayandırılmaktadır.

Yahudi kimliğine dayalı etnik bir devlet inşasına en büyük katkı Theodor Herzl tarafından sağlanmıştır. Herzl 1897 düzenlenen 1. Siyonist Kongresi’nde uluslararası aktörlerin himayesi altında Filistin topraklarında bir Yahudi devleti kurma arzusunu dile getirmiştir. Aynı zamanda Herzl Siyonizmi barışçıl gösterme çabasına girmektedir. Uluslararası desteği almak adına mevcut halk ve bölge yönetimine zarar vermeyecek yasal yerleşimleri talep etmektedir (Finkelstein, 2003). Herzl “barışçıl” gözükmek adına Osmanlı Padişahı 2. Abdülhamit’e ekonomik destek sunarak dostane ve iş birliğine dayalı ilişki kurmak ve Filistin topraklarını ondan satın almak istemiştir (Finkelstein, 2003; Işık ve diğ., 2025; Döner, 1997; Gökmen, 2023). Buna karşın, *A Jewish State* (Yahudi Devleti) (1917) adlı eserinde Filistin’deki Arap nüfusunun zorla göç ettirmeyeceğini belirtmektedir. Çözüm önerisi olarak ya gönüllü göç sağlanacak ya da Yahudi yerleşimleri Arapları kışkırtmadan kademeli şekilde ilerletilecektir (Herzl, 1896, akt. Bear, 1917). Fakat Herzl’in (1960) günlüklerinde bölge halkının siyasi haklardan mahrum bırakılması ya da topraklarına el koyma fikirleri yer almaktadır. Örneğin; Yahudilerin Araplardan alınan malları gerçek bedelinin üstünden satın almalarını istemektedir. Böylelikle yerel halk farkında olmadan kandırılarak mülkiyetlerinden vazgeçmeleri sağlanacaktır.

Herzl, etno-nasyonel devlet kurma isteğini günlüklerinde açıkça ifade etmektedir. Fakir Arap halkı komşu ülkelere transfer ederek sadece Yahudilerin olduğu bir işçi sınıfını oluşturmak istemektedir. Göç eden Arap nüfusu topraklara almayarak yalnızca Yahudilere ait bir devletin varlığını vurgulamaktadır. Dolayısıyla, kurulacak olan Yahudi devleti yalnız topraklar üzerinde değil, nüfus üzerinde de bir iktidar kurmaktadır (Foucault, 1978, akt. Burchell, 2007). Bununla birlikte Yahudi devletinde diğer halklara siyasi hak tanınmayacağını, Arapların ellerindeki malların kamulaştırarak onları sessiz bir şekilde topraklardan çıkaracağını belirtmektedir (Herzl, 1896, akt. Lowenthal, 1960). Bu tür söylemlerle Herzl Arapların haklarını geçersiz kılmakta onların görünürlüğüne zedelemektedir. Bu bağlamda, Herzl “şiddeti normalleştirme” stratejisi izlemektedir; “neyin doğru”, “neyin yapılabilir” olduğunu belirlemektedir (Foucault, 1976, akt. Hurley, 1978; 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Ayrıca özneleştirme sürecinde Yahudi halkı “hak sahibi özne” olarak tanımlarken; Arapları “engelleyici unsur” olarak görmektedir. Yahudiler “kurucu halk” olurken; Araplar “göç ettirilecek ötekiler” haline gelmektedir. Görülmektedir ki, iktidar kimlerin görünür kılınacağına, kimlerin dışlanacağına karar veren ve böylelikle hakikat düzenini inşa eden

bilgi-iktidar yapısına dönüşmektedir (Foucault, 1976, akt. Hurley, 1978; 1982, akt. Ergüden ve diğ., 2016b)

Herzl'in, Yahudi kimliğine dayalı etnik ulus-devlet söylemi, İsrail'in kuruluş sürecinde kurumsallaşmıştır ve günümüzde Filistin halkına karşı politikaların normatif ayağını oluşturmuştur (Pappé, 2006; Khalidi, 2020). Etnik bir kimliğe sahip ulus-devletin kurumsal bir zeminde temellerini atan ve İsrail'in ilk başbakanlık görevini üstlenen David Ben-Gurion'dur (Memiç, 2010). Devletin sürekli yeniden tanımlanabilir olduğunu ortaya koymak adına Amerika Bağımsızlık Bildirgesi'ni referans alarak İsrail Devleti'nin toprak sınırlarını belirtmemektedir (Memiç, 2010; Foucault, 1978, akt. Burchell, 2007). Bu bakış açısı ilerde İsrail'in Filistin, Ürdün, Lübnan, Suriye topraklarındaki faaliyetleriyle devletin iktidarının esnekliğini görünür kılmaktadır (Foucault, 1978, akt. Burchell, 2007). Bu bağlamda, Ben-Gurion'un Arap nüfusa karşı tutumu her ne kadar “eşit vatandaşlık” yaklaşımı olarak vurgulansada; fiili uygulamalar bunun zıttını göstermektedir. Ben-Gurion Yahudi ulusunu esas alan bir yapı oluşturmak için ilk olarak Yahudi kitlesel göçü teşvik ettirmiştir. Yahudi halkının yanında gelen diğer gruplar başlangıçta görmezden gelinmiştir (Garaudy, 1982, akt. Malchelosse, 1996). “İsrail Yahudileridir.” anlayışı içinde devletin kurumlarını bu ideoloji çevresinde kurumsallaştırmıştır (Sand, 2009, akt. Lotan, 2010). 1948 Arap-İsrail savaşı ve ardından yaşanan “Nakba” süreciyle yüzbinlerce Filistinli sürgüne gönderilmiş ve geri dönmelerini engelleyecek yasaları desteklemiştir (Khalidi, 2020; Pappé, 2006). Dolayısıyla, Ben-Gurion İsrail Devleti'nin sınırlarını tanımsız bırakması, Nakba sonrası geri dönüşü engelleyen yasaları desteklemesi; “güvenlik”, “demografi” ya da “meşru savunma” gibi kavramlar kullanarak şiddetin söylem aracılığıyla silikleşmesini sağlamaktadır (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997).

1960 ve 80'li yıllar itibarıyla İsrail içinde yaşayan Arapların siyasi temsilleri kısıtlanma çalışmaları yürütülmektedir. İsrail Devleti'nin varlığını reddetmek veya Yahudi karakterine karşı çıkan görüşler susturulmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte, Arap partilerinin temsil edilmesini engellemek adına seçim barajları yükseltilmiş ya da bazı partiler illegal ilan edilmiştir (Garaudy, 1982, akt. Malchelosse, 1996). Fakat İsrail Yahudi vatandaşlarına “kendini belirleme hakkı” çerçevesinde Yahudi Ulus-Devlet Yasasıyla devletin Yahudi halkına ait olduğu açıkça belirtilmiştir (Patten, 2020). İsrail Devleti'nin, “Yahudi ulus” temelinde devleti inşa ederken Arap partilerini bastırması neyin söylenebilir ve söylenemez olduğuna dair iktidarın söylemi üretici işlevi olarak görülmektedir (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972). Böylelikle Arap halkları kamusal alanda ikincil plana itilmektedir (Arendt, 1962).

Etnonasyonal ayrımcılığın bir başka örneği ise toplumsal hayat içerisinde Batı Şeria’da yaşayan Filistinlilerin maruz kaldığı yasaktır. Bu yasağa göre Batı Şeria’da sadece Yahudi vatandaşlara ait otobüs hatlarının olması ve bu hatlara Filistinlilerin erişiminin yasaklanmasıdır (Finkelstein, 2003). Dolayısıyla İsrail Devleti yalnızca fiziki ayrımı oluşturmadığı aynı zamanda söylemsel olarak kimlikleri kategorilere hapseden bir düzen yarattığı ortaya konulmaktadır (Foucault, 1978, akt. Burchell, 2007).

Yahudi yöneticiler her fırsatta Filistin topraklarının yasal sahibi olarak kendilerini göstermekte ve bunu meşrulaştırma çabalarına girmektedirler. Özellikle 1973’te yükselen İşçi Partisi Filistin topraklarının kutsal kitapta onlara vaat edildiğinin altını çizerek bu topraklarda Filistin halkı diye bir sınıfın olmadığını ve Yahudilerin bu topraklarda kimseyi zorla çıkarmadığını vurgulamaktadır (Memiş, 2010). Bu sebeple, Yahudilerin Filistin topraklarının yasal sahibi olduğunu kanıtlamak adına arkeolojik kazılar başlatılmıştır (Sand, 2009, akt. Lotan, 2010). Yahudi yönetici elitler, Filistin üzerindeki mülkiyet iddiasını yalnızca hukuki veya tarihsel beyanlarla meşrulaştırmamaktadır. Yahudi yöneticileri geçmişi yeniden kurgulayarak bugünü meşrulaştırmaya çalışmaktadır (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972). Böylelikle, arkeolojik kazılar nesnel bilgi üretimi için değil, önceden kurulmuş bir inancı meşrulaştırmak adına bir “arşiv” görevi görmektedir (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972). Fakat kazılar sonucunda Hz. İbrahim’in Tevrat’ta anlatıldığı üzere Kenan soyundan olmadığı ortaya çıkmıştır. Hz. İbrahim’in, Mısırlı soylu bir sınıftan olabileceği kazılar sonucunda gün yüzüne çıkarılmıştır. Böylelikle İsrail’in Atalar Dönemi anlatısı çürütülmektedir. Fakat İsrailli yöneticiler özellikle Ben-Gurion Tevrat ve bilim çatışmasında Tevrat’ın doğruları söyleceğini ve bilimin bu gibi konularda yanlış bilgiler verebileceğini savunmaktadır (Memiş, 2010; Sand, 2009, akt. Lotan, 2010). Bu durum Foucault’un bilgi-iktidar ilişkisi içerisinde söylemin hakikati üretme analiziyle örtüşmektedir. Hakikat, tarihsel olarak değil, politik olarak seçilmiş bir anlatı üzerinde yeniden inşa edilmektedir (Foucault, 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980). Dolayısıyla, bilimsel bilgi karşısında Tevrat üstün tutulmuştur ve iktidarın seçimi ile hangi bilginin geçerli, meşru ve kurucu olacağı belirlenmiştir.

Yahudi ulusunun “Tanrısal seçilmişlik” iddiası, ötekini gayrimeşru, tehdit ya da “insanlık dışı” bir varlık olarak tanımlayarak kendisini sürekli yeniden kurmaktadır. Bu anlayışın güncel yansımaları, 7 Ekim 2023 sonrasında İsrail kabine üyelerinin Filistinlilere yönelik kullandığı söylemlerde açıkça görülmektedir. Savunma Bakanı Yoav Gallant’ın “insansı hayvanlarla savaşıyoruz” (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu-İletişim Başkanlığı, 2024) ifadesi, ötekinin biyopolitik olarak insan kategorisinden dışlandığını göstermektedir.

Benzer biçimde, İsrail'in BM Daimî Temsilcisi Gilad Erdan, “insanlarla değil, canavarlarla savaşıyoruz” diyerek aynı söylemsel hattı sürdürmüştür (UN News, 2024). Tarım Bakanı Avi Dichter'in “2023 Nakba'sını hayata geçiriyoruz” ifadesi, 1948'deki zorunlu sürgünle güncel yerinden etmeler arasındaki sürekliliği işaret etmektedir (Anadolu Ajansı, 2023b). Miras Bakanı Amihai Eliyahu'nun “Gazze'deki canavarlar kendilerine başka bir çözüm bulmalı” sözleri ise Filistinlilerin yurtlarından kovulmalarını meşru bir çözüm olarak sunmaktadır (Anadolu Ajansı, 2023a). Bu söylemler, Foucault'nun (1997) vurguladığı gibi iktidarın söylem aracılığıyla özneleştirme ve dışlama mekanizmalarını çalıştırarak, Yahudilerin “hak sahibi” özne konumunu pekiştirirken, Filistinlileri “gayri-insani öteki” konumuna hapsedmektedir. Böylece Arz-ı Mev'ûd anlayışı, modern siyasal pratiklerde yeniden üretilerek yerleşimci sömürgeciliğin ideolojik dayanaklarından biri haline gelmektedir (Pappé, 2006; Finkelstein, 2003; Garaudy, 1982, akt. Malchelosse, 1996).

Sonuç olarak, Siyonist ideolojiden İsrail devletinin kuruluşuna ve güncel politik uygulamalarına kadar uzanan süreç, kutsal metinlerdeki vaat söyleminin seküler, siyasal ve hukuki biçimlerde yeniden üretildiğini göstermektedir. Tevrat'ın ilahi otoritesi, modern dönemde “tarihsel hak”, “ulusal mağduriyet” ve “güvenlik” gibi söylemlerle yeniden kurgulanmış; böylece dini söylemden seküler devlete, ilahî vaatten ulus-devlet iktidarına uzanan bir süreklilik sağlanmıştır. Ancak bu süreklilik aynı zamanda dışlayıcı bir kırılmayı da beraberinde getirmiş; Filistin halkı hakikat düzeninin dışında bırakılarak öznellikten yoksunlaştırılmıştır. Foucault'nun bilgi-iktidar analizinin işaret ettiği üzere, hakikat tarihsel gerçeklikten değil, iktidarın seçtiği anlatılardan üretilmekte; böylelikle hem geçmiş yeniden yazılmakta hem de bugünün siyasal pratikleri meşrulaştırılmaktadır. İsrail'in tarihsel ve bilimsel bilgiyi kendi siyasal hedeflerine uyarlaması, söylemin yalnızca bilgi değil aynı zamanda iktidar üreten niteliğini açıkça ortaya koymaktadır.

3.2.3. Arz-ı mev'ûd söyleminin hukuki kodları

Arz-ı Mev'ûd söylemini gerçekleştirmek adına sadece dini ve etnonasyonel temalar kullanılmamıştır; bu süreç hukuki düzenlemeler ve mahkeme kararlarıyla desteklenmiştir. Bu bağlamda, uluslararası hukuk bakımından bağlayıcılığı olmayan fakat Birleşik Krallık tarafından Filistin politikasında tutmunu belli eden Balfour Deklarasyonu, Siyonizm açısından önemli bir beyanı temsil etmektedir (Scheneer, 2010, akt. Birkan, 2012). Deklarasyon, diplomatik bir yazı olmasının yanında Filistin'deki halkların kimlikleri ve politik arayışlarını şekillendiren bir güç görevi görmektedir. Balfour Deklarasyon Filistin topraklarında

Yahudilere ait bir “Yahudi yurdu” kurulması yönünde güvence verirken; “Yahudi olmayan” halkların medeni ve dini haklarına zarar verilmeyeceğini taahhüd etmektedir (Balfour, 1917; Scheneer, 2010, akt. Birkan, 2012). “Yahudi olmayan halk” kurgusu ile Filistinli Araplar yok sayılarak özneleştirilmektedir ve Golde Meir’in “Filistin halkı yoktur” söylemi dışlayıcı özneleştirmenin doruk noktasını teşkil etmektedir (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997; Memiç, 2010). Foucault’un sessizleştirme stratejisi olarak okunduğunda adı olmayan bir halk, kendi adına konuşamayacaktır ve hak talebinde bulunamayacaktır (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Dolayısıyla, Balfour Deklarasyonu ile “vaat edilmiş toprak” söylemi ilk meşrulaştırıcı belge olmaktadır. Deklarasyon “vaat edilmiş toprak” dini inancını bir belge niteliğinde hukuki-siyasal bir bilgiye dönüştürmektedir (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972). Bununla birlikte iktidarın üretici işlevi çerçevesinde Yahudilere yeni bir “meşru hak talebi” üretmektedir (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Aynı zamanda Yahudi kimliği dışında Filistin topraklarında yaşayanları “Yahudi olmayan halk” olarak tanımlarken; Arapları “siyasi özne” olarak görmemektedir. Bunun bir sonucu olarak, Yahudilerin “yurt” fikri konuşulabilir hale gelirken; Filistinlilerin “politik hakları” görünmez hale getirilmektedir (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972).

Evrensel değerler söylemi altında etno-nasyonel ayrışmayı hukuken tanıyan bir diğer karar Birleşmiş Milletler Taksim Planı’dır. BM Genel Kurulu (181 Sayılı Karar) tarafından tavsiye niteliği taşıyan bu karar, Filistin topraklarını “Yahudi” ve “Araplar”ın arasında bölerek iki devletli bir çözüm önerisi sunmaktadır (Işık ve diğ., 2025; Çinkara, 2020; Babahanoğlu, 2024). İsrail, BM Şartı’nın 1.fikra, 2.maddesinde geçen “self-determinasyon” ilkesine (kendi kaderini tayin hakkı) dayanarak “tanınmış bir halk” olarak Yahudilere ait bir devlet kurma hakkına sahip olduğunu öne sürmüştür. Batı’nın evrensel olarak kabul ettiği normlar, Foucault açısından nötr olarak kabul edilmemektedir; bu değer altında ayrımcılık meşrulaştırmakta ve iktidarın ürettiği bilgi ile hakikat düzeni oluşturulmaktadır (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). 29 Kasım 1947 BM Genel Kurulu tarafından alınan kararda İngiltere’nin İkinci Dünya Savaşı sonucunda yaşadığı ekonomik zorluklar, Filistin topraklarında artan Yahudi göçü ve Araplarla yaşanan çatışmaları durduramaması sonucu konuyu Birleşmiş Milletlere taşımıştır (Işık ve diğ., 2025). İki devletli çözümün evrensel bir gerçek olarak sunulmasının temeline bakıldığında; Plan farklı halkların tek çatı altında yaşamasının mümkün olduğunu varsaysa da fiiliyatta bu durumun mümkün olmadığı görülmektedir (Babahanoğlu, 2024). Siyonizmin, Filistin topraklarına Yahudileri kitlesel göçe tabi kılması ve Filistinli nüfusunun giderek azalması sonucunda dışlanma ve yerleşimlerin

artmasıyla sonuçlanmaktadır (Balpınar, 2020). Dolayısıyla toplu halde göç bireysel bir fikir olmaktan çıkarılarak dönemin söylemsel düzenlemeleriyle şekillenmektedir. İktidar gündelik hayata etki ederek; kitleleri bir özne olarak kurmakta ve onların hareketini “doğal” ve “zorunlu” olarak göstermektedir (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972; 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Bu bağlamda, iki halk varlığını ortaya koyarken yaşanan olaylar sonucu bölüşümün zorunluluğu meşru kılınmaktadır. Bu süreçte, Filistinlilerin bir devletleşme eğiliminin olmaması, uluslararası arenada haklılığını ispatlayamaması ve İsrail’in uluslararası aktörler üzerinde etkinliği sonucu BM Genel Kurulu kararı doğrultusunda bağımsız İsrail Devleti’nin önü açılmıştır. Taksim Planı ile nüfusun yalnızca % 30’una ve toprakların ise % 6’sına sahip olan Yahudilere Filistin topraklarının % 57’si verilerek Filistin halkları görünmez kılınmıştır (Işık ve diğ., 2025). İktidarın dışlama ve sessizleştirme stratejisi Balfour Deklarasyonu sonrası tekrar yinelenmekte ve Filistinliler dışlanarak yeniden özneleştirilme sürecine dâhil edilmektedir (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Özellikle Filistinliler içinde yaşanan siyasi fikir ayrılıkları, askeri güçlerinin zayıf olması ve uluslararası toplumun Yahudilerin yüzyıllardır “mağdur bir halk” olduğu anlayışı sonucu “güvenli vatan” taleplerinin desteklenmesi Yahudi devletinin kurulmasını kolaylaştırırken; Filistin halkının taleplerinin geri planda kalmasına sebep olmaktadır (Gökmen, 2023; Işık ve diğ., 2025).

BM Taksim Kararı ileride yaşanacak olan toprak gasplarının, hak ihlallerinin, yerleşimci sömürgeciliğin “ön hukuku” olarak işlev görmektedir. Örneğin; Taksim Planı sonrası Filistin köylerine yönelik saldırılar düzenlenerek Filistin halkı sindirilmeye çalışılmış ve topraklardan sürülme gibi durumlarla karşı karşıya kalmışlardır (Babahanoğlu, 2024; Işık ve diğ., 2025). Bu doğrultuda söylemin maddi etkisi ortaya çıkmakta ve belgeler yalnızca kâğıt üzerinde kalmamaktadır. Diplomatik bir metin sınırlar çizmekte, halkları ayırmakta ve toprağın kime ait olduğuna dair bir hakikat rejimi üretmektedir. Bu çevre de toprağın gaspını mümkün kılan söylemsel bir aygıt dönüşmektedir (Foucault, 1978, akt. Burchell, 2007).

1948 sonrası İsrail içindeki Filistinli nüfusunu kontrol etmek ve 1967 sonrası Filistin toprakları üzerinde sistemli bir şekilde kontrolü sağlamak adına İsrail Askeri Yönetimi’ni kurmuştur. 1948’de kurulan Askerî Yönetim’in amacı İsrail toprakları içinde yaşayan Filistinlilerin hareket kısıtlılığını sağlamak ve mülkiyetlerini gasp ederek kamulaştırmaktır. Bunun aksine, 1967’deki askeri yönetim ise işgal edilen Batı Şeria, Gazze ve Doğu Kudüs üzerinde kurulmuştur (Khalaidi, 2020; Pappé, 2006).

Yönetim, işgal altındaki bölgelerde hukuki zemini oluşturmak adına 1907 Lahey Sözleşmesi Madde 43¹² ve 1949 4. Cenevre Sözleşmesi Madde 64¹³'e dayandırmaktadır (Von Chamier-Cieminski, 2022; BADIL, 2003). Batı Şeria'da halen fiilen devam eden bu durumun resmî gerekçesi olarak savaş sonrası “güvenlik” ve işgal altındaki toprakların kontrolü gösterilmektedir. Buna karşın, Askerî Yönetimin gerçek işlevi Filistin halkını kontrol altında tutarken; “yerleşimci” politikalarını kolaylaştırmaktır. Bu duruma örnek olan; 23 Haziran 1967 yılında çıkarılan No.58 emridir. Emir “Terk edilmiş mülk” tanımını yapmakta ve 1967 sonrası savaştan dolayı mülklerini terk etmek zorunda kalan Filistinlilerin mülkiyet haklarını geçersiz saymaktadır (IDF, 1967). Filistinlilere ait mülkler, Terk Edilmiş Mülkler Komiserliğine bırakılmaktadır. Mülk sahibi bulunmazsa veya sahipliğini ispatlayamazsa mülkler “devletin mülkiyeti”ne geçirilmektedir. Bunun bir sonucu olarak, zamanla bu mülkler Yahudi yerleşimcilere tahsis edilebilir duruma gelmektedir (Shi, 2021). Daha yakından incelendiğinde, Batı Şeria topraklarında “yerleşimci”politikaların hukuki zemini hazırlanmıştır. Buna ek olarak, Foucault'un hükmetme sanatı çerçevesinde iktidar, “güvenlik”, “mülkiyet” ve “hukuk” üçgeninde Filistinli nüfusu denetleyerek mülksüzleştirmiştir (Foucault, 1978, akt. Burchell, 2007). Aynı zamanda, söylemin kurucu işlevi aracılığıyla hukuk dili, teolojik söylemi somutlaştırmakta ve meşrulaştırılmaktadır (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972; 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980). Özneleştirme sürecinde ise Yahudi halkı “yasal alıcılar”, Filistinliler ise “terk edenler” olarak konumlandırılmaktadırlar (Foucault, 1975, akt. Kılıçbay, 1992; 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997; 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980). Bu bağlamda, Arz-ı Mev'ûd söylemi askerî düzenlemelerle kurumsallaştırılarak meşru bir hakikate dönüştürülmüştür (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997).

Askerî yönetimin Filistin toprakları üzerinde Yahudi “yerleşimci”leri o topraklara yerleştirerek İsrail sınırlarını genişletme çabalarından birisi ise 7 Haziran 1967 Batı Şeria işgalinin ardından, 31 Temmuz 1967'de çıkarılan No.59 sayılı askerî emirdir (Sedda, 2020; Sher ve diğ., 2005). Osmanlı Devleti zamanında kullanılmayan araziler ile tapuya kayıtlı olmayıp 10 yıl boyunca kişisel olarak işlenmiş toprakları mülk sahibi olarak gördüğü, aynı

¹² 1907 Lahey Sözleşmesi Madde 43, işgalci devletin işgal ettiği topraklarda “mümkün olduğunca kamu düzenini ve güvenliğini sağlama”, mevcut yerel hukuk düzeninin korunmasını şart koşmaktadır (ICRC, 1907).

¹³ 1949 4. Cenevre Sözleşmesi'nin 64. maddesi işgal altındaki bölgenin ceza mevzuatının işgalci güç tarafından, kamusal düzen ya da sözleşmenin uygulanması açısından “tehlike teşkil ediyorsa” değiştirilebileceğini öngörmektedir (ICRC, 1949).

zamanda Ürdün yönetimi altında bulunmuş olan Batı Şeria ve Doğu Kudüs topraklarını İsrail Devleti'nin toprakları olarak saymaktadır. Bu topraklar devlet arazisi olarak kabul görmektedir. Söylemsel düzlemde No.59 emri ele alındığında, “bu topraklar devlete aittir” söyleminin kurumsallaşmasını ve meşrulatırılmasını sağlayan bir araç haline gelmektedir. Böylelikle geçmişte var olan ve geleneksel yollarla kullanılan topraklar üzerine tüm alternatif bigi ve mülkiyet biçimlerini dışlayan söylemsel bir rejim üretmektedir (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972). Bununla birlikte, Filistinlilerin toprak sahibi olduklarına dair kanıtlar istenmektedir. Ancak yetersiz kayıt sistemleri, Askerî Yönetim'in bölgenin yerel uygulamalarını ve geleneklerini görmezden gelmesi gibi birçok sebeple Filistinliler mülkiyetlerini ispatlayamamışlardır (Sher ve diğ., 2005). Askerî Yönetim'in çıkardığı bu yasa beraberinde yasadışı Yahudi yerleşim yerlerinin kurulmasını kolaylaştırmıştır. Söz konusu yasa çerçevesinde ise 29 Ekim 1979 yılında İsrail Yüksek Mahkemesine Rujeib köyü (Batı Şeria'da yer alan bir köy) sakinleri, ellerindeki arazilerin “askerî amaçla” kamulaştırılarak yasadışı yerleşim yeri inşa edildiği iddiasıyla başvurmuştur (Sedda, 2020). İsrail hükümeti ise bu toprakların No.59 emri gereği “devlet arazisi” sayıldığını, askerî ihtiyaçlar için ve geçici olarak el konulduğunu iddia etmektedir. Yapılan incelemeler sonucu Yüksek Mahkeme *Elon Moreh* Yahudi “yerleşim”inin askerî amaçla olmadığını belirterek; yerleşim yerinin yıkımına karar vermiştir. Yüksek mahkeme beraberinde bu tür faaliyetlerin “güvenlik” gerekçesiyle değil, Siyonist baskıların etkisiyle ideolojik bir tutum sergilenerek oluşturulduğunu belirtmiştir. Foucault'nun kavramsal çerçevesiyle değerlendirildiğinde, modern devletler yalnızca baskı veya yasaklama yoluyla değil idare etme, düzenleme ve şekillendirme yoluyla iktidar uygulamaktadır (Foucault, 1978, akt. Burchell, 2007). Bu açıdan İsrail “devlet arazisi”, “kamu yararı” veya “güvenlik” gibi söylemlerin aracılığıyla sivil yerleşimleri askerî ve siyasi stratejinin bir parçası haline getirmektedir. Filistinlilerin hareket alanını kısıtlayarak; bizzat mekânın kontrolünü ele almaktadır ve Filistinliler üzerinde ideolojik tahakküm kurmaktadır (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972).

İsrail Yüksek Mahkemesi askerî emre dayalı el koymayı geçersiz kılarak toprakların sahiplerine iade edilmesi kararına hükmetmiştir (Sedda, 2020; Jewish Telegraphic Agency, 1979). Bu dava sonrası İsrail Devleti özel mülkiyete dayalı itirazlarda başarılı olamayacağını anlayarak; “devlet arazisi” kavramını yorum ve uygulamalarla genişletmiştir. Örneğin, Osmanlı Arazi Kanunları temelinde toprağı 10 yıl boyunca işletenler arazinin sahibi olarak görülürken; İsrail bu toprakları kayıtsız araziler olarak devlet arazilerine eklemiştir (Sher ve diğ., 2005). Yerleşim birimlerine yasal statü kazandırmak adına tartışmalı araziler için 1999

yılında İsrail Sivil İdaresi'ne bağlı olarak Mavi Hat Tim'i kurulmuştur. Mavi Hat Tim'inin görevi No.59 emri ile Osmanlı belgelerine dayanarak sınırları yeniden çizmektir (Etkes, 2016). 1979'da devlet arazisi olarak ilan edilen rakam yaklaşık olarak 687.000 dönüm olarak belirtilmiştir. 1999 yılında Mavi Hat Tim'i Batı Şeria'da yaklaşık 320.000 dönümü devlet toprağı olarak haritalandırmıştır ve 2015 yılına gelindiğinde bölgenin % 40'ından fazlası devlet toprağı olarak belirtilmiştir (Etkes, 2016). Görülmektedir ki, *Elon Moreh* davası sonrası İsrail söylemde bir dönüşüm yaşamaktadır. Mahkeme Askerî Yönetim'in "güvenlik" söylemi ve "geçici el koyma" söyleminin meşruiyetini sarsmakta; altında yatan ideolojik saiklerle toprakları gasp etme fikrini hukuken geçersiz kılmaktadır. Bu kararın ardından İsrail Devleti yeni bir hakikat düzeni kurmak adına "devlet arazisi" tanımını tarihsel belgeler üzerinden yeniden tanımlamıştır. Böylelikle hakikatte yaşanan bir kırılma söylemi yeniden inşa ederek normalleştirilmektedir. Mavi Hat Timi gibi idari aygıtlar, hangi bilginin geçerli ve doğru sayıldığını belirlemek amacıyla kullanılan iktidar destekli bilgi düzenidir (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972).

Bölüm boyunca ele alınan veriler ışığında, iktidarın tarihsel süreç içerisinde dönemin gerektirdiği ihtiyaçlar karşılığında söylemi şekillendirdiği ortaya çıkmaktadır. İktidar söylemi meşrulaştırmak adına yalnızca bir fikir değil, aynı zamanda kurumsal bir sistemde üretmektedir. Bu çerçevede iktidar normlar, kurumlar, hukuki düzenlemeler, bilgi sistemleri ve yönetim pratikleri aracılığıyla gerçekliği üreten güçtür (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997; 1978, akt. Smith, 1980; 1978, akt. Burchell, 2007). Bu açıdan, Arz-ı Mev'ûd söylemi ele alındığında, teolojik bir yapı içerisinde özne "Tanrı", nesne ise "seçilmiş halk" üzerine kurulmaktadır. Fakat sistemde Yahudiler'in Filistin topraklarında devlet kurma amacını meşrulaştırmak adına Siyonist hareketle özne "Yahudi halkı", nesne ise "Filistin toprakları"na kaydırılmıştır. Günümüzde ise İsrail tarafından Filistin topraklarındaki haksız işgal ve yasadışı yerleşim faaliyetlerini meşrulaştırmak adına özne "kendini savunan halk", "devlet arazilerine yatırım yapan halk" olarak kurulmaktadır (United Nations Security Council, 2016; International Court of Justice, 2004). Buna karşılık nesne "terör tehdidi oluşturan nüfus" ve "boş, sahipsiz topraklar" şeklinde inşa edilmektedir.

3.3.Derrida'nın Yapısöküm Yöntemiyle Arz-ı Mev'ûd Söyleminin Eleştirisi

Arz-ı Mev'ûd kavramı, ilk olarak Yahudi kutsal metinlerinde "Kenan Diyarı" şeklinde anılırken, zamanla daha geniş ve kutsallaştırılmış bir "ilahi vaat alanı" olarak anlam kazanmaktadır (İnanç, 1991). Tanah'ın ilk bölümü olan Tora'nın Yaratılış kısmında,

Tanrı'nın Hz. İbrahim'e ve onun soyundan gelenlere "Mısır Nehri'nden büyük Fırat'a kadar olan toprakları" vaat ettiği belirtilmektedir (İnanç, 1991; Memiş, 2010). Bu anlatı yalnızca teolojik bir bildirim olarak kendini açıklasa da aynı zamanda ideolojik bir söylemin ürünü olarak tanımlanmaktadır. Yapısöküm yöntemiyle analize tabi tutulduğunda öncelikle "verilen" ve "alınan" arasında kurulan ikili karşıtlıklar, toprakların önceki sahiplerini görünmez kılarak, yalnızca seçilmiş bir soyun varlığını meşrulaştırmaktadır. Bununla birlikte ontolojik bir çelişki yaratarak kutsal olanın "boş" ve aynı zamanda "verilmiş olanın" birileri tarafından alınmış olması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Derrida bu durumu bir "mevcudiyet metafiziği"nin ürünü olarak açıklamaktadır (Derrida, 1967, akt. Spivak, 1976). Mutlak bir kaynak olan Tanrı'nın sözüne başvurarak hakikat sabitlenmeye çalışılmaktadır. Bu söylemde "vaat" edilen alan hem kutsal hem boş bir zemin olarak tanımlanmakta; yani topraklar hem Tanrı'ya ait hem de sahipsiz olarak açıklanmaktadır.

Söylem, merkezine "Tanrı'nın mutlak sözü"nü yerleştirerek anlamı sabitlemeye çalışırken, aslında kendi içinde süreksizlik ve belirsizlik barındırmaktadır. Bu bağlamda "Tanrı'nın sözü" ile diğer anlamlara hiyerarşik üstünlük sağlanmaktadır (Derrida, 1967, akt. Spivak, 1976). Tanrı'nın sözü doğru ve diğer her şey yanlış veya ikincil konuma itilmektedir.

Arz-ı Mev'ûd kavramı, Siyonist hareketin Avrupa'da yükselişe geçtiği 19. yy sonlarından itibaren yalnızca dini bir vaat olmaktan çok seküler bir ulusal kimlik projesinin ideolojik aracı olarak yeniden tanımlanmaya başlamıştır (Karahan, 2021). Bu dönüşümde en belirgin figürlerden biri olan Theodor Herzl, *A Jewish State* (Yahudi Devleti) adlı eserinde, Filistin'i Yahudi halkının tarihsel belleğinde yer eden "unutulmuş bir yurt" olarak konumlandırmaktadır (Herzl, 1896, akt. Bear, 1917). Herzl'in yaklaşımında "vaat", ilahi bir bağlayıcılıktan ziyade, kolektif hafızayı harekete geçiren seküler bir çağrışıma indirgenmektedir. Bu bağlamda metnin içerisindeki ikili yapılar: kutsal/toplumsal, teolojik/seküler, ezeli/çağdaşgibi karşıtlıklar bir yandan korunmakta, öte yandan bu ikiliklerin iç sınırları bulanıklaştırılmaktadır. Herzl'in söyleminde ilahi vaat söyleminin yerini modern ulus-devlet kurgusu almaktadır (Herzl, 1896, akt. Bear, 1917; Karahan, 2021; Finkelstein, 2003). Arz-ı Mev'ûd kavramına hem yüzyıllar öncesine ait bir dini mit olarak hem de gelecek vadeden politik bir proje olarak çifte işlev yüklenmektedir. Derrida'nın ifadesiyle, söylemde anlam "sabitlenemez" ve *différance* aracılığıyla hem Tanrısal referansa hem modern jeopolitik çıkarlara gönderme yapılarak sürekli muğlâk bırakılan bir anlam alanı üretilmektedir (Derrida, 1967, akt. Spivak, 1976). Böylece, Arz-ı Mev'ûd'un anlamı ne tam olarak ilahidir ne de bütünüyle sekülerdir; her iki anlamı da içeren ve onları sürekli birbirine

dönüştüren bir “iz” olarak işlev görmektedir (Garaudy, 1982, akt. Malchelosse, 1996; Sand, 2009, akt. Lotan, 2010; Finkelstein, 2003).

Theodor Herzl’in Arz-ı Mev’ûd’u yeniden yorumlayarak tarihsel bağlamda bir “ebedî vatan” olarak kurgulaması, bu kavramın Tanrı merkezli teolojik zemininden kayarak modern siyasal bir projeye evrilmesinin ilk göstergelerindendir (Herzl, 1896, akt. Bear, 1917). Arz-ı Mev’ûd söylemi, bu bağlamda anlamını yalnızca kutsal bir metne dayandırmaz; tarihsel bağlam değiştikçe, söylemin içeriği ve ötekisi de dönüşmektedir. Önceleri “öteki” olarak konumlanan figürler (Hz. İsmail (Arapların atası), Ketura’nın çocukları (bölgesel halkların kökenleri) ve Esav (Yahudilerle rekabette sembolleşen soy)) bu yeni bağlamda yerini Filistinlilere bırakmaktadır (Karahan, 2021). Böylelikle teolojik referanslar yerini, uluslararası toplumun daha seküler ve hukuki düzeyde kabul edebileceği “ulusların kendi kaderini tayin hakkı” (*self-determination*) gibi modern normatif çerçevelere bırakmaktadır. Bu söylemsel kayma, yalnızca anlamın zamansal olarak ertelenmesini değil, aynı zamanda her yeni bağlamda yeniden tanımlanmasını da göstermektedir. Sabitlenemez anlam, Tanrı’nın mutlak sözü yerine uluslararası hukuk ilkeleri aracılığıyla meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır. Ancak her iki söylemde de, Derrida’nın (1978) belirttiği üzere, bir “öteki”nin dışarıda bırakılması, bastırılması ve temsil edilemez kılınması yapısal olarak devam etmektedir. BM Genel Kurulu 181 sayılı Taksim kararı ile Filistinliler uluslararası boyutta bir “öteki” olarak tanımlamaktadır (Von Chamier-Cieminski, 2022).

Arz-ı Mev’ûd söyleminin modern politik temsilinde özel bir yere sahip olan David Ben-Gurion’un çalışmada yer alması Arz-ı Mev’ûd kavramının dönüşümünü açığa çıkarmak hususunda önemli olacaktır. Ben Gurion’un Arz-ı Mev’ûd’a ilişkin yaklaşımı, söylemin dinsel bir iddiadan ziyade ulusal bir stratejiye dönüştürülme sürecini temsil etmektedir (Garaudy, 1982, akt. Malchelosse, 1996). Söylemlerinde dini referanslara doğrudan yer verilmesine de, Tevrat’ta belirtilen coğrafi sınırlar dolaylı biçimde İsrail’in potansiyel sınırlarıyla örtüştürülmektedir (Finkelstein, 2003). Bu bağlamda, Ben-Gurion’un söylemi Derrida’nın (1978) belirttiği logosentrizm eleştirisini çağrıştırmaktadır. Metin, merkezinde Tanrı’nın sözü olmasa bile, bu söze içkin yapısal öncülleri farklı bir biçimde yeniden üretmektedir (Derrida, 1967, akt. Bass, 1978). Herzl’in “ebedî vatan” söylemini seküler bir meşruiyet alanına taşıyan öncü çizgiden farklı olarak Ben-Gurion, bu söylemi stratejik genişleme planlarının arka planında araçsallaştırmaktadır.

Ben-Gurion’un Lübnan’a dair öngörüsü (burada bir Hristiyan devletinin kurulması ve ardından kolaylıkla İsrail’e ilhak edilmesi) yalnızca politik bir senaryo değil, aynı zamanda

söylemin kendi içinde bastırılmış olan “öteki”nin, yani Filistinlilerin ve bölge halklarının dışlanması mantıksal sonucu olarak okunmalıdır (Garaudy, 1982, akt. Malchelosse, 1996). Görülmektedir ki, Arz-ı Mev’ûd söylemi, her tarihsel konjonktürde farklı bir anlam kazanmakta; “vaat” edilen sınırlar sabitlememekte, söylem sürekli muğlâk bir hakikatin peşinden gitmektedir (Derrida, 1967, akt. Spivak, 1976). Bu durum ise *différance* kavramının anlamların muğlâklığı konusundaki açıklamasını doğru kılmaktadır. Gurion tarafından, bu söylem dinsel bir hak gibi sunulmaktan ziyade, genç kuşaklara yüklenen bir görev haline geldiğini vurgulayarak sınırları militarize etmektedir (Finkelstein, 2003). Ben-Gurion’un, Fırat’tan Nil’e uzanan bir bölgeyi hedef göstererek bunu bir ideolojik görev alanı olarak tanımlaması, Arz-ı Mev’ûd’un artık bir teolojik vaatten çok, genişlemeci bir siyasi anlayışa dönüştüğünü ortaya koymaktadır (Memiş, 2010). Derrida’nın çifte okuma yöntemine göre, bu tür metinler yalnızca görünen anlam düzeyinde değil, aynı zamanda bastırılmış olanın izlerini taşıyan bir yapı olarak da okunmalıdır. Dolayısıyla Ben-Gurion’un söylemi, seküler bir devlet projesiyle kurulduğu izlenimi verirken, alt metninde teolojik bir hakikat rejimini sürdürmekte; ancak bunu siyasal-stratejik bir formatta yeniden üretmektedir.

Günümüz İsrail siyasetinde Benjamin Netanyahu’nun söylemi, klasik anlamda dini referanslara doğrudan dayanmasa da Arz-ı Mev’ûd’un söylemsel izlerini seküler kodlarla yeniden üretmektedir (Babahanoğlu, 2024). Bu bağlamda Tanrı’nın tarihsel vaadi, artık “ulusal güvenlik”, “demografik denge” ve “terörle mücadele” gibi modern siyasal gerekçelerle ikame edilmekte; söylem düzeyinde teolojik referans bastırılmış görünse de, mekânsal düzlemde geri dönmektedir. Özellikle Batı Şeria’nın “Yahudiye ve Samiriye” olarak yeniden adlandırılması, bastırıldığı varsayılan kutsal söylemin jeopolitik haritaya yeniden kazındığını göstermektedir. Derrida’nın yapısöküm kuramına göre, bu tür söylemler yalnızca kendi merkezlerini kurmakla kalmaz; bu merkezleri, her defasında yeni bir “öteki” figürünü dışlayarak inşa etmektedir (Derrida, 1967, akt. Bass, 1978; Rutli, 2016). Netanyahu döneminde bu dışlama, Filistinlilerin mülksüzleştirilmesi, yasa dışı yerleşimlerin teşviki ve terör söyleminin güvenlik politikalarına eklenmesiyle yeniden üretilmektedir (Babahanoğlu, 2024; Finkelstein, 2003).

Bu noktada, Netanyahu’nun BM Genel Kurulu’nda yaptığı konuşmalar yapısökümsel bir okuma için çarpıcı bir örnek sunmaktadır. Aynı metin içinde hem “İsrail barış istiyor” gibi barışçıl bir özne kurulmakta, hem de “vahşi düşmanlar”, “medeniyetin yıkımı” gibi imgelerle ötekileştirme yeniden ve yeniden inşa edilmektedir (Bugün Kıbrıs, 2024). Bu söylemsel çelişki, Derrida’nın (1978) belirttiği ikili karşıtlıkların yapısal gerilimine karşılık gelmektedir:

İsrail barışın ve medeniyetin temsilcisi olurken, Filistinliler, Hamas ve hatta çevre Arap halkları “şiddet” ve “tiranlık”ın simgesi haline getirilmektedir. Üstelik bu söylem, yalnızca bugüne ait bir strateji değil, “binlerce yıl önce Musa’nın yaptığı seçim” gibi dini referanslarla desteklenmektedir. Ancak bu referans sabit bir anlam üretmez; tersine, Arz-ı Mev’ûd’un anlamı, her tarihsel bağlamda farklı işlevler üstlenerek yer değiştirmektedir.

Dolayısıyla, Arz-ı Mev’ûd’un tarihsel serüveni, Hz. Musa ve İbrahim için bir “umut toprağı” iken; Theodor Herzl ile “ebedi vatan”, Ben-Gurion ile “askeri strateji”, Netanyahu döneminde ise “milliyetçi egemenliğe” ve “güvenlik” eksenli çıkar siyasetine dönüşmektedir. Aynı vaat üzerinden her çağda farklı ötekiler tanımlanmakta, farklı dışlama mekanizmaları kurulmakta ve yeni meşruiyet stratejileri üretilmektedir. Bu nedenle Arz-ı Mev’ûd’un sekülerleştirilmiş modern formu, yalnızca geçmişe referansla kutsal bir toprağı değil, aynı zamanda güncel çıkar ilişkileriyle örülmüş söylemsel bir aygıt dönüşmüştür. Derrida’nın çifte okuma yöntemiyle bakıldığında, bu dönüşüm sabit bir hakikat değil; metinler arası ve tarihsel bağlamlara göre sürekli yeniden yazılan bir temsil rejimi olduğu açıkça görülmektedir.

Aşağıdaki tablo (bkz. Tablo 3.1.), Arz-ı Mev’ûd söyleminin tarihsel olarak sabit kalmadığını; her dönemde farklı “ötekiler” ve siyasal stratejiler etrafında yeniden üretildiğini Derrida’nın yapısöküm kavramları ışığında göstermektedir.

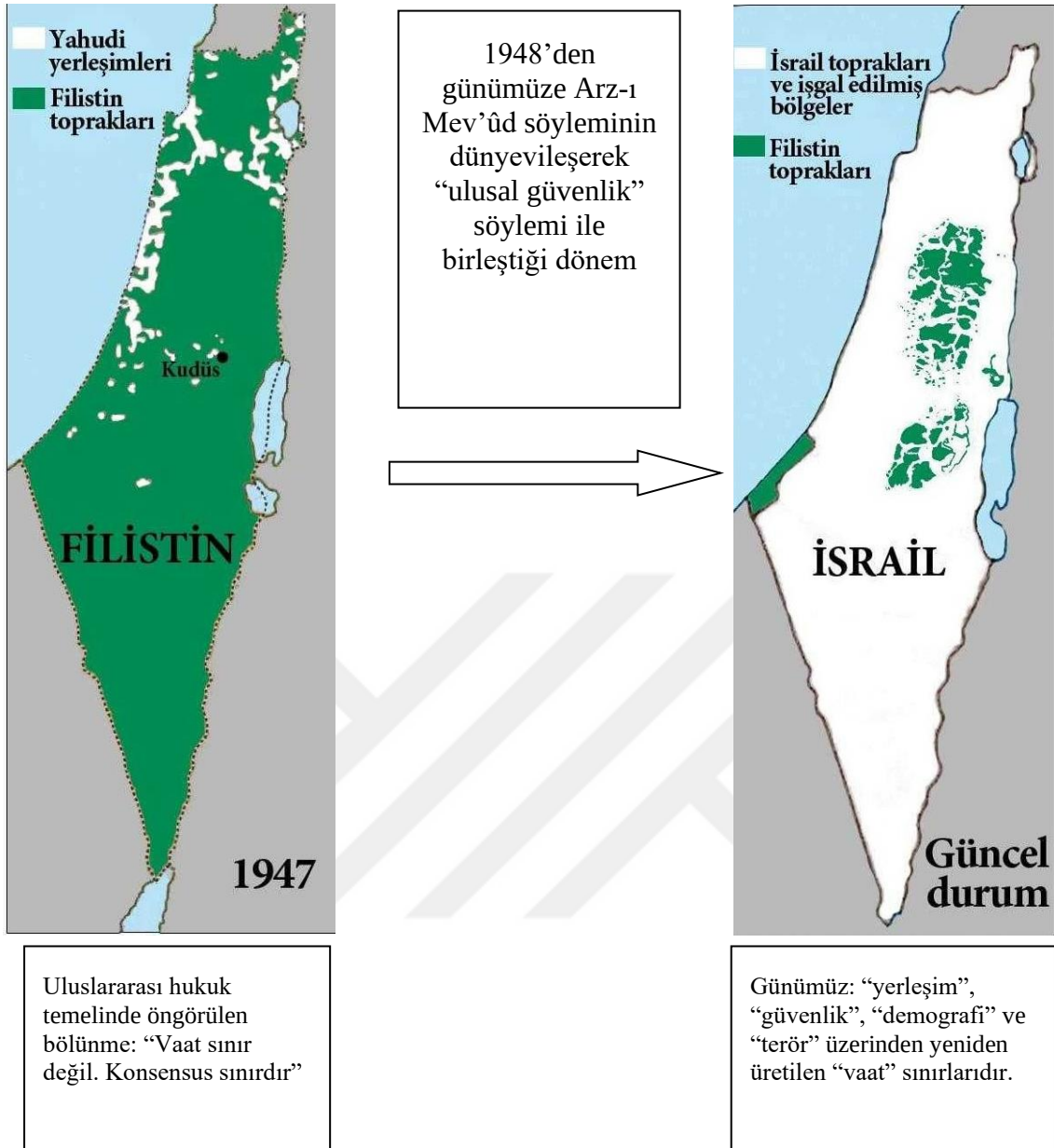
Tablo 3.1. Arz-ı Mev’ûd Söyleminin Tarihsel-Söylemsel Dönüşümü Tablosu

Dönem	Temel Söylem	Öteki Figürü	Anlam Muğlaklığı (<i>différance</i>)	Derridacı Okuma
Tevrat Dönemi	Tanrı’nın İsrailoğullarına vaadi	Kenan Halkları, İsmailoğulları, Esav soyu	Arz-ı Mev’ûd kutsal bir lütuf;dışlama,Tanrı buyruğı üzerinden meşrulaştırılır.	“Hakikat” kutsal metinde sabitlenmeye çalışılır, ancak metinlerarası göndermeler ve sessizleştirilmiş ötekiler söylemin iç gerilimini ortaya koymaktadır.
Herzl Dönemi	Modern Siyonist söylem: “Ebedi Yahudi devleti”	Avrupalı antisemitler, asimilasyon tehlikesi	Tevrat’taki kutsal vaat, sekülerleştirilerek modern bir “ulus-devlet” ideeline dönüştürülür.	Dini referanslar bastırılmış gibi görünse de, ulusal söylem içinde teolojik anlam izleri taşımaya devam etmektedir.

Tablo 3.3.1. (Devam) Arz-ı Mev'ûd Söyleminin Tarihsel-Söylemsel Dönüşümü Tablosu

Ben-Gurion Dönemi	Askeri ve stratejik genişleme	Arap orduları, bölgesel düşmanlar	Vaat artık “güvenlik” ve “askeri gereklilik” biçiminde meşrulaştırılır.	Söylem, kutsal metinden seküler stratejiye evrilirken, “öteki” yeniden tanımlanır. Farklı bağlamlar, farklı anlamlar yaratır (différance).
Netanyahu Dönemi	Milliyetçi-egemenlik söylemi: Güvenlik, Demografi	Filistinliler, Hamas, İran, Arap Devletleri	Arz-ı Mev'ûd artık ne kutsal ne tamamen seküler; güvenlik söylemiyle yeniden üretilen bir egemenlik stratejisine dönüşür.	Her dönemde yeni ötekiler dışlanarak, yeni meşruiyetler inşa edilmektedir. Metin, kendini kurmakta ve kendi çelişkisini doğurmaktadır.(çifte okuma).

Arz-ı Mev'ûd söyleminin tarihsel ve mekânsal düzeyde geçirdiği dönüşümü Derrida'nın yapısöküm yaklaşımı çerçevesinde ortaya koymak adına aşağıda verilen diyagram durumu daha da açık hale getirmektedir. İlk görsel İngiltere Mandası sonrası 1948 tarihli Birleşmiş Milletler Taksim Planı'na dayanan ve daha dini referanslara doğrudan ilişkilendirilmemiş bir haritadır ve hukukun öngördüğü bölünme modelidir. İkinci görsel ise şu anki İsrail'in yerleşimciler veya kendini savunma hakkını kullanarak sahip olduğu ve söylemin dünyevileştirilmiş ama teolojik göndermeleri bastırılmamış biçimini yansıtmaktadır. Görülmektedir ki haritalar sadece coğrafi temsilleri yansıtmamakta söylemin mekânsallaşmasını gösteren bir araç haline gelmektedir. İki harita arasındaki geçiş ise anlamın sabit kalmadığını, her tarihsel dönemde ertelendiğini ve yeniden tanımlandığını göstermektedir. Dolayısıyla bu haritalar yüzeyde “güvenlik”, “barış” söyleminin alt metinde “ötekini dışlama”, “yerinden etme” stratejisini işlemektedir. Görseller yalnızca toprak kaybını değil kurulan söylemin içerdiği epistemik şiddetinde görsel belgelerini sunmaktadır.

Şekil 3.3. Vaat edilen toprakların sessiz genişlemesi: Arz-ı Mev'ûd'un haritalardaki söylemsel izleri

*<https://stratejikortak.com/2020/04/filistin-meselesi-intifada.html>

Sonuç olarak Arz-ı Mev'ûd kavramı zamana göre yeniden yazılmakta, öteki olarak kurduğu anlamla beslenmekte ve anlamın sürekli ertelendiği bir söylem inşa sürecinden geçmektedir. Çalışmanın bu bölümünde açıkça görülmektedir ki Arz-ı Mev'ûd söylemi kendi iç çelişkilerini, ikilikleriyle ve bastırılmış öznellikleriyle birlikte okunmadığı sürece İsrail'in sömürgeci niteliği görünmez kalmaktadır.

4. MANİFEST DESTİNY VE ARZ-I MEV'ÛD SÖYLEMLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI SÖYLEM ANALİZİ

4.1. Manifest Destiny ve Arz-ı Mev'ûd Söylemlerinin Ortak Söylemsel Kodları

19. yy'ın ortalarında Avrupa'dan Amerika topraklarına göç etmiş Amerikalıların batı yönlü genişlemesini meşrulaştırmak adına *Manifest Destiny* söylemi kurtarıcı rolüne bürünmektedir. Bu söylem Tanrı'nın Amerikan halkına yüklediği ahlaki bir görev olarak tanımlanırken; “boş toprak” mitini kullanarak yerli halkın elindeki toprakları gasp etme hakkını fiili egemenliğe dayalı olarak meşrulaştırmaktadır (Banner, 2007; Drinnon, 1997). Bunun aksine 20.yüzyılda İsrail'in Filistin toprakları üzerinde taleplerini haklı göstermek adına oluşturduğu Arz-ı Mev'ûd söylemi, Yahudi halkının kadim hakkı referansı ile inşa edilmektedir. Tıpkı *Manifest Destiny* söylemi gibi “kutsallık” ve “tarihsel hak” iddialarında bulunsa da Arz-ı Mev'ûd söylemi modern sistemin içinde var olmaktadır. Bu sebeple Arz-ı Mev'ûd söylemi kendi meşruiyetini pozitivist hukuk normlarıyla pekiştirmek zorunda bırakılmıştır (Demircan, 2020; Döner, 1997; Garaudy, 1982, akt. Malchelosse, 1996). Bu çerçevede her iki söylemde farklı tarihsel koşullar altında işlenmiş ve farklı coğrafyalarda ortaya çıkmışsa da benzer kodlar üzerine kurulmaktadır. Her iki söylemde geçmişe dayanarak geleceğe yönelik toprak vaadini temsil etmenin yanında; bu vaadi gerçekleştirme sürecinde söylemsel, hukuki ve ideolojik araçlara başvurmaktadır (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997; Derrida, 1967, akt. Bass, 1976; Wolfe, 2006).

Manifest Destiny ve Arz-ı Mev'ûd söyleminin ideolojik gücünü anlamak adına onları kuran teolojik kodların söylem içindeki konumuna yönelmek gerekmektedir. Her iki söylem “Tanrı” tarafından belirlenen görevleri gerçekleştirme fikrine dayanırken; aynı zamanda siyasi istekler gibi (toprak almak, egemenlik kurmak ve toplum düzeni oluşturmak) seküler hedefleri destekleyen güçlü bir zemin sunmaktadır (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997; Garaudy, 1982, akt. Malchelosse, 1996; Drinnon, 1997). Bu doğrultuda, Foucault'un (1972) “söylemin kurucu işlevi” açısından her iki söylemde yer alan “kutsal vaat” yalnızca din ile sınırlı kalmamaktadır. Düzeni belirleyen bir yapı oluşturarak egemenlik, mülkiyet ve toplumsal düzen gibi seküler alanlara da sirayet etmektedir (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972). Her iki söylemde de “yerleşimci”ler kendilerini “Tanrı'nın” seçtiği bir görevde hissetmektedir. Nitekim Amerikan “yerleşimci” zihniyeti batıya doğru genişlerken yalnızca toprak gasp etmekle kalmamakta; aynı zamanda “Tanrı'nın planını” yerine getirdiğini düşünmektedir (Cherry, 1998). Buna ek olarak, İsrailli “yerleşimci” sadece toprakların sahibi

olan siyasi bir aktör değildir; aynı zamanda “ilahi bir görevi” yerine getiren tarihsel ve kutsal bir görevin parçası olduğunu hissetmektedir (Sand, 2009, akt. Lotan, 2010). Derrida ise kutsal metinlerin işlevini “yazının merkez” kavramı üzerinden anlatmaktadır (Derrida, 1967, akt. Spivak, 1976). Derrida’ya göre Arz-ı Mev’ûd ve *Manifest Destiny* gibi ideolojik kavramlar kutsal metin referansları ile söylemi merkeze almaktadır. Yapılan tüm eylem ve pratikler bu merkezin etrafında organize edilmektedir. Bunun bir sonucu olarak, Arz-ı Mev’ûd ve *Manifest Destiny* insanların nasıl yaşayacağına, neyi haklı göreceğine yön vermektedir (Derrida, 1967, akt. Spivak, 1976).

Manifest Destiny ve Arz-ı Mev’ûd söylemleri tarihsel bağlamda benzerlikler taşımakla birlikte, teolojik merkezin söylemsel işlevi her iki söylemde aynı biçimde işlememektedir. Amerikan söylemi, Hristiyan ahlakının sekülerleşmiş biçimiyle, Batı’ya doğru ilerlemeyi “uygarlığın genişlemesi”, “medenileştirme misyonu” üzerinden evrenselci bir misyon üretmektedir (Cherry, 1998; Drinnon, 1997; Horsman, 1981). İsrail söylemi ise “toprağa dönüşü” doğrudan dini metinlerden alarak siyasi-hukuki söyleme entegre etmektedir. Böylelikle “toprağa dönüş” mitini etno-dinsel kimliğe özgü bir hareket olarak kurgulamaktadır (Khalidi, 2020; Sand, 2009, akt. Lotan, 2010). Bu ayrımı en belirgin şekilde ortaya koyacak durum ise her iki devletin “yerleşimci” hareketlerini incelemek olacaktır. Amerikan “yerleşimcileri”, batıya doğru genişlerken bu süreci bireysel özgürlük arayışı, daha iyi bir yaşam kurma arzusu ve Tanrı tarafından kendilerine verilmiş bir fırsat inancıyla meşrulaştırmaktaydılar. (Miller, 2006; Freiin ve Lezitia, 2022; O’Sullivan, 1845). Buna karşın İsrailli “yerleşimci”ler kişisel saiklerle değil, toplumca Tanrı’nın onlara verdiği bir görevi yerine getirmek için örgütlenmektedir (Herlz, 1896, akt. Bear, 1917). İsrailli “yerleşimci”ler “atalarına vaat edilen toprağa dönüş” düşüncesiyle toplumsal bir görev duygusuyla hareket etmektedir (Sand, 2009, akt. Lotan, 2010; Pappé, 2006). Foucault’nun kavramsal çerçevesiyle okunduğunda, “hükmetme sanatı” kavramı bu bağlamda açıklayıcı olacaktır. Devletler insanları sadece yasalar ve kurumlar yoluyla yönlendirmemektedir; aynı zamanda inançlar ve değerler yoluyla da yönlendirmektedir. Devletler insanlara sadece ne yapmaları gerektiğini söylememekte, neden yapmaları gerektiğini de öğretmektedir (Foucault, 1978, akt. Burchell, 2007). Dolayısıyla her iki devlette bireyler üzerinde yalnızca kurumlarını değil, anlam üretme biçimlerini de seferber etmektedir.

Arz-ı Mev’ûd ya da *Manifest Destiny* söylemleri yalnızca teolojik zemine dayanan soyut inançlar olarak görülmemektedir. Her iki söylemde Tanrı’nın belirlediği kader anlayışını toprak üzerindeki hak iddialarını meşrulaştırmak adına hukuku devletin gerçekliğini

pekiştiren bir işlevsel mekanizma olarak kullanılmaktadır (Foucault, 1978, akt. Burchell, 2007). ABD ve İsrail'in "yerleşimci" politikaları hukuki kodların Arz-ı Mev'ûd ve *Manifest Destiny* söylemleri aracılığıyla nasıl inşa edildiğini göstermektedir. Her iki devlette onlara "Tanrı" tarafından verilmiş toprak vaatlerini, hukuki metinler aracılığıyla seküleştirerek ve egemenlik iddialarını dönemlerinin egemen hukuk anlayışlarına göre meşrulaştırmaktadır. ABD için bu süreç doğal haklar *doktrini* veya Hristiyan ahlakının üstünlüğüne dayanırken (Miller, 2006; Drinnon, 1997); İsrail için modern pozitif hukuk ve uluslararası hukuk normlarıyla desteklenmektedir (Scheneer, 2010, akt. Birkan, 2012; Finkelstein, 2003).

Amerika tarafından Hristiyan olmayan halkların topraklarını meşru hedef haline getiren Keşif *Doktrini* (*Doctrine of Discovery*); İsrail'de yerini Filistin topraklarını "boş", "sahipsiz" veya "terk edilmiş" olarak ilan eden 1950 tarihli Gaip Mülkiyeti Yasası'na (*Absentees Property Law*) bırakmaktadır. Her ne kadar Keşif *Doktrini* bir yazılı yasa olmasa da Amerikan hukuk sistemi içinde kurumsallaşarak, sömürgeciliği meşrulaştıran hukuki ilke olarak işlev görmektedir (Miller, 2006). Bununla birlikte İsrail'in Gaip Mülkiyeti Yasası'nda tıpkı Keşif *Doktrini* gibi yerli halkın mülkiyet hakkını hukuken görünmez kılmaktadır (Garaudy, 1982, akt. Malchelosse, 1996; BADIL, 2003). Keşif *Doktrini* Hristiyan olmayan halkların topraklarını "boş" ya da "meşru sahipleri yok" sayarak Avrupalı güçlerin toprakları alabileceğini savunmaktadır. Bu durum, İsrail'in 1948'de göç eden ya da kaçmak zorunda kalan Filistinlilerin topraklarını "sahipsiz" ve "boş" ilan ederek Gaip Mülkiyeti Yasası kapsamında devlet mülkiyetine geçirmesine benzemektedir. Her iki uygulama kendilerinin dışındaki öznelere hukuken tanımsız hale getirerek, onların mülkiyet haklarını dışlamaktadır (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Her iki sistemde de yerli/Filistinli halkın sesi ve hak iddiası söylem dışına atılmakta ve kimin konuşma hakkının olduğuna söylem karar vermektedir. Söylemlerin meşrulaştırılması yönünde hukukun bu konudaki işlevi dışlananları görünmez kılmaktır (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997).

Amerikalıların yerli halkı topraklarının gasp edildiği ve bunu "kamusal alan" olarak nötr görünen kavram üzerinden meşrulaştırdığı 1862 tarihli Yurt Edinme Kanun'un (*Homestead Act*) (Drinnon, 1997) bir benzeri İsrail yönetimi tarafından da benimsenmektedir. İsrail'de 1967 yılında Askerî Yönetim tarafından çıkarılan No.59 sayılı karar ve 1979 yılında İsrail Parlamentosu tarafından çıkarılan Toprak Değişikliği Kanunu ile Filistin toprakları "devlet arazisi" olarak ilan edilmektedir. Her iki örneği, Foucault'nun hükmetme sanatı (*governmentality*) kavramı çerçevesinde değerlendirildiğinde; devletin yalnızca zor kullanmadığı, söylemler yoluyla bireylerin, mekânların, mülkiyetin ne olduğuna dair

tanımlama yaptığı bir iktidar biçimini oluşturmaktadır (Foucault, 1978, akt. Burchell, 2007). “Devlet arazisi”, “kamu yararı” gibi kavramlar hukuki terim olmanın yanında egemenliğin söylemsel kodlarında inşa etmektedir. Böylelikle iktidar hakikat rejimi içerisinde toplumsal gerçekliği kuran söylemsel kodları üretmektedir (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997; 1978, akt. Burchell, 2007). Bununla birlikte devlet “kime ne yapılacağı” sorusunun yanında “nerede, ne yapılabilir” sorusuna da cevap vererek, insanların bedenleri ve yaşamları üzerindeki kontrolü mekânlar üzerinde de şekillendirmektedir. Her iki devlette de kişi ve mekân üzerindeki kontrolün örnekleri bulunmaktadır: ABD’de Kızılderililer için oluşturulan rezervasyon alanları gibi Filistinliler için ise Oslo II. Anlaşması (1995) sonrası hem güvenlik hem de yönetim açısından % 60’ı İsrail yönetimine bırakılan Batı Şeria’da devletin mekânı yönetme biçiminin biyopolitik örnekleridir. ABD’nin yerli halkları rezervasyon alanlarında kötü hayat koşulları altında yaşamaktayken etrafı beyaz “yerleşimci”ler tarafından sarılmaktadır (Geyikdağı, 2022). Batı Şeria’da ise Filistinlilere mülkiyet hakkı, hareket özgürlüğü, yapı kurma izinlerinin reddi uygulamaları Amerikan yerlilerine yönelik tutumun bir benzeri olarak sistematik bir dışlama ve kontrol mekanizması işlevi görmektedir. Bu yönüyle ele alındığında Filistin mahallelerinin etrafının Yahudi “yerleşimci”lerle çevrilmesi rezervasyon sisteminin modern dönemde örneği olarak öznenin denetim altına alındığı mekânsal iktidar formunu temsil etmektedir (BADIL, 2003; B’Tselem, 2002).

ABD’nin Bağımsızlık Bildirgesi (1776), analize tabi tutulduğunda evrensellik iddiasıyla kendini konumlandırırken; her bireyin eşit ve özgür olduğunu vurgulayan metnin (Encyclopaedia Britannica, n.d) pratikte böyle olmadığı aşikârdır. Çünkü bu hakların yalnızca mülk sahibi beyaz ve erkek yurttaşlara tanındığı görülmektedir. Benzer biçimde Yahudi Ulus-Devlet Yasası, vatandaşlık tanımını etnik kimliğe dayalı kurmakta ve Filistinli yurttaşları dışlayan bir söylem inşa etmektedir (Patten, 2020). Bağımsızlık Bildirgesi ya da Yahudi Ulus-Devlet Yasası anayasal veya yasal belgeler olarak evrensel haklardan her ne kadar bahsetseler de, pratikte bu haklar yalnızca seçilmiş bir gruba verilmektedir. Bu durum Foucault’nun söylem analizinde yer verdiği kimin “özne” olacağına (Bağımsızlık Bildirgesinde özne beyaz, erkek, mülk sahibi iken Yahudi Ulus-Devlet Yasası’nda Yahudilerdir.) kimin ise sistematik olarak “dışlanacağına” (Amerika’da dışlanan Yerli Amerikalılar, köleler, kadınlar; İsrail’de Yahudi olmayanlar) ilişkin iktidar ilişkilerinin nasıl kurulduğunu ortaya koymaktadır (Foucault, 1982, akt. Ergüden ve diğ., 2016b).

Söylemin işlevselliği sadece hukuki metinlerle sınırlı kalmamakta; bu metinler yerel davalarda da kullanılarak hukuki zemin dahada pekiştirilmektedir. Örneğin; *M’Intosh* davası

Kızılderililerin sadece üzerinde bulundukları topraklarda “ikamet etme” ve “kullanma” hakkını kabul etmektedir. Fakat mahkeme, bu toprakları satamayacaklarını belirterek bu işlemi sadece ABD’nin yapabileceğine dair karar vermiştir (Miller ve diğ., 2010). Bu davanın bir benzeri ise Filistin topraklarında yasadışı olarak kurulan yerleşimleri meşrulaştırmak adına görülen *Elon Moreh* (1979) davasıdır. “Yerleşimcilerin” “güvenlik” amacıyla bu alanlarda kalacağını öne sürmekte olan İsrail yönetiminin kalıcı olarak orada bulunması Filistinli toprak sahiplerinin mülkiyet hakkını görmezlikten gelmelerine yol açmaktadır (Sedda, 2020). Yerleşim yerinin “devlet arazisi” olduğunu öne sürerek Filistinli mülkiyet sahipleri dışlanmakta ve her iki davada yasal yollarla sömürgeciliğin önünü açmaktadır.

ABD, 19. yy.da hukuk sisteminin yokluğunda fiili egemenliğini kurmuştur fakat 20.yy.da İsrail için bu durum söz konusu değildir. İsrail 20.yy.ın başından itibaren var olan uluslararası sistemin bir parçası olarak meşruluk aramak zorunda kalmıştır (Scheneer, 2010, akt. Birkan, 2012). ABD’nin batıya doğru genişleme süreci uluslararası denetimin yokluğunda fiili durum yaratılmasıyla gerçekleşmektedir (Freiin ve Lezitia, 2022). Buna karşın, İsrail uluslararası sisteme kendini kanıtlamak ve uluslararası toplumun belirlediği normlara dayandırmak zorunda olduğu için Arz-ı Mev’ûd söylemini pozitif hukukun diline tercüme ederek kuramsallaşmaya çalışmaktadır (Garaudy, 1982, akt. Malchelosse, 1996; Işık ve diğ., 2025; Scheneer, 2010, akt. Birkan, 2012). Bu bağlamda, 1917 tarihli Balfour Deklarasyonu, Arz-ı Mev’ûd söylemine İngiliz emperyal desteğiyle meşruiyet kazandırırken; 1947’de kabul edilen BM’nin 181 sayılı Taksim Planı ise self-determinasyon hakkını referans alarak Filistin topraklarının bölünmesini hukuki bir çerçevede önermektedir. Balfour Deklarasyonu ve BM Taksim Planı dini söylemin seküler hukuk aracılığıyla “yerleşimci” politikaya dönüştürülmesini sağlayan iktidar araçları olarak görev üstlenmektedirler. Oysaki ABD’nin yayılmacı süreci ise herhangi bir meşruluk arayışına girmemiştir söylem direkt olarak eyleme dönüşerek gerçekleşmiştir (Freiin ve Lezitia, 2022). Dolayısıyla Arz-ı Mev’ûd ve *Manifest Destiny* söylemleri, ideolojik inanç sistemleri olmasının ötesinde her bir devletin dönemlerinin öne sürdüğü hukuk sistemleriyle desteklenen ve söylemsel olarak kurulan egemenlik projeleri olarak karşımıza çıkmaktadırlar (Freiin ve Lezitia, 2022; Miller, 2006; Garaudy, 1982, akt. Malchelosse, 1996; Işık ve diğ., 2025; Von Chamier-Cieminski, 2022).

Söylem yalnızca bir anlatı biçimi değildir, hakikatin inşasında rol oynayan bir iktidar mekanizmasıdır. Dolayısıyla söylem, kimin neyi konuşabileceğini ve hangi seslerin bastırılabilirliğini tayin etmektedir (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Bu bağlamda, ABD’nin *Manifest Destiny* söylemi ve İsrail’in Arz-ı Mev’ûd söylemi belli bir grubun sadece

fiziksel değil, söylemsel olarak silinmesini mümkün kılmaktadır. Her iki söylem, Yerli Amerikalıları ve Filistinlileri öteki olarak kurgularken, onların tarihselliğini, mekânsallığını ve özneliğini silmekte; onları geri kalmış ya da medenileştirilmesi gereken figürler olarak görünmez kılmaktadır (Miller, 2006; Pappé, 2006). *Manifest Destiny* söylemi, ABD'nin batıya doğru genişlemesinin “Tanrısal bir görev” olarak tanımlamakta ve bu sürecin önündeki “doğal engeller” ya da “vahşi doğanın bir parçası” olarak Kızılderilileri kodlamaktadır (Miller, 2006). Bu kodlama sadece ideolojik üstünlük sağlamamaktadır ayrıca kimin tarihe dâhil olabileceğini ve medeniyetin dışında olarak tanımlanabileceğini belirleyen söylemsel operasyon olarak görev üstlenmektedir. Bu duruma örnek olarak Jefferson'un Indiana Valisi Harrison'a yazdığı mektupta Kızılderilileri çiftçiliğe ve özel mülkiyete adapte etme fikirinden bahsetmektedir (Jefferson, 1803). *Manifest Destiny* söyleminin henüz ortaya çıkmadığı dönemde kaleme alınan bu mektubun devamında ise, Kızılderililerin toprakla olan bağlılıklarının zayıflatılarak Amerikalılara satmaya istekli hale getirilecekleri beyan edilmektedir. Dolayısıyla Jefferson Kızılderililerin kendi yaşam tarzını yok etmeyi planlamakta, Amerikan sistemine uymaları halinde onları tanımakta ve “uygarlaşırlarsa” onları kabul edeceğini ortaya koymaktadır (Jefferson, 1803). Bu bağlamda, yerli halklar kendi kimlikleriyle özne olamamakta, sadece başkalarının tanımladığı şekilde var olabilmektedir (Foucault, 1982, akt. Ergüden ve diğ., 2016b). Bu ise özneliğin asimile etme yoluyla bastırılması anlamına gelmektedir. Bununla birlikte Amerikalıların bizonları sistematik bir şekilde avlaması yerli yaşam biçiminin ekonomik, kültürel ve söylemsel temellerini hedef alan bir eylem teşkil etmektedir (Geyikdağı, 2022). Ekolojik bir yıkım olan bu şiddet yerli halkın ekonomisinin çökmesine, göçebe yaşamlarının sona ermesine ve kendi kültürlerinin sürdürülmesinin zorlaştırılmasına yol açmıştır (Geyikdağı, 2022). Böylelikle yerli halkın kendi tarihini, kimliklerini ve yaşam biçimlerini anlatamayacak hale gelmelerine neden olmaktadır. Dolayısıyla, yerli halklar görünmez kılınarak tarihlerinin söylenebilirliği ellerinden alınmaktadır (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972).

İsrail'in Arz-ı Mev'ûd söylemi Yahudilere “Tanrı tarafından vaat edilen topraklar”ın kutsallığı üzerinden kurulmuş ve zamanla bu söylem siyasal ve hukuki bir egemenlik projesine dönüştürülmüştür (Garaudy, 1982, akt. Malchelosse, 1996). Bu söylemin kurucu ögesi ise Filistinlilerin, Filistin toprakları üzerindeki tarihsel varlıklarını yok saymaktır. Filistin topraklarını “boş”, “sahipsiz”, “halksız” olarak yeniden tanımlamaktadır (Garaudy, 1982, akt. Malchelosse, 1996). Örneğin; İsrail Devleti'nin kurucularından D.Ben-Gurion'un 5 Ekim 1937 yılında oğlu Amos'a yazdığı mektupta Arapların Filistin topraklarında kurulacak

olan Yahudi Devleti'ne itirazlarının haklı olabileceğini vurgularken ardından bu toprakları Yahudilere Tanrı'nın verdiğini dile getirmektedir (Jewish Voice for Peace, 2013). Dolayısıyla, ilahi bir hakka dayanarak tek taraflı bir egemenlik iddiasını ortaya koymaktadır. Filistin toprakları üzerinde yaşayan halkın hakları metafizik bir anlatıyla geçersiz kılınmaktadır. Bununla birlikte, Filistinliler için yalnızca ekonomik değil aynı zamanda kültürel bir bağ taşıyan zeytin bahçeleri tahrip edilmekte; evlerin yıkımı ve mülksüzleştirme yasaları aracılığıyla Filistin yerleşimleri “boş alanlar” olarak tanımlanarak söylemsel ve fiziksel silme politikalarının bir parçası haline getirilmektedir.(Young, 2022; Yılmaz, 2025; Garaudy, 1982, akt. Malchelosse, 1996; BADIL, 2003). Bu uygulamalar, Amerikan Yerli halklarına karşı geliştirilen rezervasyon politikalarına benzer biçimde işlemektedir (Geyikdağı, 2022).

Filistinliler tıpkı Yerli Amerikalılar gibi “modernleşmeye dirençli, kabilevi, irrasyonel” halklar olarak konumlandırılmaktadır (Peled-Elhanan, 2012). Foucault'un “söylem dışı bırakılanlar” olarak adlandırdığı kategoriye düşmekte; onların sahip olduğu topraklar devlet arazisi olarak tanımlanmakta, okullarındaki eğitimlerinde Filistin halkı görünmez kılınmakta ve yasa önünde tanınmaz konuma indirgenmektedir. (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972; Peled-Elhanan, 2012; Sedda, 2020). Dolayısıyla, Filistin halkı İsrail'in tanımladığı yerde, onun belirlediği şekilde “var” olabilmektedir (Foucault, 1969, akt. Smith, 1972).

ABD'nin *Manifest Destiny* söylemi ve İsrail'in Arz-ı Mev'ûd söylemi mekân üzerinde kurulan tahakkümün ideolojik araçları olarak karşımıza çıkmaktadır. ABD'nin “*from sea to shining sea*” (denizden denize) sloganı, yalnızca coğrafi bir hedefi tanımlamamaktadır (Drinnon, 1997). Bu slogan kıtanın tamamına yönelik kadim ve kaçınılmaz olan bir kader fikrini temsil etmektedir. Benzer şekilde İsrail'in tarihsel ve teolojik referanslarla dile getirdiği “Nil'den Fırat'a” ideali ise kutsal metinlere dayandırılmakta ve mekân üzerindeki iddialarını meşrulaştırmaya çalışmaktadır (Garaudy, 1982, akt. Malchelosse, 1996; Sand, 2009, akt. Lotan, 2010). Her iki söylemde yalnızca dinsel referanslarla sınırlı kalmayıp, mekânı, zamanı ve özneyi belirleyen söylemsel tahakkümün mekanizmalarının taşıyıcıları haline gelmektedirler. Bu söylemler aracılığıyla kutsal referanslara dayalı egemenlik ve mülkiyet iddiaları inşa edilmektedir. Dolayısıyla hem toprağın sahipliği hem de “öteki”lerin statüsünü tanımlayan bir söylemsel düzen yaratmaktadır (Foucault, 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980; Sand, 2009, akt. Lotan, 2010; Miller, 2006). Bunun bir sonucu olarak Arz-ı Mev'ûd söylemi yalnızca toprakların Yahudilere ait olduğu metafiziksel bir ididayı sunmakla kalmamaktadır; Filistin toprakları üzerinde yaşayan halkları “gayrımeşru”, “terörist” olarak

kodlamakta ve onların söylemsel düzlemde dışlanmasına sebep olmaktadır. Foucault'nun kavramsal çerçevesiyle okunduğunda bu tür söylemler, gerçeğin sadece bilimsel veya rasyonel yollarla değil; iktidarın işlettiği normatif sistemler aracılığıyla kurulduğunu göstermektedir (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997). Bu sistemler içerisinde söylem, bilgi üretiminin ve kimlerin konuşup, dışlanacağına karar veren alanı tanımlamaktadır. Nitekim ABD'nin yerli halklara yönelik olarak “medenileştirilecek” olanları temsil edilmekte iken bu durum İsrail örneğinde “topraksız” olarak kurgulanmaktadır. Her iki söylemde de dışlanan halklar söylemsel zeminde yerinden edilme ve yurtsuzlaştırılmanın nesnesi haline gelmektedir (Miller, 2006; Finkelstein, 2003).

Manifest Destiny ve Arz-ı Mev'ûd söylemleri her ne kadar benzer şekilde Tanrısal bir hak iddiası etrafında şekillense de ötekinin sessizleştirilmesi ve meşruiyetin inşası bağlamında farklı stratejiler işlev görmektedir. Örneğin; *Manifest Destiny*, “ilerleme”, “medeniyet”, “kaçınılmaz büyüme” gibi seküler kavramlarla Tanrısal görevi gelecek odaklı inşa eden bir söylemdir (Miller, 2006). Tanrı ABD'yi medeniyetin taşıyıcısı olarak seçerken yerli halklar bu normun dışına itilmekte ya bu yazgıyla bütünleşecek ya da tarihten ve mekândan silineceklerdir. Arz-ı Mev'ûd söylemi ise geçmiş odaklı olmakla birlikte tamamen dinsel metinlere dayandırılmaktadır (Memiş, 2010). Fakat bu söylem modern İsrail Devleti'nde dini bir inanç olarak kalmamakta aynı zamanda sistemde tanınma talebinin temeli haline gelmektedir (Garaudy, 1982, akt. Malchelosse, 1996). Bu yönüyle Arz-ı Mev'ûd söylemi, hukuk ile söylemi iç içe geçirerek; teolojik olanı seküler devlet söylemi içinde yeniden kurmaktadır (Sand, 2009, akt. Birkan, 2010).

ABD'nin *Manifest Destiny* söylemi batıya doğru genişlemesini “*form sea to shining sea*” sloganıyla kutsallaştırmakta ve bu sloganla yayılma hareketi coğrafyanın ideolojik olarak yeniden çizilmesi anlamına gelmektedir (Drinnon, 1997; Foucault, 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980; 1978, akt. Burchell, 2007). Bu genişleme ise fiili yerleşim politikalarıyla birlikte düşünülmekte ve çıkarılan yasalar (Zorunlu Göç Yasası, Genel Tahsis Yasası vs.) veya askerî politikalar gibi uygulamalar söylemin maddi gerçekliğe dönüşmesini sağlayan araçlar olarak işlev görmektedirler (Miller, 2006). Buna karşın İsrail'in “Nil'den Fırat'a” gibi coğrafi kodlaması, Arz-ı Mev'ûd söyleminin teolojik sınırlarını siyasal alana taşıma çabasını ifade etmektedir. 1979 Toprak Yasası Değişikliği, *Elon Moreh* davası gibi yasadışı yerleşimleri meşrulaştırmak ve Filistinli varlığının yok sayılması, toprak üzerinde varlıklarını sadece askeri araçlarla değil söylem ile de kurulduğunu göstermektedir (Garaudy, 1982, akt. Malchelosse, 1996).

Arz-ı Mev'ûd ve *Manifest Destiny* söylemleri, sadece bir ulusal kimlik anlatıları değildir; aynı zamanda yerleşimci sömürgeciliğin söylemsel mimarisini kurarak, ötekini sessizleştiren ve egemenliklerine hukuki, teolojik, tarihsel meşruiyet kazandıran çok katmanlı iktidar pratikleridir. *Manifest Destiny* söylemi, yerli halkların mülkiyetini “doğa durumundan çıkmamış” olarak kabul etmekte ve onların haklarını geçersiz kılmaktadır. Arz-ı Mev'ûd söylemi ise, kutsal topraklar miti aracılığıyla 1948 Nakba süreci sonrası mülksüzleştirmeyi mümkün kılan hukuki rejimler üreterek Filistinlilerin mekânla kurduğu tarihsel ilişkiyi yok saymaktadır (Garaudy, 1982, akt. Malchelosse, 1996; Sand, 2009, akt. Birkan, 2010; Memiş, 2010). Foucault'nun hakikat rejimi kavramıyla bu süreç ele alındığında kimin toprağa sahip olabileceği veya konuşmaya hakkı olabileceği iktidar ilişkilerinin belirlediği söylemsel koşullara bağlanmaktadır (Foucault, 1997, akt. Bertani ve diğ., 1997).

Yerleşimci söylemlerin en görünür tezahürlerinden biri, öteki halkların aşağılayıcı sıfatlarla tanımlanması ve insanlık kategorisinin dışına itilmesidir. Bu bağlamda Adams'ın Yerli Amerikalıları “insan yaşamının hayvansı bir yozlaşması” ve “doğuştan zalim” varlıklar olarak konumlandırması ile İsrail kabinesi üyelerinin Filistinlileri “insansı hayvanlar” ya da “canavarlar” şeklinde nitelendirmeleri, farklı tarihsel bağlamlarda işleyen benzer bir söylemsel mantığa işaret etmektedir. Her iki söylem de ötekini insan kategorisinin dışına iterek yerleşimci projenin meşruiyetini sağlamaktadır. Foucault'nun (1997) özneleştirme kavramıyla ifade ettiği üzere, iktidar söylem aracılığıyla yalnızca ötekiyi dışlamaz; aynı zamanda kendi öznesini kurar. Nitekim Adams'ın dilinde Anglo-Amerikan yerleşimci “medeniyetin taşıyıcısı” özne olarak yüceltilirken, Yerli Amerikalılar “doğa-altı” bir konuma hapsedilmiştir. Benzer biçimde, Gallant'ın “insansı hayvanlar” (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu-İletişim Başkanlığı, 2024), Erdan'ın “canavarlar” (UN News, 2024), Dichter'in “2023 Nakba'sı” (Anadolu Ajansı, 2023b) ve Eliyahu'nun “Gazze'deki canavarlar başka bir çözüm bulmalı” (Anadolu Ajansı, 2023a) ifadeleri, Filistinlilerin öznelliklerinin reddedildiği, buna karşılık Yahudilerin “tarihî hak sahibi” ve “seçilmiş halk” öznesi olarak kurulduğu bir hakikat rejimini yansıtmaktadır. Ancak bu iki söylem arasında bağlamsal farklılıklar da vardır. Adams'ın söylemi, 19. yüzyılda Amerikan ulus-devletinin kuruluş sürecinde “medeniyet-barbarlık” ikiliği üzerinden seküler bir meşruiyet yaratırken; İsrail kabinesinin söylemleri, 21. yüzyılda mevcut bir devletin işgal ve genişleme politikalarını hem seküler güvenlik dili hem de dini “Arz-ı Mev'ûd” söylemiyle desteklemektedir. Bu açıdan, iki söylem de ötekini gayrimeşru ve insanlık dışı konuma indirirken; Adams'ın dili daha çok modernist-sivil ilerleme mitine dayanmakta, İsrail söylemi ise teolojik seçilmişlik ile ulusal

güvenliği iç içe geçirerek meşrulaştırıcı bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla, farklı tarihsel ve ideolojik çerçevelerden beslenseler de, her iki söylem de özneleştirme pratikleri aracılığıyla yerleşimci sömürgeciliğin ideolojik dayanaklarını güçlendirmektedir (Pappé, 2006; Finkelstein, 2003; Garaudy, 1982, akt. Malchelosse, 1996). Bu bağlamda her iki söylemde “yerleşimci” faaliyetlerin yalnızca askeri ya da demografik bir strateji olmadığını aynı zamanda dili, hukuku, kutsalı içeren çok katmanlı söylemsel düzenleme olduğunu ortaya koymaktadır. İktidar bu yönüyle sadece baskı kuran değildir aynı zamanda gerçekliği üreten bir mekanizmadır (Foucault, 1978, akt. Gordon ve diğ., 1980). Arz-ı Mev’ûd ve *Manifest Destiny* söylemleri bu gerçekliği kurarak ötekini öznellikten, tarihten ve mekândan dışlama işlevini görmüş ve yerleşimci sömürgeciliğin ideolojik, kurumsal zeminini hazırlamıştır. Bu sebeple söylemler sadece geçmişin miti değil geleceğin jeopolitik çatışmalarına yön verecek olan disipline edici hakikat rejimleri olarak işlev görmektedir.

Sonuç olarak, *Manifest Destiny* ve Arz-ı Mev’ûd söylemleri farklı tarihsel bağlamlarda ortaya çıkmış olsa da her ikisi de yerleşimci sömürgeciliğin meşruiyetini üretmek üzere işlev gören söylemsel düzeneklerdir. Amerikan genişlemesinde “medeniyet”, “ilerleme” ve “kaçınılmaz kader” kavramları üzerinden ötekini insanlık kategorisinin dışına iten bir hakikat rejimi kurulurken; İsrail’in söylemi dini seçilmişlik iddiasını modern hukuk normlarıyla birleştirerek Filistinlileri gayrimeşru ve görünmez kılmaktadır. Bu iki farklı strateji, Foucault’nun ifade ettiği üzere, özneleştirme ve dışlama mekanizmaları aracılığıyla yalnızca ötekini susturmakla kalmaz, aynı zamanda egemen özneyi (“medeniyetin taşıyıcısı” Amerikan yerleşimcisini ya da “tarihî hak sahibi” Yahudi kimliğini) inşa etmektedir. Dolayısıyla hem Amerikan hem de İsrail deneyimi, söylemin yalnızca ideolojik bir araç olmadığını; aynı zamanda mülkiyet, mekân ve öznellik üzerinde doğrudan kurucu ve dönüştürücü bir iktidar politikası olduğunu göstermektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

7 Ekim 2023'te Hamas'ın İsrail'e yönelik başlattığı harekât, medyada “ani”, “beklenmedik”, “terör saldırısı” gibi kavramlarla tanımlanmaktadır. Fakat bu olay, yüzeysel görünüşün çok ötesinde, yıllardır süren yerleşimci sömürgeciliğin, mülk gasplarının, yurttaşlık ihlallerinin ve Filistinlilere yönelik sistematik dışlamanın söylemsel ve yapısal birikimin sonucudur. Yıllardır İsrail tarafından Filistinlilere yönelik bu söylemsel ve yapısal şiddet “terör”, “meşru savunma”, “güvenlik” gibi kavramları kullanarak Filistinli Arapların sessizleştirilmesine ve onların kendi yaşam alanlarının dahi bir nüfus mühendisliği çerçevesinde yaşam çevrelerinin yok edilmesine sebep olmuştur. Bu çarpık söylemsel yapı yalnızca güncel politikaları değil; aynı zamanda tarihsel olarak inşa edilen *Manifest Destiny* ve Arz-ı Mev'ûd gibi “yerleşimci” söylemlerin bugüne uzanan ideolojik etkisini de gözler önüne sermektedir. Tıpkı ABD'nin batıya doğru genişlemesinde Yerli halkların “uygarlık” adına yerinden edilmesi gibi; İsrail'in “yerleşimci” politikaları da “vaat edilen topraklar” adına sistematik bir mekânsal ve söylemsel işgale dayanmaktadır. Bu çalışma, 19.yy.da ABD'nin batıya doğru genişleme sürecini “kaçınılmaz bir yazgı” olarak sunan *Manifest Destiny* söyleminin, 20.yy.da İsrail tarafından Arz-ı Mev'ûd anlayışı çerçevesinde yeniden üretildiğini ortaya koymaktadır. Bu söylemsel mirasın Filistin topraklarına yönelik işgal ve yerleşim politikalarını meşrulaştırmakta nasıl işlev gördüğünü incelemeyi amaçlamaktadır. Her iki söylem de tarihsel iddiaları kutsal olana dayandırmakta ve ulusal kimlik kurgularını ilerlemeci ideolojileri ile harmanlamaktadır. Böylelikle mevcut politikalarının “doğal” ve “haklı” olduğu yönünde bir hakikat düzeni oluşturulmaktadır. Bu bağlamda çalışmada söylemin sadece geçmişi anlamlandıran bir anlatı olmadığı, aynı zamanda günümüzdeki çatışmalara zemin hazırlayan kurucu bir iktidar aracı olduğu açıklanmaktadır.

ABD'nin 19. yy.da Yerli halklara yönelik olarak geliştirdiği “yerleşimci” politikalar ile İsrail'in 20. yy.ın başlarından itibaren Filistin topraklarında uyguladığı işgal ve yasadışı yerleşim uygulamaları hem söylemsel düzlemde hem de yapısal uygulama biçimleri açısından dikkat çekici benzerlikler taşımaktadır. Her iki devlet, göçmen kitleyi harekete geçirmek ve devlet politikalarına rıza üretmek amacıyla, “Tanrı” merkezli tarihsel anlatılara dayalı söylemsel yapılar kurmuşlardır. Bu yapı, yerli halkların (Yerli Amerikalılar ve Filistinlilerin) tarihsel varlıklarını görünmez kılarak onları “sessizleştirmiş”, toprakların orijinal sahiplerinin mülkiyet haklarını ve kimliklerini söylem yoluyla geçersiz kılmıştır. Hem Avrupalı göçmenler hem de Yahudi göçmenler, farklı coğrafyalardan gelerek tarihsel, dini ya da hukuki gerekçelerle hak iddia ettikleri topraklar üzerinde “doğal hak” söylemini

benimsemektedirler. Böylelikle geçmişte maruz kaldıkları baskıyı, yeni yerleştikleri topraklardaki yerli halka uygulamak tarihsel bir döngünün yeniden üreticisi haline gelmektedirler. Bu durum, post-yapısalcılığın özdeşlik ve ikiliklere dayalı temsil sistemine getirdiği eleştirinin somut bir örneğini teşkil etmektedir¹⁴. Kurban konumunda olan grupların “özneleşme” süreçlerinde kendilerini birer fail olarak konumlandırırken; diğer ötekilerin dışlanacağı yeni hakikat rejimleri üretmenin yolunu açmaktadır.

Her iki devlet, yerli halkların kültürel varlıklarını baskı altına almış ve onları kendi ulusal eğitim sistemi içerisinde eritmeye çalışmıştır. Böylelikle özgün kimliklerin ifadesini söylemsel ve kurumsal düzeyde engellemişlerdir. Bununla birlikte toprakla bağlarını koparmak ve tarihlerini silmek adına Amerikan hükümeti Kızılderili halklarını önce *Indian Territory* olarak adlandırdıkları topraklara zorla sürmüş ve “rezervasyon” olarak adlandırdıkları alanda yaşamalarını istemiştir. Fakat 1887 yılında çıkarılan Genel Tahsis Yasası ile bu alanlarda parçalanarak kolektif toprak mülkiyeti ortadan kaldırılmıştır. Benzer şekilde, İsrail Devleti 1995 *Oslo II* Anlaşması sonrasında Filistin topraklarının A, B ve C bölgelerine ayrılmasının akabinde özellikle Batı Şeria’nın % 60’ından fazlasını oluşturan C bölgesinin askeri ve idari kontrolünü elinde tutmuştur. Bu bölgede Filistinlilere ait mülkler sistematik olarak Yahudi “yerleşimci”lere tahsis edilmiştir. Yasadışı yerleşimler planlı olarak Filistin topraklarını parçalamakta; Filistinlilerin coğrafi sürekliliğini bozmakta, fiziksel ve söylemsel olarak “bölme ve yönetme” stratejisini oluşturmaktadır.

Gazze Şeridi’nde yaşanan güncel gelişmeler ise bu tarihsel şiddet biçiminin başka bir düzlemde devam ettiğini göstermektedir. İsrail, Hamas’ın sivil yerleşimlerde karargâh kurduğunu iddia eden bir söylem üretmekte; sivillerin sığındığı alanları dahi hedef almakta ve bu yolla Filistinlilerin tümünden yok edilmesini amaçlayan soykırımcı bir eylem sergilemektedir. Bu bağlamda, post-yapısalcı teori; oluşturulan söylemlerin nasıl üretildiğini ve işlediğini incelerken, tarihsel olarak meşrulaştırılan hakikat rejimlerinin ardındaki iktidar ilişkilerinin açığa çıkması imkânı sunmaktadır. Yerli halkların öznellikleri, söylemsel yapılar içinde silinirken; devletler, bu halkları “görünmez”, “konuşamaz” ve “tarihsiz” kılarak epistemolojik bir sömürgeleştirme gerçekleştirmektedir. Bu analiz dâhilinde, her iki söylem yalnız iktidar ilişkileri içinde kalmamakta aynı zamanda toplumun her kesimi tarafından

¹⁴ Post-yapısalcılık; kim olduğu, ne olduğu gibi sabit temelli ve biz/onlar, Doğu/Batı vb. gibi karşıtlıklar üzerinden kurulan düşünceleri, temsil biçimlerini eleştirmektedir. Çünkü bu tür tanımlar dünyayı sınırlı anlamanıza neden olurken bir tarafı üstün diğer tarafı değersiz göstererek hiyerarşik bir düzen kurmaktadır. Çalışmada ele alınan Avrupalı göçmenler ve Yahudi göçmenler başlangıçta karşı çıktıkları yapılara benzeyen döngüsel bir süreç içine girmektedir. Post-yapısalcılıkta bu döngüsel süreç, kendine dönerek yeniden düşünmesi gerektiğini vurgulayan *poststructback* kavramıyla açıklanmaktadır (Sayın ve Ateş, 2012).

benimsenmektedir. Dolayısıyla bu çalışma, tarihsel süreksizlikleri ve söylem içinde bastırılan öznellikleri görünür kılmakta, gerçeğin tarafsız değil, iktidarla iç içe geçmiş bir inşa olduğunu ortaya koymaktadır.

Manifest Destiny ve Arz-ı Mev'ûd söylemleri “yerleşimci” politikaların söylemsel inşasını temsil etmiş olsalar dahi, her iki söylemin ortaya çıktığı koşullar, destek aldıkları otoriteler ve kendilerini meşrulaştırma biçimleri belirgin biçimde farklılık göstermektedir. ABD'nin *Manifest Destiny* söylemi ortaya çıktığı süreçte hukuk sisteminin olmayışı, dönemin diğer emperyalist güçlerinin benzer “yerleşimci” politikalar üretmeleri ve Batı merkezli bir “medenileştirme” anlayışının hâkim söylem olması dışsal bir sorgulamaya maruz kalmadan şekillenmesini sağlamıştır. Amerika kıtasının “keşfedilme”sinin ardından bu topraklar “boş”, “sahipsiz” olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda, yerli halkın tarihsel varlığı görünmez kılınmış ve “medenileştirme” bilinci altında özneleştirilmeleri hedeflenmiştir. Foucault'a göre bu yapı, iktidarın bilgiyi üreten ve meşruiyetini yaratan bir güç olarak işlediği “hakikat rejimi”nin sonucudur.

İsrail Devleti, modern uluslararası ilişkiler sisteminin tam ortasında doğmuştur. Bu sebeple Arz-ı Mev'ûd söylemini yalnızca kutsal metinlere dayalı olarak değil, uluslararası diplomasiye ve hukuki meşruiyete dayandırmak zorunda kalmıştır. Arz-ı Mev'ûd söylemi, başlangıçtan itibaren bir ulus-devlet projesiyle iç içe geçmiş ve Yahudi kimliğinin kültürel ve politik birliğini sağlamak amacıyla var olmuştur. İsrail meşrulaştırıcı gücünü dönemin hâkim devletlerinden (Filistin toprakları İngiltere mandasındayken İngiltere ile daha sonra ABD'nin sistemde büyük güç haline gelmesi ve günümüz itibari ile ABD) alarak, Balfour Deklarasyonu, BM 181 sayılı Taksim Planı gibi belge ve kararlar ile kendi söylemini kurumsallaştırmıştır. Bu bağlamda, İsrail söylemi “tarihsel hak” kurgusuna dayanırken; Filistinliler “terör”le ilişkilendirilmekte, aynı zamanada “tehdit” olarak kodlanmakta ve kamuoyunun desteğini minimize edecek şekilde temsil edilmektedir. Bu açıdan, Derrida'nın çifte okuma yöntemiyle ele alındığında, ikili karşıtlıklara (barış/terör, suçlu/meşru) yaslanarak dışlayıcı bir anlam sistemi oluşturmaktadır.

Özneleştirme süreçleri içerisinde her iki söylem arasında farklılık gözlemlenmektedir. ABD, yerli halklara yönelik olarak söylemini “barbar”, “ilkel” ve “eğitilmesi gereken” varlıklar olarak tanımlamıştır. Asimilasyon politikalarını (misyonerlik faaliyetleri, eğitim, tarım gibi) bu söylemle meşrulaştırmıştır. İsrail ise yerli halkla “birlikte yaşam” hedeflemek yerine, Yahudi kimliği merkezli bir devlet kurarak, Filistin kimliğini söylemsel ve fiziksel olarak görünmez kılmaya çalışmıştır. İsrail eğitim müfredatında Filistin tarihine yer verilmemesi, Filistinli

sembollerin silinmesi, zeytin ağaçlarının yerine çam ağaçlarının dikilmesi gibi uygulamalar söylemin sadece ideolojik değil mekânsal ve kültürel tahakküme dönüştüğünü göstermektedir. Bu durum ise iktidarın her yerden geldiğine iyi bir örnektir.

ABD'nin “yerleşimci” politikaları, Kızılderili topraklarının gaspının ardından onların topraklarından sürgün edilmesiyle “başarıya” ulaşmış: yerli halk, rezervasyon sisteminin sürmesine karşın, önemli oranda Amerikan toplumsal yapısına eklemlenmiştir. Buna rağmen, nüfus sayımlarında dahi “öteki” konumunu korudukları görülmektedir. Keşif öncesinde yaklaşık 60,5 milyon olduğu tahmin edilen Kızılderili nüfusu, 19.yy.ın sonunda 270 bine kadar gerilemiştir (Zeytinoğlu, 2020). Günümüzde ise 1 Temmuz 2024 yılı itibari ile “Yerli Amerikan Kızılderilisi ve Alaska Yerlisi” kategorisinde nüfusun % 1,3'ünü oluşturarak 4.421.443 kişiye ulaşmıştır (U.S. Census Bureau, n.d.).

İsrail ise “yerleşimci” politikalarını sürdürmekte; bu politikalar Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası organlarca doğrudan “yasadışı işgal” olarak tanımlanmaktadır. İsrail, bir Yahudi devleti kurma fikrini 1948 tarihinde gerçekleştirmesine karşın, 1967 yılından itibaren toprak genişletme siyasetini “güvenlik” söylemiyle meşrulaştırmıştır. Hastanelerden okullara, ibadethanelerden sivil yerleşim alanlarına kadar pek çok yapıyı tahrip etmiştir. Geline nokta Filistinli erkek-kadın, yaşlı-çocuk ayrımı gözetmeksizin saldırılarında *apartheid* niteliğini pekiştirmiştir¹⁵. Bu analizler doğrultusunda ulaşılan sonuca göre, sistem tarafından ciddi bir önlem alınmazsa topyekûn bir soykırım suçunun kapıları açılmış olacaktır.

Bu tablo, uluslararası kamuoyunda Filistinlilerin ABD'ye yönelttiği şu eleştiriyi güçlendirmiştir: “Siz de başka ülkelere göç edip Amerika kıtasındaki yerli halkı yok ettiniz, bugün ise tazminat vererek ve özür dileyerek bu gerçeği görünmez kılıyorsunuz. Biz özür ya da tazminat istemiyoruz, yerli Amerikalıların akıbetini paylaşmak istemiyoruz.”(Anadolu Ajansı, 2024)¹⁶. Dolayısıyla ABD, kendi tarihsel tecrübesini tekrar ettirmemek adına İsrail'e koşulsuz destekten vazgeçmelidir. Foucault bu durumu şöyle açıklamaktadır: Söylem, yalnızca iktidarın bir yansıması değildir, aynı zamanda onun kurucu unsurudur. İktidarı var

¹⁵ Filistin Devleti'nin 2015 yılında Roma Statüsü'ne taraf olmasıyla Uluslararası Ceza Mahkemesine başvuru hakkı doğmuştur. İsrail'in *apartheid* suçu dâhil olmak üzere insanlığa karşı suçlar işlediği iddiasıyla 2021 yılında UCM'si Savcılığı İsrail'e karşı resmi soruşturma başlattığını duyurmuştur. *Apartheid* suçu, Roma Statüsü madde 7'de tanımlanmaktadır: Belirli bir ırksal/toplumsal grubun diğer bir grup üzerinde kalıcı tahakküm kurması, bu amaçla sistematik ayrımcılık ve baskı politikası izlemesi ve bu sürecin kurumsal düzeyde gerçekleştirilmesidir. 2024 yılı Mayıs ayında UCM Başsavcısı Karim Khan, İsrail Başbakanı B.Netanyahu ve Savunma Bakanı Y.Gallant hakkında “savaş suçu” ve “insanlığa karşı suç” gerekçesiyle tutuklama talebi emretmiştir. Fakat bu suçlar *apartheid* değil, savaş suçu odaklıdır (UCM, 2024).

¹⁶ Anadolu Ajansı'nın 17 Mart 2024 tarihinde resmi instagram sayfasında paylaşmış olduğu bu konuşmada Filistinli Aktivist Raleigh Belediye Meclisi'ne hitaben konuşmuştur (Anadolu Ajansı, 2024).

eden, sürdüren ve meşrulaştıran söylem, aynı zamanda bu iktidarın çözümlenmesine ve sınırlandırılmasına imkân tanıyan bir çatlak da barındırmaktadır (Kotlu, 2023). Günümüzde küresel kamuoyu, İsrail'in Filistin halkına yönelik yıkıcı tutumuna karşı geniş çaplı gösteriler düzenlemektedir. Yıllarca “mağdur halk” olarak tasvir edilen Yahudiler, giderek “öteki” konumuna itilme tehlikesiyle yüzleşmektedir. İsrail 1948-1967 yıllarında “güvenlik” ve “meşru savunma” söylemlerini kullanarak Filistinlileri ötekileştirmiştir; 7 Ekim 2023 yılı itibarıyla sosyal medyanın da etkisiyle bu söylem uluslararası düzeyde sorgulanır hale gelmektedir.

Bu çalışma post-yapısalcı kuramın imkânlarıyla “yerleşimci” söylemlerin inşa ettiği hakikat rejimlerini çözümlemektedir. Foucault'nun söylem, bilgi-iktidar ve özneleştirme kavramlarını Derrida'nın yapısöküm yöntemiyle birleştirerek ABD'nin *Manifest Destiny* ve İsrail'in Arz-ı Mevud söylemini nasıl işlediğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Post-yapısalcılık “ne yapılması gerektiğini” değil, “var olanın nasıl inşa edildiğini” göstermektedir. Çözüm ise susturulan öznenin tarihsel fail olarak tanınmasını vurgulayan post-kolonyal teoriye dayanmaktadır.

Post- Kolonyal teori, sessizleştirilen öznenin görünürlüğünün temsil yoluyla kazandırılmasına vurgu yapmaktadır. Temsil yalnızca görünürlük sağlamamakta aynı zamanda epistemolojik adaletin bir boyutu olarak ele almaktadır (Elmas, 2023). Bu bağlamda Filistinli özne uluslararası alanda yalnızca mağduriyet konumuyla değil, tarihsel ve kültürel fail olarak yer almalıdır. Bu durum, “yerleşimci” söylemin hegemonik etkisinin kırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Örneğin, Filistinli tarihçilerin (Rashid Khalidi, Walid Khalidi...) veya Filistin tarihini İsrail yanlısı ele almayan (İlan Pappé, Benny Morris...) alternatif tarih anlatıları sunan çalışmalar akademide yer almalı, haber diline ve araştırma fonlarına dâhil edilmelidir. BM ve UNESCO Filistin'de yaşananları tarihsel “çatışma” olarak değil, sömürgeci yapı ekseninde ele almalı ve Filistinli akademisyenlerin raporları resmî belgelerde kullanılmalıdır. Bunun yanı sıra, Filistin'in BM'de 2012 yılından itibaren var olan gözlemci statüsünün değiştirilmesi; tam üyeliğe alınması ve eşit statüde taraf olarak tanınması gerekmektedir. Uluslararası medya dili yeniden inşa edilerek; “İsrail'in güvenliği” yerine “Filistin'in hakları”, “çatışma” yerine “sömürge”, “yerleşim” yerine “ilhak” kavramları kullanılmalı, bu yönde Filistinli gazeteciler ve aktivistlerin sesi çoğaltılmalıdır. Egemen söylemin değişimi yalnızca dilin dönüşümüne değil; aynı zamanda epistemik merkezlerin, arşivlerin, temsil biçimlerinin ve hukuki statülerin yeniden düzenlenmesine dayanmaktadır. Post-kolonyal söylemin ele aldığı direniş silahlı bir kalkışma değildir. Direniş; anlatma hakkı,

yazma hakkı, tanınma hakkı ve tarihe özne olarak kaydedilme hakkıdır. Dolayısıyla çözüm, egemenin söylemini dönüştürmekten ibaret değil; susturulan özneyi bilgi üretiminin ve tarih yazımının kurucu aktörü olarak tanımaktan geçmektedir.

Bu çalışma, *Manifest Destiny* ve Arz-ı Mev'ûd söylemlerinin yalnızca tarihsel ya da teolojik sistemler olmadığını açığa çıkarmaktadır. Her iki “yerleşimci” söylemin, söylemsel olarak nasıl inşa edildiğini ve nasıl iktidar üreten epistomolojik yapılar olduğunu ortaya koymaktadır. Tanrı tarafından verilmiş bir hak olarak şekillenen bu söylemler, yerli halkları “öteki”leştirerek dönemlerinin temsil araçlarıyla desteklenen bir hakikat rejimi üretmişlerdir. Bu bağlamda her iki söylemde “yerleşimci” öznenin meşruiyetini pekiştirirken; yerli halkların özneleşmesini engellemekte ve onları sessizleştirerek, sistematik bir biçimde dışlayan iktidar düzeni inşa etmektedir.

Söz konusu bulgular, söylemin yalnızca dilsel yapılar olmadığını; maddi, mekânsal ve hukuki bir tahakküm pratiği olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda çalışma, uluslararası ilişkiler literatüründe devlet söylemlerine yönelik yapılan çalışmalara post-yapısalcı bir karşılaştırmalı perspektif kazandırması bakımından özgün bir katkı sunmaktadır. Ayrıca, tarihsel olarak ABD'nin yerli halka yönelik uyguladığı yerinden etme ve yok etme politikalarının, günümüzde İsrail tarafından Filistin halkına benzer biçimde uygulandığına dikkat çekerek, bu paralelliğin politik bir farkındalık yaratması gerektiğini ortaya koymaktadır. Nihayetinde iktidarın yalnızca şiddet yoluyla değil, söylem yoluyla da kurulduğunu gösteren bu çalışma, eleştirel düşünceye katkı sunmayı ve uluslararası kamuoyunun etik ve hukuki sorumluluğunu yeniden düşünmeyi hedeflemektedir.

Son olarak, bu çalışma şunu açıkça göstermektedir: Bir toplumu insanileştiren unsur yalnızca kendi kimliğini yaşatması değil, kendisinden farklı olanı da yaşatabilmesidir. “Öteki”ni tanımak ve ona yaşam hakkı sunmak, yalnızca etik bir sorumluluk değildir. Söylemsel adaletin ve toplumsal var oluşun temelidir. Zira farklı olanla birlikte var olmak, hakikatin çoğulluğunu ve insanlığın müşterek geleceğini mümkün kılmaktadır.

KAYNAKLAR

- Adalah – The Legal Center for Arab Minority Rights in Israel. (2017). *New Discriminatory Laws and Bills in Israel*. [https://www.adalah.org/uploads/uploads/New Discriminatory Laws and Bills 11.9.2017.pdf](https://www.adalah.org/uploads/uploads/New_Discriminatory_Laws_and_Bills_11.9.2017.pdf)
- Aitken, S. ve Valentine, G. (2006). *Approachesto Human Geography*. London: Sage Publications.
- Akgün, H. Ç. (t.y.). *Amerikalıların Bizon Katliamı ve Sonuçları*. İlimge. <https://www.ilinge.com/amerikalilarin-bizon-katliami-ve-sonuclari>
- Aksel, H. S. (2019). A Reading of Judaism Through Post-Structuralist Lenses. *Bilimname*, 37(1), 1271–1297. <https://doi.org/10.28949/bilimname.523953>
- Al Jazeera. (24 Mart, 2025). *No Other Land Co-Director Attacked by Israeli Settlers and Arrested*. <https://www.aljazeera.com/news/2025/3/24/no-other-land-co-director-attacked-by-israeli-settlers-and-arrested>
- Allouche, Y. (8 Aralık, 2016). *Remembering the First Intifada*. Middle East Monitor. Erişim: <https://www.middleeastmonitor.com/20161208-remembering-the-first-intifada>
- Anadolu Ajansı. (5 Kasım, 2023a). İsraili Aşırı Sağcı Bakan’dan “Gazze’ye Nükleer Bomba Atılması Olasılıklardan Biri” Açıklaması. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/ayrimcilikhatti/ayrimcilik/-israili-asiri-sagci-bakandan-gazze-ye-nukleer-bomba-atilmasi-olasiliklardan-biri-aciklamasi/1817919>
- Anadolu Ajansı. (12 Kasım, 2023b). Israeli Minister Describes Situation in Gaza as “Nakba 2023”. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/israeli-minister-describes-situation-in-gaza-as-nakba-2023/3051784>
- Anadolu Ajansı. (17 Mart, 2024). *ABD’nin Raleigh Kentindeki Belediye Meclisi Toplantısında Filistin Yanlısı Bir Aktivist İsrail’in Saldırılarını Protesto Etti* [Video]. Instagram. <https://www.instagram.com/reel/C4lxzKvqqj6/>
- Arendt, H. (1962). *The Origins of Totalitarianism*. Cleveland, OH: Meridian Books. The World Publishing Company.
- Arı, T. (2021). *Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*. Bursa: Dora Yayıncılık
- Ashley, R. K. (1988). Untying the Sovereign State: A Double Reading of The Anarchy Problematique. *Millennium: Journal of International Studies*, 17(2), 227–262. <https://doi.org/10.1177/03058298880170020901>
- Avcı, Y. ve Arslantaş, E. (2025). “Pozitivizm ve Post-Pozitivizm Kıskaçında İlişkiler”, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 38, 156-183.
- Aydın-Düzgüt, S. (2015). Post-Yapısalcı Yaklaşımlar ve İlişkilerin Temel Kavramları. *Uluslararası İlişkiler*. 12(46), 153-168.

- Babahanoğlu, V. (2024). İsrail'in "Yerleşimci" Politikası ve Filistin'e Yansımaları: Gazze Saldırıları. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 20(1). s. 176-196
- BADIL Resource Center for Palestinian Residency and Refugee Rights. (2003). *Survey of Palestinian Refugees and Internally Displaced Persons 2003*. Bethlehem: BADIL.
- Balfour Declaration. (2 Kasım, 1917). *The Avalon Project*. Yale Law School. https://avalon.law.yale.edu/20th_century/balfour.asp
- Balkin, J. M. (2004). Yapısöküm (K. Küçükalp, Çev.). *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(1), 321–332.
- Balpınar, Z. (2020). Vladimir Ze'ev Jabontinsky'nin Demir Duvar Doktrinin Anlamak. *Güvenlik Stratejileri*. 16(36), 743-781
- Banner, S. (2007). *How the Indians Lost Their Land: Law and Power on the Frontier*. Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Bayram, A. K. (2018). Foucault'nun Yöntemi: Hakikatin Söylemsel İnşasının Arkeolojisi ve Soykütüğü. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 6(2), 217-230. <https://doi.org/10.14782/ipsus.460139>
- Baxter, A. M. And Nowrasteh, A. (2021) A Brief History of U.S. Immigration Policy from the Colonial Period to the Present Day *Cato Institute* <https://www.jstor.org/stable/resrep33757>
- Berk, Y. ve Yıldırım, K. (2015). Yapısalcılık ile Post-yapısalcılık Bağlamında Dil ve Metinden Anlam Kurma. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları/Research in Reading & Writing Instruction*, 3(2), 39–45.
- Beribey, T. (2021). *Post-yapısalcılık ve Uluslararası İlişkiler*, <https://kureselcalismalar.com/postyapısalcilik-ve-uluslararasi-iliskiler/>
- Birecikli, İ. B. (2011). Amerika'nın Kuruluşu ve ABD-Avrupa İlişkileri (1776–1876). *History Studies: International Journal of History*. 3. 81–103
- Brenan, M. (6 Mart, 2025). *Less than Half in U.S. Now Sympathetic toward Israelis*. Gallup. <https://news.gallup.com/poll/657404/less-half-sympathetic-toward-israelis.aspx>
- B'Tselem. (2002). *Land Grab: Israel's Settlement Policy in the West Bank* [PDF]. B'Tselem. https://www.btselem.org/download/200205_land_grab_eng.pdf
- Bugün Kıbrıs. (28 Eylül, 2024). *Netanyahu'nun BM Konuşmasının Tam Metni: "BM'ye Antisemitik Safra Bataklığı" dedi*. <https://bugunkibris.com/2024/09/28/netanyahunun-bm-konusmasinin-tam-metni-bmye-antisemitik-safra-batakligi-dedi/>
- Cherry, C. (1998). *God's New Israel: Religious Interpretations of American Destiny*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.
- Columbus, C. (1493). *Letter from Christopher Columbus to Ferdinand and Isabella*. Gilder Lehrman Collection. <https://www.gilderlehrman.org>

- Çarkçı, A. (2021). Roger Garaudy'nin Siyasi Siyonizm Hakkındaki Görüş ve Düşünceleri. *Ortadoğu ve Göç*, 11(1), 133-15
- Çetin Aydın, G. (2024). *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Araştırmalar*. Konya: Eğitim Yayınevi
- Çinkara, G. (2020). Yahudi Ulus Devlet Yasası ve İsrail'de Elitlerin Dönüşümü. *Fiscaoeconomia*, 4(1), 191-202.
- Demircan, N. (2020). Yahudi Devleti'nin İnşası ve Arap-İsrail Çatışmasının Başlangıcı. *Ulusa: Çalışmalar Dergisi*, 4(2), 215-226. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-87349-2>
- d'Errico, P. (1999). Native Americans in America: A Theoretical and Historical Overview. *Wicazo Sa Review*, 14(1), 7–28. <https://www.jstor.org/stable/1409513>
- Derrida, J. (1976). *Of Grammatology* (G. C. Spivak, Trans.). Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Derrida, J. (1978). *Writing and Difference* (A. Bass, Trans.). London: Routledge.
- Detroit Public Library, Burton Historical Collection. (1892). *Men Standing with Pile of Buffalo Skulls, Michigan Carbon Works* [Fotoğraf]. Detroit Public Library Dijital Koleksiyonları. <https://digitalcollections.detroitpubliclibrary.org/islandora/object/islandora%3A151477>
- Devetak, R. ve True, J. (2021). *Theories of International Relations*. Red Globe Press.
- Diler, U. (2003). Cultere in Colonialism and Post Colonialism Period. *ABMYO Dergisi*, 31, 27–32.
- Ditmer, R. (31 Mart, 2023). *Johnson v. M'Intosh: 200 Years of Legal Misery for Native People*. Underscore Native News. <https://www.underscore.news/justice/johnson-v-mintosh-200-years-of-legal-misery-for-native-people/>
- Döner, A. (1997). Tarihsel Süreç İçerisinde İsrail Devlet Modelinin Ortaya Çıkışı. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi*. 1(1), 13-30
- Drinnon, R. (1997). *Facing West: The Metaphysics of Indian-Hating and Empire-Building*. Norman, OK: University of Oklahoma Press
- Encyclopaedia Britannica. (24 Mart, 2025a). *Manifest Destiny: Key Facts*. <https://www.britannica.com/summary/Manifest-Destiny-Key-Facts>
- Encyclopaedia.com. (n.d.a). *Massachusetts Bay Company*. Encyclopedia.com. <https://www.encyclopedia.com/history/united-states-and-canada/us-history/massachusetts-bay-company>
- Encyclopaedia Britannica. (n.d.b). *Declaration of Independence: The Nature and Influence of The Declaration of Independence*. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/Declaration-of-Independence/The-nature-and-influence-of-the-Declaration-of-Independence>

- Encyclopaedia Britannica. (25 Nisan, 2025b). *Louisiana Purchase*. Encyclopaedia Britannica. <https://www.britannica.com/event/Louisiana-Purchase>
- Encyclopaedia Britannica. (5 Nisan, 2025c). *Sand Creek Massacre*. Encyclopaedia Britannica. <https://www.britannica.com/event/Sand-Creek-Massacre>
- Erengil, O. (2023). *Sınır Duvarlarının Postyapısalcılık Bağlamında Analizi: ABD-Meksika Sınır Duvarı Örneği* (Yayınlanmış yüksek lisans tezi) Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Etkes, D. (2016). *Blue and White Make Black* [Rapor]. Kerem Navot. <https://keremnavot.org>
- Euronews. (18 Ekim, 2024). *IDF, Hamas Lideri Yahya Sinvar'ın Son Anlarını Gösteren Drone Görüntülerini Yayınladı*. <https://tr.euronews.com/2024/10/18/idf-hamas-lideri-yahya-sinvarin-son-anlarini-gosteren-drone-goruntulerini-yayinladi>
- Finkelstein, N. G. (2003). *Image and Reality of the Israel-Palestine Conflict*. London: Verso.
- Foucault, M. (1972). *The Archaeology of Knowledge and The Discourse on Language* (A. M. Sheridan Smith, Trans.). New York: Pantheon Books.
- Foucault, M. (1978). *The History of Sexuality-Volume 1: An Introduction*, (R. Hurley, Trans.). New York: Pantheon Books.
- Foucault, M. (1980). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972–1977* (C. Gordon, L. Marshall, J. Mepham, & K. Soper, Trans.). New York: Pantheon Books.
- Foucault, M. (1997). *Society Must Be Defended: Lectures at The Collège de France, 1975–1976* (M. Bertani ve A. Fontana, D. Macey, Trans.). New York: Picador.
- Foucault, M. (2007). *Security, Territory, Population: Lectures at the Collège de France, 1977–78* (M. Senellart, Ed.; G. Burchell, Trans.). London. Palgrave Macmillan.
- Foucault, M. (1992). *Hapishanenin Doğuşu* (Çev. M. A. Kılıçbay). Ankara: İmge Kitabevi.
- Foucault, M. (2016a). *Entelektüelin Siyasi İşlevi* (Çev. İ. Ergüden, O. Akınhay ve F. Keskin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2016b). *Özne ve İktidar* (Çev. İ. Ergüden, O. Akınhay ve F. Keskin). İstanbul. Ayrıntı Yayınları.
- Freiin von, B. ve Letizia, M. (2022). Manifest Mythmaking: The Role of US “Manifest Destiny” in Nineteenth and Twenty-First Century Indigenous Dispossession. *Webster Review of International History*, 2(2), 15–31
- Garaudy, R. (1996). *The Founding Myths of Israeli Politics* (D. G. Malchelosse, Trans.). Beirut. Institute for Palestine Studies.
- Gast, J. (1872). *American Progress* [Lithograph]. Library of Congress. <https://www.loc.gov/resource/ppmsca.09855/>

- Geyikdağı, V. N. (2022). *Kuzey Amerika Soykırımı: Kızılderililer Nasıl Yok Edildi?*. İstanbul. Kaynak Yayınları.
- Ghere, D. L. (1995). Indian Removal: Manifest Destiny or Hypocrisy?. *OAH Magazine of History*, 9(4), 32-37. <https://www.jstor.org/stable/25163041>
- Gökmen, M. (2023). Sultan II. Abdülhamid'in Yahudi Siyonist Hareketine Karşı Yahudilere Yönelik Uyguladığı Sosyal Politikalar. *Journal of Economics and Political Sciences*, 3(1), 28-42
- Güler, B. (2018). Dil ve Temsil Arasında Bir Gerilim Olarak Çeviri: Derrida ve Çevirinin İmkânsızlığı. *Tezkire: Düşünce, Siyaset, Sosyal Bilim Dergisi*, 63, 87–100.
- Herzl, T. (1917). *A Jewish State: An Attempt at a Modern Solution of the Jewish Question* (S. H. Beer, Trans.). London: Constable and Company Ltd.
- Herzl, T. (1960). *The Complete Diaries of Theodor Herzl* (R. Patai, Ed.; M. Lowenthal, Trans.). New York: Herzl Press and Thomas Yoseloff.
- Horsman, R. (1981). *Race and Manifest Destiny: The Origins of American Racial Anglo-Saxonism*. Harvard University Press.
- Hoxie, F. E. (1974). The End of The Savage: Indian Policy in The United States Senate, 1880–1900. *The Chronicles of Oklahoma*. 52(2), 157–179.
- International Labour Organization. (2023). *The Situation of Workers of the Occupied Arab Territories* (Report of the Director-General). ILO Regional Office for Arab States. https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@arabstates/@ro-beirut/documents/publication/wcms_918919.pdf
- International Committee of the Red Cross. (1949). *Geneva Convention (IV) Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War*, Article 64. In *IHL Databases*. Retrieved June 15, 2025, from <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gciv-1949/article-64>
- International Committee of the Red Cross. (1907). *Hague Convention (IV) Respecting the Laws and Customs of War on Land* (Regulations annexed): Article 43. In *IHL Databases*. Retrieved June 15, 2025, from <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/hague-conv-iv-1907/regulations-art-43>
- International Court of Justice. (9 Temmuz, 2004). *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory: Advisory Opinion*. <https://www.icj-cij.org/en/case/131/advisory-opinions>
- International Criminal Court. (21 Kasım, 2024). *Statement of ICC Prosecutor Karim A.A. Khan KC on the Issuance of Arrest War Rants in the Situation in the State of Palestine*. <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-kc-issuance-arrest-warrants-situation-state-palestine>
- Israel Defense Forces. (1967). *Military Order No. 58: Order on Abandoned Properties (Private Property)* [PDF]. Judea and Samaria Region, Office of the Legal Advisor, Security Legislation.

- Işık, C. M., Çırakoğlu, F. ve Yıldız, Ç. (2025). Siyonizm Faaliyetleri ve İsrail Devleti'nin Kurulması. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 12(1), 266–275. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15515944>
- İnanç, M. (1991). Arz-ı Mev'ûd. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/arz-i-mevud>
- Jackson, A. (16 Mart, 1835). *To the Cherokee Tribe of Indians East of the Mississippi River*. Gilder Lehrman Institute of American History. <https://www.gilderlehrman.org/history-resources/spotlight-primary-source/andrew-jackson-cherokee-tribe-1835>
- Jefferson, T. (27 Şubat, 1803). *To Governor William H. Harrison*. The Letters of Thomas Jefferson 1743–1826. University of Groningen. <https://www.let.rug.nl/usa/presidents/thomas-jefferson/letters-of-thomas-jefferson/jefl151.php>
- Jefferson, T. (6 Aralık, 1813). *To Alexander von Humboldt*. The Letters of Thomas Jefferson 1743–1826. University of Groningen. <https://www.let.rug.nl/usa/presidents/thomas-jefferson/letters-of-thomas-jefferson/jefl224.php>
- Jewish Telegraphic Agency. (23 Ekim, 1979). *Israel's Supreme Court Rules Elon Moreh in Samaria Must be Removed*. Jewish Telegraphic Agency. <https://www.jta.org/archive/israels-supreme-court-rules-elon-moreh-in-samaria-must-be-removed>
- Jewish Virtual Library. (n.d.). *Jewish and Non-Jewish Population of Israel/Palestine (1517–present)*. American-Israeli Cooperative Enterprise. <https://www.jewishvirtuallibrary.org/jewish-and-non-jewish-population-of-israel-palestine-1517-present>
- Jewish Voice for Peace. (6 Nisan, 2013). *Ben Gurion: Letter to His Son, October 5, 1937* [Çeviri]. Jewish Voice for Peace. <https://www.jewishvoiceforpeace.org/2013/04/06/the-ben-gurion-letter>
- Karahan, S. (2021). Siyonist Öğretide Vaat Edilmiş Topraklar. *Ortadoğu Etütleri*. 13-2. 177-213
- Kardaş, Ş. ve Balcı, A. (2014). *Uluslararası İlişkilere Giriş: Tarih, Teori, Kavram ve Konular*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Kaya, H. ve Çaparoğlu, A. (2023). Amerika Kıtasının Keşfi ve Beyaz Adamın İskânı. *DÜMAD (Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi)*. 6, 204–226.
- Keskin, İ. (2020). Yapısalcılıktan Post -Yapısalcılığa: Derrida'nın Yapı Bozum Olarak Yapısalcılığı Eleştirisi. *Beytulhikme: An International Journal of Philosophy*, 10(4). 1433-1452 <https://doi.org/10.18491/beytulhikme.123456>
- Khalidi, R. (2020). *The Hundred Years War on Palestine*. New York: Metropolitan Books.
- Kolasi, K. (2014). *İlişkilerde Post-yapısalcılığın Katkıları ve Sınırları. Uluslararası İlişkiler Teorileri: Temel Kavramlar*. Mehmet Şahin, Osman Şen (Ed.). Ankara: Kripto Yayınevi.

- Kotlu, E. (2020). *Post-yapısalcı Düşünce Bağlamında Dilin Toplumsal İnşası*[Yayınlanmış yüksek lisans tezi].Hitit Üniversitesi.
- Küçük, A. (1992). Yahudilikteki Arz-ı Mev'ûd Anlayışının Boyutları. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (33), 195–210.
- Levush, B. (2015). *Israel: Legal Status of East Jerusalem and its Arab Inhabitants*. The Law Library of Congress, Global Legal Research Directorate. <https://tile.loc.gov/storage-services/service/ll/llglrd/2016590065/2016590065.pdf>
- Li, N. ve Mounier, J.-L. (20 Ekim, 2023). *Filistin ve Siyonist Rejim Tarihçesi* (C. Köşeler, Çev.). Ehl-i Beyt Âlimleri Derneği. <https://www.ehlibeytalimleri.com/filistin-ve-siyonist-rejim-tarihcesi>
- Lomawaima, K. T. ve Mc Carty, T. L. (2006). *“To Remain an Indian”: Lessons in Democracy from a Century of Native American Education*. New York: Teachers College Press.
- Mc Glinchey, S., Walters, R. ve Scheinplug, C. (2017). *International Relations Theory*. England: E-International Relations Publishing.
- Mc Laughlin, M. R. (1996). The Dawes Act, or Indian General Allotment Act of 1887: The Continuing Burden of Allotment. *American Indian Culture and Research Journal*, 20(2), 59–105.
- Mc Morrow, A. (13 Şubat, 2018). Introducing Poststructuralism in International Relations Theory. *E-International Relations*. <https://www.e-ir.info/2018/02/13/introducing-poststructuralism-in-international-relations-theory/>
- Memiş, F. (2010). *Yahudilik'teki Arz-ı Mev'ûd Anlayışının Boyutları* [Yayınlanmış yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Miller, R. J. (2006). *Native America, Discovered and Conquered: Thomas Jefferson, Lewis & Clark, and Manifest Destiny*. London: Praeger
- Miller, R. J., Ruru, J., Behrendt, L. ve Lindberg, T. (2010). *Discovering Indigenous Lands: The Doctrine of Discovery in the English Colonies*. Oxford University Press.
- National Archives. (n.d.). Dawes Act (1887).<https://www.archives.gov/milestone-documents/dawes-act>
- National Endowment for the Humanities. (n.d.). *Manifest Destiny and Indian Removal* [PDF]. <https://edsitement.neh.gov/media-resources/manifest-destiny-and-indian-removal>
- National Museum of Australia. (n.d.). *Convict Transportation Peaks*. <https://www.nma.gov.au/defining-moments/resources/convict-transportation-peaks>
- Native Americans in Philanthropy. (n.d.). *General Allotment Act (Dawes Act) of 1887*. <https://nativephilanthropy.candid.org/events/general-allotment-act-dawes-act-of-1887/>
- Nealon, J. T. (1992). The Discipline of Deconstruction. *PMLA*, 107(5), 1266–1279. <https://www.jstor.org/stable/462879>

- NRC ve UN HABITAT. (2012). *A Guide to Housing, Land and Property Law in Area C of the West Bank*. Norwegian Refugee Council. <https://www.nrc.no/globalassets/pdf/reports/a-guide-to-housing-land-and-property-law-in-area-c-of-the-west-bank.pdf>
- Office of the Historian. (n.d.). *Indian Treaties and the Removal Act of 1830*. U.S. Department of State. Retrieved from <https://history.state.gov/milestones/1830-1860/indian-treaties>
- Oflazoğlu, N. ve Yılmaz, A. (2023). Amerika Birleşik Devletlerinin Genişleme ve Büyük Devlet Olma Rüyası. *DÜMAD (Dünya Mültidisipliner Araştırmalar Dergisi)*. 6. 261-286.
- Ostler, J. (2019). Locating Settler Colonialism in Early American History. *William and Mary Quarterly*, 76(3), 443–450. <https://doi.org/10.5309/willmaryquar.76.3.0443>
- O’Sullivan, J. L. (1845). Annexation. *United States Magazine and Democratic Review*, 17(1), 5–10.
- Pappé, I. (2006). *The Ethnic Cleansing of Palestine*. Oxford, England: Oneworld Publications.
- Patten, A.(2020). The İdea of Israel as a Jewish State. *Theoretical Inquiries in Law*, 21(2), 531-583
- PeaceNow. (9 Temmuz, 2020). *Reasons the High Court Rejected the Expropriation Law*. <https://peacenow.org.il/en/reasons-the-high-court-rejected-the-expropriation-law>
- Pehlivan, M., Akyıldız, F. N., Yapar, B. ve Harbutoğlu, H. (2023). Amerikalılar ile Kızıldere Arasında İlk Temaslar: Tecrit ve Asimilasyon (1820–1890). *DÜMAD: Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*. 6, 227–241.
- Peled-Elhanan, N. (2012). *Palestine in Israeli School Books: Ideology and Propaganda in Education*. London: I.B. Tauris.
- Rabinow, P. (1984). *The Foucault Reader*. New York: Pantheon Books.
- Rutli, E. E. (2016).Derrida’nın Yapısökümü. *Temaşa: Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 5, 49–68.
- Sand, S. (2010). *The İnvention of the Jewish People* (Y. Lotan, Trans.). London: Verso.
- Sayın, Y. ve Ateş, D. (2012).Poststructuralism and The Analysis of İnternational Relations. *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, 11(2), 12–25.
- Sedda, A. (2020). *Hukuka göre Filistin’deki İsrail Yerleşim Faaliyetleri* [Yayınlanmış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Schneer, J. (2012). *Balfour Deklarasyonu: Arap-İsrail Çatışmasının Kökenleri* (T. Birkan, Çev.). İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Scott, D. M. (n.d.). *The Religious Origins of Manifest Destiny*. National Humanities Center. <https://nationalhumanitiescenter.org/tserve/nineteen/nkeyinfo/mandestiny.htm>

- Shah, D. (5 Eylül, 2024). *Shifting U.S. Opinions and Rising Dissent on Israel-Hamas War*. Chicago Council on Global Affairs. <https://globalaffairs.org/commentary-and-analysis/blogs/shifting-us-opinions-and-rising-dissent-israel-hamas-war>
- Sher, G., Kadari, A., Schmeidler, E. and Gillis, J. (2003). *Legal Aspects of Settlement Evacuation* (Harvard Law School Public Law Research Paper No. 103). Harvard Law School Program on Negotiation. <https://ssrn.com/abstract=559493>
- Shi, C. (2021). *Judge, Jury, and Occupier: Israel's Military Court System in the Occupied West Bank*. War on Want. <https://www.waronwant.org>
- Smith, M. (7 Ekim, 2024). *Israel and Gaza, One Year On*. YouGov. <https://yougov.co.uk/politics/articles/50641-israel-and-gaza-one-year-o>
- Stratejik Ortak. (2 Nisan, 2020). *Filistin Meselesi ve İntifada*. <https://stratejikortak.com/2020/04/filistin-meselesi-intifada.html>
- Şengül, Y. (2024). Foucault'da İktidarın Soybilimi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 175–187.
- Tokgöz, H. (2017). İsrail Devleti'nin kuruluşunda Theodor Herzl ve Siyonizm. *Anasay*.1, 183–195. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/anasay/issue/34440/380456>
- Topuzkanamış, E. (2019). Foucault'nun Düşüncesinde Hukuk ve İktidar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 21, 1833-1850.
- Turhan, A. (2024). Siyonizm, Arz-ı Mev'ûd ve Kur'ân. *Burdur İlahiyat Dergisi*. 45–55. <https://doi.org/10.59932/burdurilahiyat.1576669>
- Türk, Z. (2023). *Jacques Derrida'nın Yapısökümü ve Feminist Öğreti* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Çankırı Karatekin Üniversitesi.
- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu-İletişim Başkanlığı. (25 Temmuz, 2024). *İsrail Başbakanı Netanyahu'nun ABD Kongresi'nde Yaptığı Konuşmadaki İddialar* [PDF]. https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/İsrail_Basbakani_Netanyahu'nun_ABD_Kongresinde_Yaptigi_Konusmasindaki_İddialar.pdf
- Uğur, M. A. (2018). Amerika'nın Kaderi: ABD'nin İstisnai Tarihi. *Sosyal Bilimlerle Çağı Yorumlamak: Zikirler, Düşünceler-3* (231-246). İstanbul. Mahya Yayıncılık.
- UN News. (10 Haziran, 2024). “We are not at War with Human Beings, We are at War with Monsters.” [X gönderisi] [Tweet]. X. https://x.com/UN_News_Centre/status/1717558805641232836
- UNISPAL. (1950). *Absentees's Property Law* (1950). <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-209845/>
- United Nations. (4 Nisan, 2025). *Resolution Archives-Question of Palestine*. Birleşmiş Milletler Bilgi Sistemi. <https://www.un.org/unispal/document-category/resolution/>
- United Nations Conference on Trade and Development. (2 Eylül, 2020). *Staggering Economic Cost of Occupation for Palestinian Economy would be at Least Twice as Large*.

- UNCTAD. <https://unctad.org/press-material/staggering-economic-cost-occupation-palestinian-economy-would-be-least-twice-large>
- United Nations Security Council. (23 Aralık, 2016). *Resolution 2334 (2016)*. United Nations Digital Library. <https://digitallibrary.un.org/record/861221>
- U.S. Census Bureau. (n.d.). *Quick Facts: United States-Hispanic or Latino Population* [Data set]. Census.gov. <https://www.census.gov/quickfacts/fact/table/US/RHI325223#RHI325223>
- University of South Florida Libraries. (1947). *Refugee Ship Theodor Herzl in the Port of Haifa* [Photograph]. Alicia Appleman-Jurman Photographs, Image 12. https://digitalcommons.usf.edu/alicia_appleman_jurman/12
- Wolfe, P. (2006). Settler Colonialism and the Elimination of the Native. *Journal of Genocide Research*, 8(4), 387–409. <https://doi.org/10.1080/14623520601056240>
- Wright, R. (2022). *Motivations for the Great Migration to New England, 1628-1640: The Case of Kentish Passengers*. Kent Archaeological Society. <https://www.kentarchaeology.org.uk/journal/136/motivations-great-migration-new-england-1628-1640-case-kentish-passengers>
- Von Chamier-Cieminski, P. (2022). A Look at The Evolution of The Right of Self-determination in International Law. *Baltic Security & Defence Review*, 25(3), 96–114. <https://doi.org/10.2478/bsdr-2022-0007>
- Yaşar, A. ve Akengin, H. (2023). İngiliz Sömürgeciliği ile Emperyalizminin Gelişimi ve Özellikleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (57), 426–444.
- Yıldırım, K. ve Berk, Y. (2015). *Yapısalcılık ile Post-Yapısalcılık Bağlamında Dil ve Metinden Anlam Kurma*. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Felsefe, Eğitim ve Bilim Tarihi Sempozyumu 2015. Muğla
- Yılmaz, M. (17 Nisan, 2025). *Bir Başka Filistin Hikayesi: Zeytin, Çam ve Politika*. Perspektif. <https://perspektif.eu/2025/04/17/bir-baska-filistin-hikayesi-zeytin-cam-ve-politika/>
- Young, A. (1 Kasım, 2022). *Israel's Campaign against/on Palestinian Olive Trees*. Yale Review of International Studies. <https://yris.yira.org/column/israels-campaign-against-on-palestinian-olive-trees/>
- Zeytinoğlu, Ö. (2020) “Bir İnsanlık Trajedisi: Kuzey Amerika Kızılderililerinin Trajik Öyküsü”. *Suçlar ve Tarih/International Crimes and History*. 21, 191-213.
- Zuckert, C. (1991). The Politics of Derrida and Deconstruction. *Polity*, 23(3), 335–356.

ÖZGEÇMİŞ

İlk öğrenimini Bursa Sabri Katırcı İlkokulu'nda başladı ve Yalova Armutlu Avukat Necati Toker İlkokulu'nda tamamladı. Orta öğrenimini Yalova Armutlu Dr. Enver Ören Çok Programlı Lisesi'ni derece ile bitirdi. 2013 yılında girdiği Edirne Trakya Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü'nden Fakülte 1.liği ile 2017 yılında mezun oldu. 2022 yılında başladığı Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nden “İsrail’in “Yerleşimci” Politikasının Amerikan Kökenleri: Post-yapsalcı Bir Değerlendirme” konulu tezi ile 2025 yılında mezun oldu.

TEZDEN TÜRETİLEN YAYIN VE ESERLER

Demir, H.K. (2025). *Thomas Jefferson’ın Yerli Halklara Yönelik Söylemi ve Epistemik Tahakküm: Harrison (1803) ve Humboldt (1813) Mektupları Üzerinden Batı Yönlü Genişlemeyi Meşrulaştırmak*. Ege 13. Sosyal Bilimler Kongresi, İzmir.